

Ca şi Goethe pentru germani, Eminescu este conştiinţa noastră mai bună. [...] Darul ce ni s-a făcut prin Eminescu? A apărut în lumea noastră un om care-a înţeles să fie om deplin. Cineva care n-a vroit să fie al doilea.
(Constantin Noica)

credinţă
iubire
speranţă

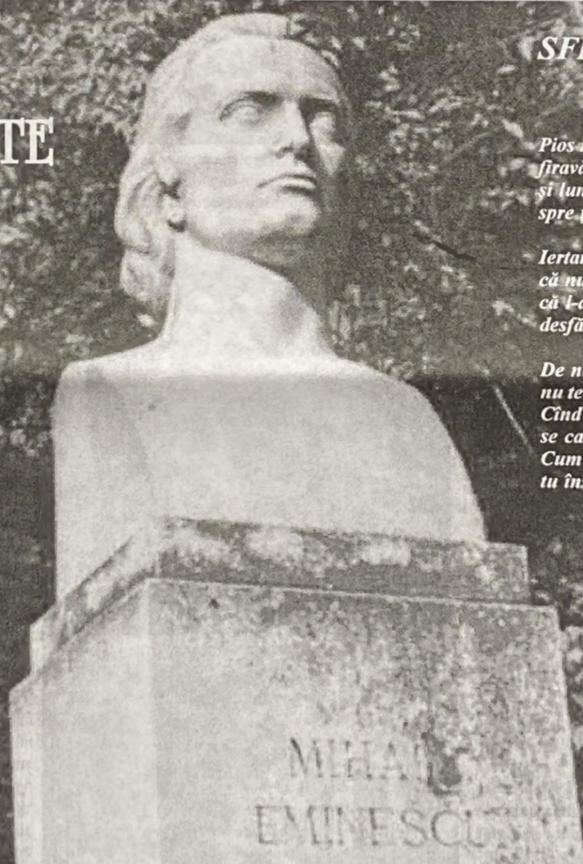
PUNCTE CARDINALE

ANUL XVIII
Nr. 1/2 – 205/206
Ianuarie Februarie
2008
24 PAG. – 3 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINĂ

Circulaţie în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, GRECIA, FRANŢA, ELVEŢIA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

NOUA SINGURĂTATE A LUI EMINESCU

SFINX

Eminescului

Pios mi-avînt în largul frunţii tale
firavă luntrea visului tîrziu
şi lunec lin pe mările astrale
spre ţărmul unde eşti de-a pururi viu.

Iertare-ţi cer, cu ce-a rămas din neam,
că nu ţi-am fost nici unii pe măsură,
că l-am ales pe Barabà şi te-am
desfăşurat din manta ta augură.

De nu ne-ai fost trimis spre înviere,
nu te purtăm cumva ca pe-un blestem?
Cînd limba ta e plină de putere,
se cade să te-ador sau să te tem?
Cum şezi plecat, pe dîmb stelar, în zare,
tu însuţi pari un semn de întrebare...

Luni 14 ianuarie 2008, la Sala Dalles din Bucureşti, o mînă de oameni cu sensibilitate de dreapta, mai degrabă sufletişti decît mintoşi, s-au adunat să dea curs iniţiativei – lăudabile în sine – de a-l omagia pe Eminescu în pragul zilei lui aniversare. La ora anunţată pe modestele afişe, la o jumătate de duzină de conferenţiari (printre care acceptasem în prealabil să mă număr şi eu) se strînseseră puţin peste o duzină de auditori, cei mai mulţi oameni cu părul alb, născuţi şi crescuţi în respectul faţă de Eminescu şi de valorile naţionale. Cu inima strînsă, mi-am asumat, în loc să cedez eternei ispite româneşti a "aflării în treabă", indelicateţea de a mă retrage. Aş fi avut destule de spus, dar nu celor puţini care veniseră acolo (şi care nu mai aveau de ce să fie convinşi), ci celor mulţi – mult prea mulţi! – care nu erau şi nu sunt aproape niciodată de faţă. Să mai fi fost acolo şi o a doua duzină, de tineri cu urechile deschise, ar fi fost un simpozion modest, dar cu raţiunea lui suficientă. Aş fi vorbit cu tristeţea că doar atît de puţini ne mai putem aduna întru Eminescu, dar cu nădejdea că sămînţa ar mai putea rodi, totuşi, în cutare inimă sau minte tînără şi viu căutătoare. Dar iată că, pe an ce trece, pare să nu mai fie loc nici măcar de această tristeţe îndărătnic nădăjduitoare.

Poate că iniţiativa a fost obscură, ora nepotrivită, organizarea proastă, nămeţii prea mari... Dar nici toate circumstanţele din lume nu pot motiva pînă la capăt atîta puţinătate (*noi*) în faţa plinătăţii (*Eminescu*), atîta absenţă indiferentă de la "conştiinţa mai bună" a acestui neam necăjit, atîta moloz indign de "uitare românească"! Nu la iniţiativa marginală a unor obscuri cumsecade, stîngaci în dreptatea lor, ar fi trebuit să ajungă Eminescu, ci în inima Bucureştiului s-ar fi cuvenit să răsune la aniversarea lui vocile grele ale cetăţii, lamura mărturisitoare a sufletului românesc. Cine, cîţi şi pe unde mai sînt ei, aceşti mari absenţi de la datorie, cu ce altceva mai esenţial se ocupă şi cu ce superioară îndreptăţire mai fac umbră pămîntului?

În nici un alt an "clasa intelectuală", Academiile, Universităţile, media n-au arătat mai multă oboseală sau nepăsare faţă de "poetul naţional", faţă de "omul deplin al culturii româneşti". Ne scandalizăm formal, dar ne dăm mîna cu toţii să facem din Eminescu "cadavrul din debara" al unei lumi care nu-şi mai crede sieşi şi care nu mai simte nimic sfînt în zestrea ei istorică. Şi pe urmă ne grăbim să-i reproşăm d-lui Patapievici (şi altora ca el) îndrăzneala de a ne spune pe numele nostru de azi (cei cu "inima ca un cur"), cu care mă tem că vom ajunge să fim strigaţi şi la judecata din urmă!

Eminescu rămîne tot mai singur în maiestatea lui, iar noi tot mai singuri în promiscuitatea noastră larvară, în împreună-uitarea în care ne cufundăn cu toate ale noastre, nu fără tupeul de a mai cînta pe la chefuri, grei de voluptăţile mîrlei, acel refren care, raportat la cruda realitate, întrece penibilul tuturor manelelor: *Noi sîntem români...*

Răzvan CODRESCU

MAJADAHONDA 2008

Locul unde acum 71 de ani cădeau pentru apărarea crucii legionarii Ion Moţa şi Vasile Marin este un pământ sfinţit prin jertfă de sânge. Participanţii români şi spanioli de la comemorarea ţinută pe 13 ianuarie 2008 la Majadahonda au avut acum, poate mai mult ca niciodată, revelaţia acestui fapt. Este bine ştiut că forţele întunericului sunt stârnite neîncetat de puterea acestui loc dominat de simbolul crucii. Fără odihnă, mânate de o ură neîmpăcată, acestea încearcă să-l profaneze în toate felurile, prin mâna unor oameni care şi-au vândut sufletele.

Comemorarea din acest an s-a ţinut astfel în faţa unui monument însângerat. Căci pentru toţi cei de faţă, roşul care fusese aruncat spre a murdări faţada monumentului nu era culoarea comunistă, a celor care urăsc crucea şi pe Hristos, şi împotriva cărora s-au ridicat fără preget şi legionarii români. Nu. Monumentul a sângerat de această dată şi el, la fel ca trupurile celor doi martiri. Într-o zi rece, dar calmă şi însorită, în loc de tulburare la vederea acestei noi blasfemii, peste întreaga asistenţă s-a aşternut o pace solemnă. Era deferenţa şi respectul pentru sângele vărsat în acel loc, a cărui semnificaţie s-a revelat acum cu o putere sporită.

A început slujba parastasului în memoria lui Ion Moţa şi Vasile Marin oficiată de preoţii Alexandru Capotă şi Mircea Bejenar. După care, ultimul dintre aceştia a purces cu paşi hotărâţi, ţinând într-o mână vasul cu agheazmă şi în cealaltă busuioculul, la sfinţirea întregului loc. La alungarea diavolilor roşii cu puterea harică a apei. A început cu monumentul şi a continuat cu întreaga asistenţă, asupra căreia s-a revărsat din senin o ploaie cu adevărat cerească. O dată cu ea s-au revărsat în suflete credinţa şi speranţa că puterile divine vor ieşi mereu biruitoare în faţa forţelor răului. Cuvântările care au urmat, deşi fuseseră pregătite anterior, s-au suprapus în chip desăvârşit peste acest sentiment încercat de mulţi dintre cei prezenţi şi au pus problema în mod explicit.

În cuvântul rostit de autorul rândurilor de faţă s-a arătat că, deşi astăzi nu se mai trage cu mitraliera în chipul lui Hristos, ura înverşunată împotriva Sa a rămas aceeaşi ca pe timpul lui Moţa şi Marin. Atâta doar că armele de luptă ale vremurilor noastre nu mai pot fi decât cele spirituale. Numai păstrând viu şi actualizând mereu acest chip în sufletele noastre, putem apăra cu adevărat şi duce mai departe valorile şi idealurile pentru care s-au jertfit cei doi mucenici.

A urmat cuvântul rostit de d-l Blas Piñar, liderul naţionaliştilor spanioli din cadrul organizaţiei "Fuerza Nueva", care, cu harul său oratoric neegalat, a ţinut o adevărată lecţie de teologie a istoriei. Tenebrele care acoperă în mod repetat acest loc nu au consistenţă. Ele sunt mereu risipite de verticala crucii care ţâşneşte din pământul sfinţit, lăsându-l să fie inundat de un val de lumină. Jertfa care a marcat acest loc a însemnat totodată o biruinţă asupra întunericului morţii, aşa cum se întreabă şi Sf. Apostol Pavel: "Unde-ţi este, moarte, boldul?". Ceea ce comemorăm aici, an de an, recapitulează de fapt

înfruntarea dintre forţele binelui şi ale răului care frământă întreaga lume, de la Facere la Apocalipsă. E vorba de încleştarea dintre orânduirile diavoleşti, bazate pe negarea spiritului şi prin exacerbarea hedonismului şi a libertăţii de a păcătui, şi orânduirea bazată pe valorile creştine. E lupta dintre *civitas diaboli* şi *civitas Dei*. Iar în această luptă, într-un moment crucial al ei, legionarii Ion Moţa şi Vasile Marin au dat prin jertfa lor o pildă cutremurătoare întregii lumi. Cuvântarea lui Blas Piñar s-a sfârşit printr-o adevărată închinare care a mişcat întreaga asistenţă prin sinceritatea, emoţia şi puterea cu care a fost rostită: "Mulţumim, Ion Moţa şi Vasile Marin! Mulţumim, Corneliu Zelea Codreanu! Mulţumim, ROMÂNIA!".

E o mărturisire tulburătoare, care confirmă încă odată capacitatea neamului românesc de a dărui şi altora din preaplinul său sufletesc. "Hristos este acelaşi în Spania ca şi în România", spunea Ion Moţa înainte de a pleca la luptă. E o deschidere curajoasă, un ecumenism adevărat, izvorât dintr-o dragoste autentică, care sparge canoanele teologice. Jertfa lui Ion Moţa şi Vasile Marin pe pământ spaniol este o piatră de temelie în multe privinţe. După o formulare spontană a Părintelui Iustin Pârvu, acest loc al jertfei lor reprezintă "inima şi plămânii Ortodoxiei ecumenice apusene". O formulare insuflată cu siguranţă de sus, într-o clipită de gând. Primii care au priceput semnificaţia acestei jertfe sunt spaniolii, desigur cei ataşaţi de valorile creştine. Dar pentru noi, românii, ea deschide şi alte drumuri, care poate într-o zi vor fi înţelese şi ele de întreaga creştinătate.

Ion Moţa şi Vasile Marin au aparţinut unei generaţii de cruciaţi care au plecat să-L apere pe Hristos cu arma în mână, mânaţi de o credinţă imensă şi curată, care le inunda sufletele. Ei sunt primii mucenici pentru Hristos în lupta cu diavolul roşu. Ceea ce a urmat însă în România, în temniţele comuniste, întrece orice închipuire. Armele împotriva satanizării nu mai puteau fi decât cele duhovniceşti, orice altă luptă fiind imposibilă. Cei care au ieşit învingători în această luptă poartă numele de "sfinţii închisorilor": fie că au ajuns la cununa muceniciei de pe cele mai înalte culmi ale trăirii creştine, fie că au supravieţuit prin pronie divină, pentru a depune mărturie. Această mărturie va trebui adusă într-o zi în faţa întregii lumi, şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ea va fi înţeleasă aşa cum se cuvine. Căci şi "sfinţii închisorilor", la fel ca şi Moţa şi Marin, pe ale căror urme au păşit ei, au ceva de dăruit întregii lumi din preaplinul dragostei şi al trăirii lor. Dar, mai presus de orice, aceştia toţi veghează de acolo, din veşnicia iubirii dumnezeieşti în care se află, asupra destinului întregului Neam Românesc. În faţa acestei realităţi, unde mai este locul lamentaţiilor, al deplângerii eternului nostru ghinion istoric, al pesimismului si al disperării condiţiei de român? Unde, atunci când un gest curat, plecat din elanul câtorva tineri români gata de jertfă, a reuşit să atragă peste multe decenii, aceste cuvinte, spuse din toată inima, la mii de kilometri de ţară: "*Mulţumesc, România!*"?

Bogdan MUNTEANU

PROF. CONSTANTIN BUCESCU

Mărturisitor neobosit al cauzei legionare, fost deţinut politic (1948-1951, 1959-1964), după 1989 profesor de religie în Bucureşti şi apoi cadru universitar la Constanţa, Constantin Bucescu (n. 1931) va rămîne în memoria multora mai ales prin darurile sale oratorice şi prin memoria sa prodigioasă, îndeosebi în privinţa versurilor din închisori (Radu Gyr fiind, desigur, reperul său liric absolut).

Dumnezeu l-a chemat la El pe neaşteptate, în plină putere, spre sfîrşitul anului trecut, cu puţin înainte de marele praznic al Naşterii Domnului. A fost înmormîntat pe 26 decembrie, la Cimitirul „Sf. Vineri" din Bucureşti, petrecut pe ultimul drum de numeroşi cunoscuţi şi vechi camarazi. Au vorbit la căpătîiul său reprezentanţii Arhiepiscopiei Tomisului (Î. P. S. Teodosie, din păcate, n-a putut fi prezent personal) şi nonagenarul Mircea Nicolau, unul dintre prietenii săi cei mai apropiaţi. Poate că în năzuita ediţie a doua a dicţionarului intitulat *Intelectualii şi Mişcarea Legionară* se va regăsi şi un articol închinat lui Constantin Bucescu...

Dumnezeu să-l odihnească în cetele drepţilor. *(D. A.)*

CELE DOUĂ ROMÂNII (X)

Gabriel CONSTANTINESCU

Primirea României, la 1 ianuarie 2007, ca stat cu drepturi depline în Uniunea Europeană ar fi trebuit să însemne sfârşitul perioadei de frământări şi neîmpliniri postdecembriste, care au bântuit ţara vreme de 16 ani. Un răstimp de-a lungul căruia, spre deosebire de vecinele noastre Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia, care reuşeau să iasă din comunism fără convulsii şi să înceapă procesul de reconstrucţie politică, economică, socială şi culturală, având drept model instituţiile consolidate ale democraţiilor occidentale, România se străduia din răsputeri să păstreze intacte structurile comuniste, limitându-se la câteva reforme nesemnificative.

Faptul că "Revoluţiile contra Revoluţiei", insurecţiile populare anticomuniste din Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia au însemnat o reală abandonare a comunismului este ilustrat prin profilul moral şi politic al personalităţilor cărora populaţiile din aceste ţări le-au încredinţat conducerea şi implicit făurirea viitorului. În Ungaria, la începutul anului 1990, au loc alegeri libere, câştigate de Forului Democrat Maghiar, formaţiune politică de centru-dreapta, iar Arpad Göncz, fost deţinut politic condamnat la muncă silnică pe viaţă pentru participarea la revolta din 1956, este ales preşedintele ţării. În Cehoslovacia, după răsturnarea regimului comunist, în urma masivelor manifestaţii populare ("revoluţia de catifea"), au loc alegeri libere, preşedinte al republicii fiind ales scriitorul Vaclav Havel, unul dintre iniţiatprii mişcării "Charta 77", critic neobosit al regimului comunist, fapt care i-a atras repetate arestări. În Polonia, la alegerile prezidenţiale din 1990, Lech Walesa, legendara figură a luptei împotriva comunismului, întemeietorul sindicatului "Solidaritatea", este ales preşedintele ţării cu o majoritate covârşitoare.

În România, însă, cu toate că a avut loc, ca şi în Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia, o revoltă populară, ea nu a reuşit să înlăture de la conducere regimul comunist. Cu toate că "Revoluţia contra Revoluţiei" din România a fost una sângeroasă, soldându-se cu peste o mie de morţi şi alte multe mii de răniţi, beneficiara acestor jertfe nu a fost România adevărată, aşa cum ar fi trebuit să se întâmple, ci tot România comunistă. Pe fondul insurecţiei populare, fracţiunea anticeauşistă din Partidul Comunist, urmând un plan pus la punct la Moscova de specialişti în domeniul loviturilor de stat şi profitând de lipsa da organizare a mulţimilor dezlănţuite, dar mai ales de lipsa unor lideri capabili să transforme elanul revoluţionar în act de guvernare, a reuşit să se impună. După ce revoluţionarii autentici au provocat căderea lui Ceauşescu şi a adepţilor săi, "comuniştii reformişti", sub conducerea *aparatcik*-ului Ion Iliescu, au pus mâna pe putere, şi nu greşim afirmând că din 22 Decembrie 1989 o deţin fără întrerupere până în ziua de astăzi, exercitând-o fie direct, fie prin mandatari care le urmează întocmai directivele. Un adevăr limpede ca lumina zilei, pe care toţi oamenii cinstiţi şi de bună-credinţă – Revoluţia adevărată – îl ştiu, dar pe care doar foarte puţini au curajul să-l rostească răspicat, pentru a pune capăt minciunii denumite emfatic "Revoluţie".

În pofida faptului că tagma actualilor istorici evită sistematic să formuleze un punct de vedere şi concluzii cu privire atât la evenimentele din decembrie '89, cât şi la perioada postdecembristă, adevărul – fapte şi făptaşi – nu va putea fi îngropat sub lespedea grea a minciunii, din care este clădită versiunea României comuniste. O serie de lucrări de referinţă, datorate unor cercetători obiectivi din străinătate, dar şi autohtoni, precum şi dezvăluirile unor personalităţi care au participat efectiv la evenimente, au darul să facă lumină acolo unde s-ar dori să domnească întunericul.

O primă lucrare asupra "Revoluţiei" din România, intitulată *Un mensonge gros comme le siècle. Roumanie, histoire d'une manipulation* (*O minciună mare cât veacul. România, istoria unei manipulări*), avându-l ca autor pe gazetarul francez Michel Castex, a fost publicată de Editura Albin Michel în anul 1990, deci atunci când evenimentele petrecute la noi în contextul "Revoluţiilor contra Revoluţiei" erau vii şi stârneau interesul opiniei publice occidentale, care asista cu satisfacţie la procesul de dezagregare a imperiului sovietic. Titlul lucrării, sugestiv şi brutal, ne convinge că autorul, prezent în România în toiul "Revoluţiei", nu s-a lăsat înşelat de criminalul foc de artificii pus la cale de organizatorii loviturii de stat pentru a înşela atât populaţia ţării, cât mai ales Occidentul. Un fapt meritoriu, pe care-l subliniază editorul în caracterizarea finală asupra acestui important document:

"Michel Castex a condus, de la Bucureşti, echipa de jurnalişti trimisă de Agenţia France-Press cu misiunea de a afla adevărul despre revoluţia română. El s-a găsit la faţa locului în decembrie 1989, când, aşa cum se spune, au avut loc lupte înverşunate. S-a reîntors la Paris copleşit de amărăciune.

Minciuna a fost, consideră el, soclul pe care s-a edificat această revoluţie. Un fapt grav. Dar mai grav este faptul că a existat un şef de orchestră clandestin. Şi cu toate acestea, ca un singur glas, toată presa occidentală a căzut în această capcană. Iar noi o dată cu ea!

Cum a fost oare posibilă o astfel de mistificare? Pe ce s-au bazat cei care ne-au minţit? Cine a manipulat faptele şi pentru ce?

Şi de ce forţele speciale ale Securităţii, cunoscute pentru sinistra lor reputaţie, nu au luat parte la confruntări? Dar nu numai atât, de ce conducătorii acestor forţe s-au alăturat de la început noului regim?

Mărturia lui Michel Castex nu se limitează însă la restabilirea adevărului cu privire la evenimentele din România. Ea abordează ca temă principală atât problema dezinformării, cât şi a aceluia care manipulează Occidentul, Gorbaciov".

Din păcate, cartea lui Michel Castex nu a fost tradusă în limba română, nici atunci când evenimentele erau în plină desfăşurare, nici mai târziu, pentru a servi României adevărate ca dovadă în eforturile pe care le face de a dezvălui adevărul cu privire la "Revoluţie", adevăr ocultat de România comunistă. Şi cazul Minciunii mari cât veacul, "minciună" dezvăluită de Michel Castex, nu este unul izolat. Din acelaşi imbold – respectul faţă de adevăr, dar şi faţă de profesiunea de istoric – , în acelaşi an fierbinte, 1990, când în ţările din Europa de Est erau în plină desfăşurare "Revoluţiile contra Revoluţiei", Editura Piper din München publică, în seria de studii dedicate istoriei recente, cartea istoricului Anneli Ute Gabanyi, *Die unvollendete Revolution. Rumänien zwischen Diktatur und Demokratie* (*Revoluţia neîmplinită. România între dictatură şi democraţie*). În legătură cu problemele abordate în acest studiu, editorul face următoarele precizări:

"Nici una dintre dictaturile din Europa de Est n-a fost atât de totală şi de brutală precum cea a lui Nicolae Ceauşescu în România. Şi nici una dintre ele nu s-a sfârşit la fel de dramatic, în faţa ochilor a milioane de telespectatori din întreaga lume. Anneli Ute Gabanyi dezvăluie răspunsurile la o serie de întrebări turburătoare. A fost răsturnarea lui Ceauşescu o lovitură de stat sau o adevărată revoluţie populară? Cum erau şi cum funcţionau structurile regimului? Cine sunt noii deţinători ai puterii din rândurile Frontului Salvării Naţionale? Cum este orientată noua politică internă, externă şi economică a României? Un lucru este însă cert: Revoluţia este neîmplinită atât în laturile ei pozitive, cât şi în cele negative".

Cât priveşte personalitatea autoarei acestei cărţi, editorul face următoarele precizări de natură să ne convingă asupra seriozităţii şi competenţei cu care este abordată tema "Revoluţiei din România".

Anneli Ute Gabanyi, născută la Bucureşti, trăieşte în RFG din anii '70. Atât în Germania, cât şi pe plan internaţional este considerată o expertă consacrată în problemele României. În această calitate, ea colaborează cu articole şi studii la ziare şi la reviste de specialitate, precum şi cu comentarii la radio şi televiziune. Anneli Ute Gabanyi lucrează la prestigiosul Sud-Ost Institut din München.

Bineînţeles că nici această valoroasă contribuţie la cunoaşterea istoriei noastre recente nu a avut parte de o traducere, deşi autoarea, vorbitoare de limba română, ar fi putut să ne ofere propria ei versiune românească a *Revoluţiei neîmplinite*. Dar în anul 1990 editurile din România făceau încă parte din structurile aparatului de propagandă al Partidului Comunist şi respectau recomandarea imperativă a tovarăşului Ion Iliescu, succesorul tovarăşului Nicolae Ceauşescu la conducerea României postdecembriste: "Păstraţi structurile!" (comuniste). Remarcabil este însă faptul că nici după ce editurile au fost privatizate, nici istoricii, nici editorii nu au înţeles că publicând *Revoluţia neîmplinită* ar fi făcut un serviciu României adevărate în confruntarea ei cu România comunistă.

În aceeaşi perioadă (anul 1990), an în care au apărut lucrările menţionate mai sus, la Paris, sub semnătura lui Radu Portocală, la Editura Calmann-Lévy, apare cartea intitulată *Autopsie du coup d'état roumain. En pays du mensonge triomphant – 1990.* (Titlul versiunii în limba română, semnate de Ioana Cantacuzino şi publicate de Agora timişoreană, în colaborare cu Editura Continent: *România: Autopsia unei lovituri de stat. În ţara în care a triumfat minciuna.*)

Înainte de a prezenta perspectiva din care este autopsiată "lovitura de stat" din România, câteva consideraţii asupra autorului şi a antecedentelor sale sunt utile. Ele, aşa cum se va vedea, au darul să ne convingă că, la 18 ani de la aşa-zisa "Revoluţie", România comunistă este activă şi plină de viaţă, chiar dacă pentru uzul Occidentului ea s-a travestit în democraţie.

"Portocală Radu [tatăl autorului – n. n.] – aflăm din amplul documentar datorat lui Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste: arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi* – s-a născut la 12 iulie 1888 la Brăila. Absolvent al Facultăţii de Drept din Iaşi, a pus bazele primei societăţi studenţeşti din România. A luptat în Primul Război Mondial ca locotenent. Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul. Avocat de renume. Membru P. N. L. Primar al oraşului Brăila (1922-1925) şi cetăţean de onoare al oraşului natal. Deputat P. N. L. în mai multe legislaturi... De-a lungul carierei, a primit numeroase distincţii, printre care: Cavaler al Legiunii de Onoare (Franţa), Ordinul Regal George I (Grecia), Ordinul Coroanei (Italia)... Arestat între 1948 şi 1949 şi deţinut la Văcăreşti. Rearestat în noaptea de 5 spre 6 mai 1950, în lotul foştilor miniştri. Dus la Sighet, unde a murit la 13 aprilie 1952, în condiţii de exterminare. Trupul neînsufleţit i-a fost aruncat într-o groapă comună din Cimitirul Săracilor de la marginea oraşului".

Următorul articol din acest dicţionar al ororilor săvârşite de regimul comunist schiţează pe scurt traiectoria politică parcursă de Radu Portocală fiul, autorul *Autopsiei loviturii de stat*:

"Portocală, Radu R., născut la 30 martie 1915 la Brăila. Doctor docent. Conferenţiar la Catedra de Inframicrobiologie a Facultăţii de Medicină din Bucureşti. Pasionat cercetător şi autor al multor lucrări ştiinţifice. Arestat în noaptea de 14 spre 15 aprilie 1952 în lotul de peste 50 de rude ale foştilor demnitari care se aflau deja în închisori. Detenţia la Ghencea, Canal şi Oneşti, de unde a fost eliberat în 1954... Radu Portocală a reuşit să plece în Occident, fiind o voce activă a diasporei româneşti".

Am creionat fugar portetele morale şi politice ale celor două personalităţi, tată şi fiu, membri ai Partidului Naţional Liberal, partidul care a intrat în istorie prin rolul decisiv pe care l-a avut în cele două mari înfăptuiri ale României adevărate: Independenţa Ţării şi Întregirea Neamului. Au urmat apoi anii comunismului, o perioadă nefastă, asupra căreia Pamfil Şeicaru face următoarele consideraţii în capitolul introductiv al lucrării sale *Istoria Partidelor Naţional, Ţărănist şi Naţional Ţărănist*:

"Regimul comunist, reducând la tăcere poporul român, făcând cel mai radical raclaj politic, a impus în mod fatal, pentru reconstruirea politică a României, obligaţia de a creia alte organizaţii cu alte cadre, în alt spirit şi cu altă concepţie asupra vieţii naţionale şi a Statului. La 23 august 1963 [data la care a fost redactat acest text – n. n.] s-au împlinit 19 ani de ocupaţie sovietică şi de teroare comunistă. Dar ceea ce era esenţial a fost salvat: comunismul nu a dezagregat sufletul românesc, reacţiile globale ale unei societăţi naţionale contra eventualei dispariţii istorice s-au produs în adâncimi, sufletul individual nu a fost sărăcit, forţele naţiunii au fost sporite [...]. Va trebui să ne deprindem cu ideea unei lichidări totale a trecutului – pe drept sau pe nedrept, regretând sau nu, acestea n-au nici o importanţă. Ne vom găsi în faţa unei situaţii complet nouă, fără să aibă nimic comun cu trecutul. Vor răsări partide imediat după ce se vor restaura libertăţile fundamentale, dar vor fi altele decât cele care au existat până în februarie 1938. Mai bune sau mai rele, nimeni nu poate anticipa, mai ales sub apăsarea nostalgiei faţă de

(continuare în pag. 4)

CELE DOUĂ ROMÂNII (X)

(urmare din pag. 3)

un trecut care nu va mai reveni. Dar aceste viitoare partide vor avea rădăcinile înfipte în realitățile care se creiază în timpul ocupației sovietice și sub regimul comunist. Și acest lucru este mai important decât etichetele pe care și le vor da și decît numele celor care le vor conduce”.

“Revoluțiile contra Revoluției” de la sfârșitul anului 1989 au confirmat previziunile lui Pamfil Șeicaru cu privire la “restaurarea libertăților fundamentale”. Dar din acest moment situația în țările comuniste din Europa de Est a evoluat diferit. În Ungaria, Cehoslovacia și Polonia, deținătorii puterii au înțeles că “orologiul comunismului încetase să mai bată”. Ei au părăsit decent puterea politică, au dizolvat partidele politice marxiste în numele cărora guvernaseră, făcând astfel posibil “să răsară partide noi, altele decât cele care existaseră înainte de instaurarea regimurilor comuniste”. O dovadă de înțelepciune politică, ale cărei consecințe benefice nu au întârziat să apară.

În România, însă, evenimentele au evoluat într-un mod total diferit. “Tovarășii se leapădă de ideologie, dar păstrează puterea”. Așa caracterizează politologul englez Tom Gallagher, profesor la Universitatea din Bradford, în remarcabila lucrare *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, calea urmată de comuniștii români, legați ombilical de Kremlin. Și nu se poate spune că nu au avut succes în jocurile pe care le-au făcut în cei 18 ani post-decembriști, asigurând nu numai supraviețuirea României comuniste, dar și zădărnicind încercările României adevărate de a se afirma.

Obligația majoră impusă de Occident României comuniste în versiunea postdecembristă, pentru ca travestiul ei în democrație să fie credibil, a fost acceptarea pluralismului politic în locul partidului unic. O cerință rezolvată rapid. Din robustul trunchi al Partidului Comunist (peste 4 milioane de membri), devenit după eliminarea lui Nicolae Ceaușescu *Frontul Salvării Naționale*, au fost desprinse câteva grupuri care au primit acte de identitate de noi partide politice (PUNR – Partidul Uniunii Naționale din România; PSM – Partidul Socialist al Muncii; PS – Partidul Socialist; PDAR – Partidul Democrat Agrar din România; PRM – Partidul România Mare) și care au populat, cu obediența cuvenită față de partidul-mamă, scena politică post-decembristă.

Dar de dezlegarea la pluralismul politic nu au beneficiat numai Ilie Verdeț, Vadim Tudor sau Gh. Funar, șefii noilor partide, comuniștii cu vechi state de serviciu, care însă nu au mai încăput în structurile de conducere ale FSN, ci și supraviețuitorii celor două partide istorice, PNL și PNȚ (mulți dintre ei, foști deținuți în temnițele comuniste). În loc să lase partidele politice care au făurit România Mare să se odihnească în paginile cărților de istorie și în conștiințele celor care prețuiesc dezinteresat valorile trecutului, s-au lăcomit să se împărtășească din bunurile și avantajele de care se bucură cei ce dețin puterea politică. Neînțelegând că pentru foștii deținuți politici evenimentele din decembrie ’89 s-au petrecut prea devreme pentru a intra în istorie și prea târziu pentru a se mai realiza, s-au grăbit să reînființeze cele două partide istorice. A fost o greșeală capitală, ale cărei consecințe le resimțim din plin până în ziua de astăzi.

Prin participarea la viața politică alături de Partidul Comunist, indiferent dacă el se numește FSN, FDSN, PDSR sau PSD, liberalii și țărăniștii postdecembriști au conferit legitimitate României comuniste și onorabilitate politică reprezentanților ei. Dar nu numai atât. Liberalii și țărăniștii zilelor noastre uită că între vechile partide istorice și România comunistă, indiferent care este travestiul sub care își ascunde adevăratul chip, se găsește imensul cimitir în care își dorm somnul de veci, fără cruce la căpătâi, sutele de mii de victime ale genocidului comunist. Un imperiu sfânt al jertfei și al morții, peste care, oricât s-ar strădui preopinenții actualei scene politice să aștearnă un văl de tăcere și uitare, tentativa este sortită eșecului.

Dacă, în ordinea morală a faptelor, a uita crimele comunismului și a nu vorbi despre monstruozitatea lor este o atitudine care frizează blasfemia, în ordinea acțiunilor politice, nesocotirea genocidului comunist este practicată curent, cu cinism. Să nu uităm că din dorința de a accede la guvernare,

ALTE MĂȘTI, ACEEAȘI PIESĂ...

Trei, Doamne, și toți trei...

nici țărăniștii și nici liberalii nu au ținut seama de antecedentele comuniste ale celor ce au devenit peste noapte țărăniști sau liberali și cărora li s-au oferit demnități înalte de către CDR. Să nu uităm că atât d-l Emil Constantinescu, omul pe care PNȚ l-a cocoțat în fotoliul de președinte al țării, cât și d-na Zoe Petre, sfătuitoarea sa de taină, au făcut parte din PCR, cu funcții și responsabilități din vecinătatea nomenclaturii. Și la fel să nu uităm că toți cei trei prim-miniștri care au condus guvernele CDR – Victor Ciorbea, Radu Vasile și Mugur Isărescu – au fost comuniști. Iar mai jos pe scara ierarhică, în toate instituțiile vitale ale statului, nici unul dintre comuniștii aflați în posturile de conducere nu au fost clintiți din scaun.

Într-un document samizdat intitulat *Armaghedonul oligarhilor* mi-a fost dat să găsesc o serie de informații privitoare la adevăratul chip al celor care astăzi își umflă agresiv pieptul, pretinzând a fi urmașii și continuatorii politicii liberale, subînțelegând prin aceasta că ar fi reprezentanții legitimi ai României adevărate. O pretenție pe care însă documentul menționat mai sus o contestă cu argumente convingătoare. Așa, de pildă, din articolul intitulat „Orban, pudelul care latră”, aflăm că „Ludovic Orban, ministrul Transporturilor, a fost administrator la Rominserv, firmă membru al holding-ului ROMPETROL, al cărui principal acționar este Dinu Patriciu... Instalat de Patriciu drept șef al ofensivei anti-Băsescu, Ludovic Orban a făcut eforturi disperate pentru a se remarca prin obscenitate și trivialitate deșănțată în ochii adevăratului șef al PNL – Dinu Patriciu...” Până aici nimic ieșit din tiparele murdăriei care infestează viața politică românească. Ceea ce urmează, însă, devine interesant: „Tatăl lui Orban a fost securist în perioada cea mai neagră și mai plină de blestemății a Securității. Bătrânii membrii AFDPR care mai sunt în viață și-l amintesc pe măcelarul din Brașov, renumit pentru sadism și maniac al bătăilor crunte...” O informație pe care o confirmă sec un document al Securității reprodus de Ion Gavrilă Ogoranu în vol. IV al lucrării sale *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*. Din „Planul de măsuri” datat 05.06.1959, aprobat de Col. de Securitate Solomon Dezideriu, reproducem următorul pasaj, care nu necesită comentarii în plus: „În scopul depistării banditului Gavrilă Ion... în ziua de 5 iunie 1959, se va deplasa la Pojorta Lt. Czicom Armin și Lt. Orban Ludovic, care vor instala T.O. la locuința lui Drugă Victor...”

Cazul „Ludovic Orban-tatăl și Ludovic L. Orban-fiul” – crucial diferit de cazul menționat mai înainte: „Radu Portocală-tatăl și Radu R. Portocală-fiul” – nu este un accident pentru structura actualului PNL, ci însăși esența acestuia. O realitate pe care o confirmăm același *Armaghedon al oligarhilor* în articolul intitulat „Famiglia liberală”.

„«Famiglia liberală» creată de Patriciu cuprinde numai astfel de «curați liberali», «pur sânge»: Orban, odraslă de ofițer de Securitate, fotomodelul Tăriceanu, crescut de colaboratorul Securității Dan Amedeo Lăzărescu, Bogdan Olteanu, finul și mâna dreaptă a lui Tăriceanu, nepot al Ghizelei Vass, agentă NKVD direct implicată în dosare de crimă și chiar cercetată după Revoluție o perioadă, până când, misterios, dosarul s-a topit. Și exemplele pot continua. Cât despre Tăriceanu, practic nici nu mai încap comentarii dacă avem în vedere că în procesul ROMPETROL acesta depune mărturie în favoarea companiei Boss-ului și împotriva intereselor statului româna (deși, teoretic, reprezintă statul român ca prim-ministru). Un simț de slugă fără egal, sau aroganța unei sfidări fără precedent, l-a determinat pe Tăriceanu să-i ofere, inițial, postul Justiției avocatului lui Dinu Patriciu în dosarul ROMPETROL, Cristian Iordănescu. Informația apare chiar într-unul dintre ziarele oligarhului penal, «Adevărul». Ar fi putut fi un exemplu unic pentru întreaga Europă ca un ministru al Justiției să cumuleze și funcția de avocat al unui cercetat penal! Și toate acestea în numele reformei, asigurării funcționării statului de drept, garantării independenței justiției și continuării luptei anticorupție!”.

Dar îndârjirea cu care liberalii lui Patriciu și Tăriceanu s-au pus în slujba României comuniste, pentru a împiedica atât dezvăluirea crimelor comunismului, cât și a marilor acte de corupție din perioada postdecembristă, este fără precedent. După înlăturarea de la conducerea ministerului Justiției a Monicăi Macovei, a urmat experimentul Chioariu, marioneta care ar fi trebuit să scoată de pe rol dosarele de mare corupție, dar și dosarele în care erau anchetați presupușii vinovați de crime în Revoluție și în mineriade. Cum această tentativă a eșuat lamentabil, conspirația anti-Băsescu alcătuită din PNL, PSD, PRM, PC și UDMR s-a fixat asupra senatorului liberal Norica Nicolai ca viitor ministru de Justiție. O persoană energică, o adevărată „Paukeriță”, așa cum a caracterizat-o sugestiv un jurnalist de la cotidianul *Evenimentul zilei*, capabilă să ducă la bun sfârșit mandatul pe care i l-au încredințat conspiratorii: blocarea anchetelor de corupție în care sunt implicați oameni politici și încetarea investigațiilor cu privire la crimele săvârșite de regimul comunist. Refuzul președintelui Traian Băsescu de a semna decretul de numire pe motiv de „dosar profesional” necorespunzător (dosar referitor la perioada când Norica Nicolai lucrase ca procuror) a încins și mai mult conflictul dintre președintele României și PNL. Dramatic, premierul Tăriceanu a clamat faptul de a se fi revenit la practicile din anii comunismului, recurgându-se la „dosarele de cadre” pentru a exercita presiuni asupra persoanelor indizerabile. Cine însă vrea să afle adevăratul motiv pentru care „Paukerița” nu este cea mai indicată persoană să devină ministrul de Justiție, să citească scurta notă intitulată „Traseul”, publicată în *România liberă*, pe

☛

FINUL ȘI NAȘUL...

Matale chiar mă credeți prostănac?

care o reproducem aici: „Norica Nicolai a absolvit cu medii foarte bune Facultatea de Drept a Universității București, dar nu a neglijat nici evoluția pe linia PCR. Între anii 1974 și 1977 a fost secretar UTC la liceul din Sinaia unde învăța. Între anii 1979 și 1983 a fost vicepreședinte al Comisiei de Cenzori în Facultatea de Drept. În anul 1987 a fost aleasă secretar executiv al Biroului Organizației de Bază (BOB) PCR a Procuraturii Oltenița". Așadar, înainte de decembrie '89, Norica Nicolai a fost membru PCR. Și nu unul de rând, din gloata celor patru milioane despre care Punctul 8 al „Proclamației de la Timișoara" face următoarea precizare: „A fi fost membru de partid nu este o vină. Știm cu toții în ce măsură era condiționată viața individului, de la realizarea profesională până la primirea unei locuințe, de carnetul roșu". Încă din liceu ea a înțeles cât de important este să faci parte din structurile de conducere ale PCR și a dat din coate vânjos spre a ajunge cât mai sus în „aparat".

„Revoluția" din România, chiar dacă a fost doar „o minciună mare cât veacul", cum a caracterizat-o Michel Castex, doar „o revoluție neîmplinită", cum sună concluzia la care a ajuns Anneli Ute Gabanyi, sau doar „o lovitură de stat" camuflată, pe care a analizat-o cu pricepere și probitate omul de știință Radu Portocală, ea a produs totuși turbulențe în rânduielile României comuniste și a alimentat speranțele României adevărate într-o victorie totală, așa cum s-a întâmplat în Ungaria, Cehoslovacia și Polonia. Vocabule cu conotații de respect și onorabilitate înainte de „revoluție", ca de pildă „comunist", „membru PCR", „secretar de partid" sau „securist" au devenit *nomina odiosa*. În Piața Universității, în zilele în care România adevărată părea că izbândise, se intonau până la epuizare versurile: *Mai bine haimana, decât trădător, / Mai bine golan, decât dictator, /Mai bine huligan, decât activist, / Mai bine mort, decât comunist!*.

Desigur, totul a fost doar un foc de paie, pe care România comunistă l-a stins repede, folosind mijloacele ei specifice în astfel de situații: *diversiunea* și *teroarea*. Dar totodată „tovarășii" au tras învățămintele cuvenite. Pe viitor, trecutul comunist – denumiri, oameni și fapte – va trebui să fie ocultat cu rigurozitate. La adăpostul unui paravan fără fisuri, menit să ascundă trecutul de ochii prezentului, comuniștii „travestiți" în democrați vor organiza o amplă acțiune de *dezinformare* și *manipulare* a opiniei publice, pentru a-și ascunde trecutul. Într-o bună măsură manevrele lor au reușit să înșele Occidentul. Nu însă și România adevărată, care a demontat înșelătoria într-o formulare succintă, dar convingătoare: „La timpuri noi, tot noi".

Cum însă „tot noi" nu a însemnat și „noi toți", mulți membri de partid cu funcții și responsabilități importante în aparat nu și-au mai găsit întrebuințare pe măsura aspirațiilor și pretențiilor lor într-un PCR travestit de circumstanță în partid democrat, cu altă denumire și alte structuri de conducere. Confruntați cu această situație, ei s-au îndreptat spre „partidele istorice", unde la nivelul conducerii erau multe scaune neocupate. „Istoricii" i-au primit cu brațele deschise, fără să se sinchisească de trecutul lor politic. Prin această transfuzie de sânge comunist viguros în venele lor vlăguite, țărăniștii și liberalii și-au închipuit că le vor crește șansele de a ajunge la puterea de a guverna. Un calcul fundamental greșit, cu urmări nefaste pentru România adevărată. Cunoscându-i îndeaproape pe acești transfugi, este greu de crezut că trecerea lor din rândurile activiștilor PCR în PNȚ sau PNL s-a produs în urma unor frământări de conștiință soldate cu pierderea încrederii în ideologia marxistă și convertirea la valorile țărănismului sau liberalismului. Neofiții țărăniști și liberali proveniți din cadrele PCR nu fac parte din categoria adepților marxismului care s-au lecuit de această ideologie după ce au avut prilejul să cunoască hidoșenia comunismului biruitor la el acasă, așa s-a întâmplat odinioară cu Panait Istrat, care a avut tăria să mărturisească, în *Spovedania unui învins*, eroarea căreia i-a căzut pradă, sau cu André Gide, care a avut curajul să le prezinte marxiștilor francezi adevărul despre Rusia bolșevică în *Retour de l'URSS*.

Pentru activiștii PCR care după „Revoluție" au trecut în barca țărăniștilor sau în cea a liberalilor, singurul principiu care le-a călăuzit pașii în viață a fost dictonul latin *Ubi bene, ibi patria* („Unde e bine, acolo e patria"). Cât timp în PCR le-a fost bine și cald, l-au servit cu devotament, asigurându-și astfel avantajele și privilegiile cu care le erau răsplătite serviciile. Când însă, după evenimentele din decembrie '89, PCR a trebuit să se reformeze, adoptând *perestroika* și *glasnost*-ul impuse de Moscova, și totodată, pentru uzul Occidentului, să se travestească în partid democrat, anumite restricții au devenit inevitabile. Este împrejurarea și momentul în care tovarășa Norica Nicolai devine doamna Norica Nicolai, membru al Partidului Național-Țărănesc Creștin și Democrat. Și dacă domnia-sa în ierarhia PCR nu a reușit să urce mai sus de rangul de secretar executiv al Biroului Organizației de Bază (BOB) a Procuraturii Oltenița, în PNȚ, în principalul partid din Convenția Democratică din România (CDR) cariera ei politică s-a împlinit. La alegerile din 1996 a fost aleasă deputat în Parlamentul României și i s-a oferit un post important în guvern.

Percepută inițial ca expresie a aspirațiilor României adevărate, guvernarea CDR s-a dovedit incapabilă să pună capăt prezenței și dominației României comuniste în instituțiile statului. O situație de criză generalizată în fața căreia omul de pe stradă, românul de rând, exasperat de ineficiența guvernanților în care își pusese nădejdea că vor lichida comunismul rezidual și consecințele lui, a izbucnit violent, lansând sloganul: „Singura soluție, înc-o revoluție!". O soluție care însă nu intra în vederile președintelui țării, Emil Constantinescu, care, pentru a o contracara încă din fașă, a emis directiva: „Cuvântul de ordine este reconcilierea!".

O directivă pe care România adevărată a respins-o ferm. Era străveziu că în spatele ei se ascundea intenția de a acorda legitimitate erei comuniste. Și cum „partidele istorice" aflate la guvernare au acceptat tacit reconcilierea pentru a nu-și periclita tihna prin acțiuni radicale cu caracter anticomunist, la alegerile din anul 2000 România adevărată le-a retras sprijinul. Urmările acestui boicot au fost dezastruoase. Țărăniștii au fost eliminați, pentru totdeauna, din viața politică, împlinindu-se previziunea lui Pamfil Șeicaru. Liberalii, însă, au supraviețuit. O supraviețuire de care au profitat și unii țărăniști, care au trecut cu arme și bagaje în tabăra liberală, printre ei numărându-se și d-na Norica Nicolai. Sub faldurile drapelului liberal, domnia-sa va deveni senator, vicepreședinte al partidului și aspirant la fotoliul de ministru de Justiție. Despre convingeri și consecvență în politică, nici o vorbă!

În acest climat politic, România comunistă s-a dezlănțuit împotriva României adevărate, în intenția nedisimulată de a o lichida total și definitiv. Comuniștii, conduși de bătrânul bolșevic Ion Iliescu, au reușit să aducă la supunere, cu excepția susținătorilor președintelui Traian Băsescu, toate celelalte partide politice. PNL, PC, PRM și UDMR au devenit sateliți ai PCR, travestit mai nou în PSD. Prin această reușită, la ora actuală, România comunistă și-a asigurat dominația și conduce prin mandat guvernul, parlamentul, justiția, armata și toate celelalte instituții de bază ale statului.

Din această postură, România comunistă încearcă să-și ascundă trecutul. „«Nu trebuie!... Nu trebuie să răscolim trecutul! – surprinde Soljenițîn în capitolul introductiv al *Arhipelagului Gulag* insistența obsesivă a comuniștilor de a li se uita trecutul. Celui care va pomeni trecutul să i se scoată un ochi!». Însă proverbul continuă astfel: «Iar celui care îl va uita, să i se scoată amândoi!»".

Nu mai puțin obsesivă este insistența cu care România comunistă ține să-și ascundă prezentul infestat de abuzuri, corupție și legi strâmbe, ticluite viclean pentru a proteja „democrația originală", căreia același Soljenițîn îi surprinde, fără cruțare, esența: „Sistemul care ne guvernează este alianța fostei nomenclaturi cu rechinii finanțelor, cu falșii democrați și cu Securitatea. Eu nu pot să numesc democrație această cârdășie. În fapt, este vorba de un hibrid abominabil, fără precedent în istorie".

Mai rămâne viitorul. Dacă România comunistă reușește într-o bună măsură să controleze trecutul și prezentul, este mai mult decât îndoielnic că va reuși să domine și viitorul. O îndoială provocată de contactele, atâtea câte avem, prin intermediul *mass-media*, cu „tineretul comunist". Fără să vrei, urmărindu-le comportamentul, modul de a se exprima și ideile pe care le vehiculează, ajungi la părerea că toți sunt iremediabil afectați de *progerie politică*, sindromul care provoacă îmbătrânire prematură. Le lipsesc virtuțiile tinereții: elanul, entuziasmul, altruismul, generozitatea, puterea de dăruire și spiritul de jertfă. Cei mai mulți sunt croiți după chipul și asemănarea "prostănacului" Mircea Geoană. "Elitele", însă, fie calcă pe urmele lui Ion Iliescu prin viclenie și brutalitate, fie încearcă să-l depășească pe Adrian Năstase în veleitarism și aroganță. De aceea viitorul nu va fi al României comuniste, ci al României adevărate.

(Va urma)

VICTOR FLOREA

Inima bunului nostru frate de suferință a încetat să mai bată, obosită și chinuită de lunga prigoană din temnițele și lagărele comuniste.

Credința lui în Dumnezeu și dragostea de neam nu au fost învinse nici în crâncenele încercări din perioadele de reeducare de la Pitești și Gherla.

Obârșia lui era în Sâmbăta Făgărașului, unde se născuse în 25 aprilie 1925.

A urmat clasele secundare la renumitul Liceu "Radu Negru", unde s-a format în cadrul „Frățiilor de Cruce". Pentru această "vină" a fost judecat și condamnat sub regimul antonescian, din 1941 până la grațierea din 1944.

Anul 1948 îl găsește student la Facultatea de Medicină din Cluj, de unde este arestat și condamnat din nou, pentru că s-a opus fățiș noului regim instaurat după 23 august 1944.

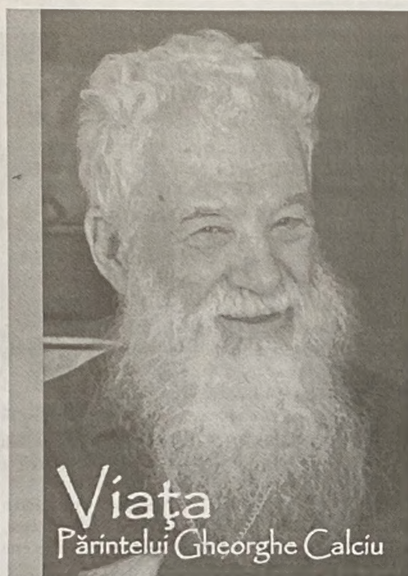
După ispășirea pedepsei, în 1957, este din nou arestat și trece prin toate lagărele de muncă forțată din Delta Dunării-Periprava. După aproape 20 de ani de închisoare, este eliberat prin decret de grațiere și se angajează ca muncitor necalificat la Uzina Tractorul din Brașov. Nu se lasă învins, se înscrie la Politehnică și devine inginer la aceeași intreprindere. Este în continuare supravegheat și tracasat de către organele de represiune, dar rezistă exemplar, fiind clădit din același aluat ca și prietenul lui de o viață, legendarul Ion Gavrilă Ogoranu.

Frate al nostru, noi, cei puțini încă în viață, nu te vom uita și, în amintirile noastre, vei fi mereu „Prezent".

Pentru patimile îndurate, pentru credința în legea creștină și pentru dragostea lui de neam, primește-l, Doamne, în împărăția Ta.

Nicolae Purcărea
Brașov, 27 nov. 2007

O viață pentru Hristos

Cartea *Viața Părintelui Calciu, după mărturiile sale și ale altora*, lucrată la Sf. Mânăstire Diaconești și apărută la Editura Christiana, s-a prezentat ca un omagiu și un prinos de cinstire și de recunoștință la împlinirea unui an de la mutarea în veșnicele lăcașuri a Părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa (1925-2006) – cel care a făcut parte „din generația destinată nu doar temniței, dar și sinistrei reeducări de la Pitești, puse pe cale și dirijate de tot ceea ce comunismul avea mai abject. Una era să petreci ani grei de închisoare laolaltă cu camarazii aceleiași suferințe, și chiar luni de tăcută recluziune într-o celulă izolată, și alta să treci prin convulsiile fizice și morale provocate de propriii tăi camarazi deveniți diavoli și, până la urmă, istovit, să te pomenești asemenea lor. Sunt traume sufletești pe care numai un erou le poate depăși, dar care îi rămân pe viață în cârcă, asemenea unei jivine cu ghearele înfipte în grumaz. Părintele Calciu știa că o cădere poate fi depășită numai prin asumarea ei conștientă și responsabilă, și aceasta l-a făcut, până la urmă, victorios" – potrivit aprecierii cuprinse în „Predoslovia" cărții, semnată de Î. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania.

Scopul principal al apariției acestei cărți este foarte bine reflectat în „Lămurire asupra ediției", unde se arată „că nu poate o cetate aflată pe vârf de munte să se ascundă, nici o făclie aprinsă să stea sub obroc. Tot astfel, nu se cuvenea ca viața Părintelui Gheorghe Calciu să fie tăinuită, ci pusă în sfeșnic, ca să lumineze tuturor celor din neamul său". Volumul este alcătuit din patru părți („Viața este Hristos", „În prigoniri adeseori", „Exilul", „Moartea nu există") și *Addenda* („Testament", „La un an de la adormire", „Bibliografie – Gheorghe Calciu-Dumitreasa"), la care se adaugă și un amplu foto-documentar.

Totul începe cu un interviu pe care Monahul Moise de la Sf. Mânăstire Oașa i-l luase Părintelui Calciu cu un an și ceva în urmă, pe parcursul a trei zile de împreună-călătorie prin țară: „o incursiune amănunțită în viața părintelui, din copilărie până în momentul expulzării sale, în august 1985". Cercetându-se fondul de manuscrise al Arhivelor CNSAS, au fost găsite și câteva fragmente de manuscrise ale Părintelui, confiscate în anul 1979, înainte de a doua sa arestare. „Ele cuprind relatări ale unor episoade din prima detenție și din timpul activității de preot profesor la Seminarul Teologic din București. Le redăm ca atare în partea a doua a cărții, ca o completare la informațiile cuprinse în interviu. Tot aici am inclus extrasele din dosarul de urmărire al Părintelui Calciu de la CNSAS, extrase, selectate și adnotate de Monahul Moise". Mai rămânea de acoperit perioada exilului în America. Pentru aceasta, alcătuitorii volumului s-au adresat familiei Părintelui, precum și credincioșilor din Parohia „Sfânta Cruce" de lângă Washington D. C., unde sfinția sa a slujit în ultimii aproape douăzeci de ani. „În câteva zile, toată comunitatea de la «Sfânta Cruce» s-a mobilizat. Fiecare avea ceva de spus despre Părintele. Două suflete generoase s-au ostenit să adune și să ne trimită toate aceste mărturii. Cu încuviințarea lor, ne-am luat libertatea de a selecta și organiza materialul potrivit cu concepția de ansamblu a cărții. Am adăugat la sfârșit scrisorile dictate de Părintele, înainte de moarte, către familie, enoriași, către Î. P. S. Bartolomeu Anania [...], apoi către Părintele Iustin Pârvu și Mânăstirea Diaconești, ultimele trei netipărite până acum, precum și câteva însemnări făcute de cei apropiați, la un an de la adormire".

Așadar, această carte ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Și asta pentru că nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința și ispita omului contemporan, spune Sf. Paisie Aghioritul, este de a dobândi totul fără jertfă, așa încât și noi, creștinii, am dori să ne mântuim fără să ne nevoim, ceea ce este, de fapt, imposibil. Așa stând lucrurile, cartea de față este un *memento*, o aducere aminte a vremurilor extraordinare și teribile în care cei ce au vrut să se mântuie au avut foarte mult de suferit, adică atunci când statul comunist și ateu, folosindu-se de instituții diabolice, precum Securitatea, i-a chinuit pe cei mai buni creștini aflați printre noi; căci „comunismul a umplut cerul de Sfinți" – zice Părintele Arsenie Papacioc.

Parafrazând ceea ce Părintele Calciu însuși spunea despre cartea lui Ioan Ianolide (pe care a prefațat-o în ajunul morții), cititorul care se va apleca asupra acestei mărturii nu o va sfârși fără a fi măcar cutremurat, dacă nu întors spre credință, căci viața Părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa, și a celorlalți ca el, este un model moral și o scară de suire spre cele înalte, o chemare stăruitoare de a ieși măcar pentru o vreme din mlaștina acestei vieți și de a urca spre Soarele Dreptății, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Hristos. Cum să nu fie cutremurător ceea ce spune un teolog și un slujitor al altarului care și-a asumat suferința și moartea ca pe o curățire și o înviere (căci finalitatea vieții umane nu este moartea, ci învierea)? Cititorul de bună-credință nu trebuie să treacă fără atenție peste cuvintele rămase de la Părintele Calciu, ce se arată a fi adevărate file de Filocalie românească – și asta pentru că vorbea frumos și plin de însuflețire, cu forța experienței, dar și a harului, oprindu-se cu precădere la tema lui preferată: aceea a apărării credinței strămoșești curate, nealterate, autentice (potrivit Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții), ca și a sentimentelor curat naționale.

Dacă vom spicui câteva dintre aprecierile și caracterizările unor cunoscuți și apropiați ai Părintelui, vom vedea că „felul în care părintele își exprima dragostea față de ceilalți era cu totul special. Împărtășea dragoste de la inimă la inimă, niciodată exprimată prin cuvinte, ci de multe ori prin gesturi. În condițiile în care, împreună cu familia, avea domiciliu forțat (înainte de plecarea în SUA), depuși fiind din drepturi, trăind din milostenii, părintele era mult milostiv: purta de grijă elevilor orfani ai Seminarului (de la Mânăstirea Radu Vodă – București, unde era profesor), le achita bursele, le cumpăra haine și cărți, și pe toate le știe Dumnezeu. Parcă urma rânduiala Sfinților neadormiți, care opreau în mânăstire cât le era de trebuință pentru hrana zilnică și restul împărțeau până seara" – după mărturisirea făcută în această carte de către Părintele Adrian Beldianu, fost elev seminarist de-al Părintelui Calciu.

Scriitorul Demostene Andronescu – un vechi prieten – mărturisește că „despre părintele Calciu nu se poate mărturisi decât tăcând. «Căci sunt cuvinte care nu cuvântă, și sunt tăceri ce pot să spună tot». Mai ales în cazul lui. Dar cum nu tot muritorul poate capta muzica sferelor pentru a i se tălmăci pe înțelesul lui rosturile firii și deci și ale omului, va trebui totuși să-l evocăm, acum și aici, în câteva lumești cuvinte, pe care însă le vom rosti în șoaptă, spre a nu-i tulbura odihna întru Domnul. Curând vom prăznui un an de când acest rugător de performanță și ziditor de suflete a plecat să se odihnească puțin în Lumina Cea Dintâi și să depună mărturie, în fața Celui Atotputernic și a celor ce nu mai sunt aici, ci s-au mutat în veșnicie, despre sine și despre nevrednicia și neputințele noastre. Cu această ocazie, noi, cei ce l-am cunoscut și i-am fost aproape, ne vom întâlni cu el în duh și poate, de vom fi în stare de grație, îl vom însoți, tot în duh, într-o ultimă «călătorie prin duhul României». Pentru mine, apropierea acestei prăznuiri are și o altă încărcătură. Una specială. De aproape 15 ani, în fiecare toamnă, la sfârșitul lui septembrie și începutul lui octombrie, prietenul meu, părintele Ghiță – așa îi spuneam noi în intimitate – îmi era oaspete. Venea și se instala la mine ca la el acasă. Și ne simțeam bine. Și eu, și el. Uneori, când rămâneam singuri, dădeam în mintea copiilor: ne zbenguiam, ne băteam cu perne și făceam fel de fel de trăsnăi. Asta poate poate pentru că nici eu, nici el nu am avut tinerețe. Cu prilejul acestor vizite, casa mi se transforma în chilie de duhovnic și în loc de pelerinaj. Venea multă lume să-l vadă și să-l «pipăie» pe părintele. Unii o făceau doar din snobism, pentru a se putea lăuda în cercurile lor că l-au văzut și au vorbit «cu popa Calciu», dar cei mai mulți veneau sfioși, mânați de reale nevoi sufletești. Și părintele avea pentru fiecare un sfat, o vorbă bună, un îndemn duhovnicesc. Unii, mai ales cei în vârstă, dar și mulți tineri, veneau pentru spovedanie. Și părintele nu refuza pe nimeni. Se închidea cu fiecare într-o cameră și acolo se săvârșea această Sf. Taină. După spovadă se întreținea îndelung cu omul, dându-i povețe și spunându-i vorbe de încurajare. Unora le dădea dezlegare, altora canoane și tuturor sfaturi. Pe toți îi îndemna să-și găsească un duhovnic la care să meargă des. Părintele acorda o atenție deosebită tinerilor, pentru care avea o aplecare specială. Considera că ei sunt «sarea pământului», dar că, în același timp, sunt și cei mai vulnerabili la capcanele și smintelile acestui veac. Considera de asemenea, că nouă, celor mai în vârstă, ne revine datoria de a le îndruma pașii și de a le veghea devenirea, fiindcă – spunea el – «lumea de mâine va arăta așa cum vor rodi ei, și ei vor rodi numai dacă noi îi vom plivi, adică dacă vom stârpi din jurul lor buruienile care-i sufocă»".

Un alt cunoscut – Lucian D. Popescu – subliniază faptul că „Părintele vorbea cu aceeași deferență cu oricine, fiind cu asta câteodată pricină de poticnire. Îi era la fel de drag să zică vorba bună țigăncii din parcarea Mânăstirii Voroneț, sau politicianului de cel mai înalt rang, sau bogătașului care nu își ținuse făgăduiala, sau celui ce și-o ținuse, sau ierarhului, sau duhovnicului închis de comuniști mai mult ca el, sau intelectualului dezamăgit în sinea lui că dialogului i se refuzau posibilele subtilități, sau deghizatului securist înmuiat ori neînmuiat încă de radiațiile nenumite ale părintelui, sau vameșului, sau desfrânatei, sau lunatecului. Nu am văzut niciodată un om găsind atât de bine calea cea dreaptă, care e totuna cu cea de mijloc, atunci când ea există, în drumul complicat ce duce, mereu în proximitatea iadului, către Împărăția Tatălui".

Ieromonah Amfilohie Brânză – duhovnicul de la Diaconești – recunoaște că „am vorbit de acești părinți mari ai Ortodoxiei noastre, pe care noi nu-i numim sfinți, căci ne temem de asta. Dar pentru noi au fost ca niște sfinți. Așa i-am simțit, așa i-am perceput. Fiindcă i-am văzut împlinind sub ochii noștri Evanghelia, pentru că ne-au învățat creștinismul practic prin exemplul personal: au flămânzit ei ca să sature pe cei flămânzi, au privegheat ei ca să se odihnească cei osteniți, au pătimit ei ca să ia mângâiere cei întristați, s-au sacrificat ei ca să trăiască ceilalți".

Știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu Părintele Calciu reprezenta un prilej de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune și dăruire, mă (mai) gândesc ce repede îi uităm noi pe acești oameni, pe aceste personalități ale culturii și spiritualității noastre, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au dăruit! Eu unul mă simt foarte împlinit și onorat pentru faptul că am avut fericitul prilej și marea șansă de a-l întâlni și a-l cunoaște pe Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, păstrând nădejdea că vom ști cu toții pe mai departe să ne cinstim înaintașii, potrivit meritelor și vredniciilor fiecăruia.

Stelian GOMBOȘ

SCRISOARE DESCHISĂ

CĂTRE PREA FERICITUL PATRIARH DANIEL ŞI CĂTRE SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Prea Fericirea Voastră, Înalt Prea Sfinţiile şi Prea Sfinţiile Voastre,

Vă adresăm acest mesaj ştiind că episcopii sunt cei cărora le revine cu deosebire misiunea, dar şi incomensurabila răspundere de a veghea asupra liniştii întru Adevăr a Bisericii. Un fapt trist pentru noi toţi, în calitate de creştini ortodocşi, s-a petrecut, şi apelăm la păstorii noştri cu speranţa că, prin purtarea lor de grijă, răul deja făcut se va îndrepta, iar astfel de lucruri dureroase nu se vor mai întâmpla. Este ştiut faptul că în Biserica "Sf. Ecaterina", paraclisul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, au slujit membri ai Bisericii Copte [1], Biserică necalcedoniană, cu care nu ne aflăm în comuniune.

Avem cunoştinţă de dialogul dintre Biserica Ortodoxă şi Bisericile Vechi Orientale (necalcedoniene), dar şi de faptul că acest dialog nu a condus, cel puţin până în prezent, la dezicerea vechi-orientalilor de hristologia eretică pe care o mărturisesc, în contradicţie cu învăţătura Sinodului de la Calcedon [2], despre cele două firi ale Mântuitorului. La ora actuală există, se pare, un fel de falsă pudoare, întemeiată pe ideea unei bune înţelegeri, care eludează, în fapt, responsabilitatea faţă de mântuirea aproapelui şi care pe unii îi determină să ocolească termenul „eretic". Acest termen nu este o insultă, ci un indicator al condiţiei celor abătuţi de la învăţătura de credinţă ortodoxă (condiţie în care se găsesc, spre exemplu, şi bisericile necalcedoniene) şi îl vom utiliza ca atare pe mai departe.

Avem cunoştinţă şi de aceea că Bisericile Vechi-Orientale nu se consideră monofizite, ci miafizite, susţinând că cele două firi ale Mântuitorului ar fi unite într-una, dar fără schimbare, fără amestecare, fără confuzie, prin aceste precizări deosebindu-se de monofizitismul „clasic" [3]. Această hristologie este însă şi ea eretică, la fel ca şi monofizitismul în sens clasic. Aşadar, dat fiind că membrii Bisericii Copte nu sunt ortodocşi, ci se găsesc într-o condiţie eretică, faptul care ne preocupă este acela că **într-o biserică ortodoxă au slujit ereticii.**

Or, în conformitate cu canoanele Bisericii Ortodoxe, aceştia nu pot nici măcar intra, precum credincioşii, în bisericile ortodoxe [4], şi cu atât mai puţin pot fi primiţi să slujească. În cazul în care, totuşi, ereticii ajung într-un locaş de cult ortodox şi slujesc acolo, aceasta constituie profanare a locaşului ortodox şi în acesta nu se mai poate intra şi sluji de către ortodocşi decât după îndeplinirea prescripţiilor canonice adecvate situaţiei [5].

Apelăm, aşadar, prin prezenta, la păstorii noştri cu rugămintea de a se lua măsurile adecvate situaţiei date, anume urmarea rânduielii pentru curăţirea locaşului profanat, în cazul Bisericii "Sf. Ecaterina", şi prevenirea, pe viitor, a unor astfel de situaţii, eventual prin ajutorarea comunităţii copte în sensul atribuirii acesteia a unui spaţiu adecvat în care să-şi poată desfăşura viaţa liturgică proprie, spaţiu care să nu fi fost, însă, afierosit ca lăcaş de cult ortodox. Susţinem această expunere, poziţia şi solicitările noastre cu argumentele din notele care urmează mesajului propriu-zis. Elementele teologice care apar în acestea sunt, fără îndoială, familiare sfinţiţilor slujitori, dar, având în vedere caracterul public al prezentului mesaj, au fost redate spre lămurirea eventualilor cititori care nu le cunosc, spre a arăta că demersul nostru se întemeiază nu pe sentimente sau sentimentalisme, nici pe judecata egoistă a unor persoane, ci pe Tradiţia aşezată de Unul şi Acelaşi Duh Sfânt Care ne-a lăsat Scripturile. Nutrind convingerea că apelul nostru nu va rămâne fără un răspuns, ca din partea unor slujitori iubitori de Dumnezeu cărora ne-am adresat, încheiem cu urările noastre de viaţă lungă, întru Adevăr, spre dreaptă şi înţeleaptă cârmuire a Bisericii.

Oana Iftime,
bioetician, autor de lucrări în domeniul dialogului ştiinţă-teologie
Alexandru Iftime,
biolog, autor de lucrări în domeniul dialogului ştiinţă-teologie

Note:

[1] *Cf.* http://www.gardianul.ro/2005/01/08/religie-c22.

[2] "Urmând aşadar Sfinţilor Părinţi, noi învăţăm într-un glas că mărturisim pe Unul şi Acelaşi Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos, Însuşi desăvârşit întru dumnezeire cât şi întru omenitate, Însuşi Dumnezeu adevărat şi om adevărat, din suflet raţional şi din trup, de-o-fiinţă cu Tatăl după dumnezeire şi de-o-fiinţă cu noi după omenitate, întru toate asemenea nouă afară de păcat, născut din Tatăl mai înainte de veci după dumnezeire şi, la plinirea vremii, Acelaşi născut pentru noi şi pentru a noastră mântuire din Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, după omenitate, Unul şi Acelaşi Hristos, Fiul, Domnul, Unul Născut, cunoscându-se în două firi, fără amestecare, fără schimbare, fără împărţire, fără despărţire, deosebirea firilor nefiind nicidecum stricată din pricina unimii, ci mai degrabă păstrându-se însuşirile fiecărei firi într-o singură persoană şi într-un singur ipostas, nu împărţindu-se sau despărţindu-se în două feţe, ci Unul şi Acelaşi Fiu, Unul Născut, Dumnezeu Cuvântul, Domnul Iisus Hristos, precum [au vestit] de la început proorocii, precum El Însuşi ne-a învăţat despre Sine şi precum ne-a predanisit nouă Crezul Părinţilor" (Hotărârea Sinodului al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon, în *Hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice*, Ed. Sf. Nectarie, Bucureşti, 2003, p. 20). Menţionăm că, faţă de doctrina expusă de către Patriarhul Shenouda au o deosebită relevanţă şi Hotărârile Sinodului al V-lea Ecumenic, "Despre unirea firilor în Hristos. Împotriva defăimătorilor învăţăturii Sfântului Chiril". Totodată, dat fiind că Patriarhul Shenouda susţine şi o poziţie monotelită, devin relevante hotărârile Sinodului al VI-lea Ecumenic, "Despre cele două lucrări ale lui Hristos. Împotriva monoteliţilor".

[3] Patriarhul copt Shenouda afirmă: *The Lord Jesus Christ is God Himself, the Incarnate Logos. Who took to Himself a perfect manhood. His Divine nature is one with his human nature yet without mingling, confusion or alteration; a complete Hypostatic Union. Words are inadequate to describe this union* – "Domnul Iisus Hristos este Însuşi Dumnezeu, Cuvântul Întrupat. Care a luat o deplină omenitate. Firea Sa Divină este una cu firea sa omenească, însă fără de amestecare, fără a se confunda şi fără schimbare; o completă unire Ipostatică. Nu există cuvinte adecvate pentru a descrie această unire" (Shenouda al III-lea, *The Nature of Christ*). Admiţând că această poziţie poate induce în eroare pe unii ortodocşi, care ar putea crede că recunosc, aici, perspectiva calcedoniană, citâm pe mai departe din scrierile Patriarhului copt Shenouda, pentru a vedea care este, de fapt, hristologia Bisericii sale: *The Divine nature (God the Word) was united with the human nature which He took of the Virgin Mary by the action of the Holy Spirit. The Holy Spirit purified and sanctified the Virgin's womb so that the Child to whom she gave birth would inherit nothing of the original sin; the flesh formed of her blood was united with the Only-Begotten Son. This unity took place from the first moment of the Holy Pregnancy in the Virgin's womb. As a result of the unity of both natures-the Divine and the human-inside the Virgin's womb, one nature was formed out of both: "The One Nature of God the Incarnate Logos" as St. Cyril called it* – "Natura Divină (Dumnezeu Cuvântul) s-a unit cu cea omenească, pe care a luat-o din Fecioara Maria, cu lucrarea Duhului Sfânt. Duhul Sfânt a curăţit şi sfinţit pântecele Fecioarei, astfel încât Pruncul căruia i-a dat naştere să nu moştenească nimic din păcatul originar; carnea formată din sângele ei [al Fecioarei – n. tr.] a fost unită cu Fiul Cel Unul Născut. Această unitate s-a realizat încă din primul moment al purtării în pântece de către Fecioară a Sarcinii Sfinte. Ca rezultat al acestei uniri a ambelor firi- cea Divină şi cea umană- în pântecele Fecioarei, s-a format din cele două [firi] o fire: «Firea lui Dumnezeu Cuvântul Întrupat», cum a numit-o Sf. Chiril" (*ibidem*). Miafiziţii se revendică, în eroare, de la Sf. Chiril al Alexandriei, a cărui expresie *mia physis tou Theou Logou sesarkomenee* o interpetează în sens eretic, apărând o hristologie necalcedoniană. Împotriva poziţiei copte vom invoca, aici, un singur argument, mai mult decât relevant, însă, al Sf. Maxim Mărturisitorul. Acesta arată, simplu şi concis, că acceptarea unei firi a Mântuitorului, fie aceasta rezultatul fuziunii, al absorbirii firii omeneşti de către cea divină, conform poziţiei monofizite clasice, fie al unirii fără de amestecare, schimbare sau confuzie, aşa cum susţin miafiziţii, neagă deofiinţarea: "E vădit apoi tuturor că dacă Hristos e o fire unică, nu e nici de o fiinţă cu Dumnezeu Tatăl, nici cu oamenii. Iar dacă după ei Hristos e după fire străin cu totul de toate cele ce sunt, îi vom îndemna şi pe aceşti noi dogmatişti să spună ce este după fire Hristos în care cred şi pentru care motiv Îl slăvesc pe El, Care e hulit de ei ca nefiind nimic după presupunerile cuvintelor lor" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scrieri şi epistole hristologice şi duhovniceşi*, col. PSB, vol. 81, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, Buc., 1990, pp. 105-106). Or, negarea deofiinţării face inutile Întruparea, Răstignirea şi Învierea, numai Cel Care este Dumnezeu şi om deplin putând restaura firea omenească. De asemenea, Patriarhul Shenouda expune şi o poziţie monergist-monotelită: *Has the Lord Christ two wills and two actions, that is a Divine will and a human will, as well as two actions, that is, a divine act and a human act? As we believe in the One Nature of the Incarnate Logos, as St. Cyril the Great called it, likewise: We believe in One Will and One Act: Naturally, as long as we consider that this Nature is One, the Will and the Act must also each be one* – "Are Domnul Hristos două voinţe şi două lucrări, adică voinţa Divină şi pe cea omenească, precum şi două lucrări, adică o lucrare duvină şi una omenească? Întrucât noi credem în Firea cea Una a Cuvântului Întrupat, după cum a numit-o Sf. Chiril, în mod similar: Credem într-o [singură] Lucrare şi într-o [singură] Voinţă: în mod firesc, atâta vreme cât considerăm că Firea este Una, Voinţa şi Lucrarea trebuie să fie, de asemenea, unice" (*ibidem*).

[4] Canonul 6 al Sinodului din Laodiceea opreşte pe eretici până şi de la a intra în biserică (de slujire este clar că nu se poate vorbi): "Nu este îngăduit ereticilor să intre în casa lui Dumnezeu, dacă stăruie în eres".

[5] Iată, spre lămurire asupra condiţiei bisericilor ortodoxe în care ajung să slujească ereticii, canonul 46 al Sf. Nechifor şi răspunsurile Sf. Teodor Studitul la întrebări adresate sfinţiei sale prin intermediar de către Ilarie şi Eustatie (*apud* Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Dreptul canonic ortodox*, Sibiu, 2005).
Canonul 46 al Sf Nichifor Marturisitorul se referă la biserici în care nu doar că au slujit ereticii, dar au şi fost luate în stăpânire de către aceştia (trecute la cultul lor) : "Vă sfătuim ca în bisericile luate în stăpânire de eretici să se intre ca într-o casă simplă şi să se cânte numai de nevoie, aşezându-se cruce la mijloc, iar în altar nici să nu se intre, nici să se tămâieze, nici să se săvârşească rugăciune, nici să se aprindă candele şi lumânare", ceea ce este simfonic cu Răspunsul Sf. Teodor la Întrebarea 3: "Cuvine-se a intra pentru rugăciune şi cântare în bisericile pângărite şi deţinute de preoţii care au fost părtaşi eresului?". Răspuns: "Nicidecum nu se cuvine a intra în astfel de biserici, din motivele menţionate; căci scris este: «Iată, casa voastră rămâne pustie» (*Mt.* 23, 38); fiindcă îndată ce s-a introdus eresul, a dispărut superiorul celor de acolo, îngerul, după cuvintele marelui Vasile (Scrisoarea 191), şi acea biserică s-a prefăcut în casă comună; şi regele David zice: «Nu voi intra în biserica celor răi» (*Ps.* 25, 5), iar Apostolul întreabă: «Ce unire are Biserica lui Dumnezeu cu idolii?» (*II Cor.* 6, 16)". Biserica "Sf. Ecaterina" nu a fost trecută la cultul copt, ci a rămas ortodoxă, gen de situaţie la care face referire Răspunsul Sf. Teodor Studitul la Întrebarea 4: "Cuvine-se a cânta şi a se ruga în biserici pângărite de aceiaşi preoţi, dar care nu le-au deţinut?". Răspuns: "Negreşit că se poate intra în astfel de biserici, spre a se cânta şi a se ruga, anume dacă nu se mai pângăresc de acei eretici, ci se deţin de ortodocşi până acum. Şi în privinţa aceasta s-a hotărât ca un episcop sau presbiter, care sunt de credinţa cea mântuitoare, să facă deschiderea bisericii prin rugăciunea cuvenită; astfel că, dacă s-a făcut aceasta, nimic nu se mai opune ca într-însa să se săvârşească chiar liturghie; drept pildă servească împrejurarea în care Sf. Atanasie, rugat fiind de către împăratul Constantin să acorde o singură favoare, de a da arienilor în Alexandria o biserică în care să se adune pentru rugăciune, s-a învoit numai dacă şi lui i se va da în Constantinopol aceeaşi favoare, ca ortodocşii să se adune la rugăciune într-o biserică deţinută mai înainte de arieni". Pentru "Rugăciunea la deschiderea bisericii profanate de către păgâni sau eretici", vezi *Molitfelnicul*. Desigur, cele de mai sus nu presupun, nicidecum, că ortodocşii le pot permite ereticilor să slujească în biserică ortodoxă, în nădejdea că după aceea vor face rugăciunea pentru biserica profanată şi cu aceasta lucrurile revin la normal. Canoanele 45 si 46 Apostolice prevăd caterisirea clericilor care consimt la slujirea eretică şi/sau o consideră slujire adevărată: "Episcopul sau prezbiterul sau diaconul, dacă numai s-a rugat împreună cu ereticii, să se afurisească; iar dacă le-a permis acestora să săvârşească ceva ca şi clerici, să se caterisească" (Ap. 45); "Poruncim să se caterisească episcopul sau prezbiterul care a primit botezul ori jertfa ereticilor. Căci ce fel de împărtăşire are Hristos cu veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul? (*II Cor.* 6, 15)" (Ap. 46). În nici un caz nu se poate da acord, respectiv binecuvântare pentru slujirea de către eretici în biserică ortodoxă – *nu se poate binecuvânta păcatul*, şi cu atât mai puţin cel împotriva Duhului Sfânt, cum este "slujirea" de acest fel. După cum se cunoaşte, Sf. Vasile s-a rugat împreună cu poporul şi uşile bisericii nu s-au deschis pentru arieni, ci numai pentru ortodocşi. Sf. Ioan Hrisostom nu a îngăduit să se dea arienilor biserică, răspunzându-i generalului arian Gaina, care ceruse această favoare în numele serviciilor aduse de el Imperiului, că şi-a luat, deja, răsplata lumească, anume onorurile şi averile cuvenite, şi să nu cuteze să ceară "daruri dumnezeieşti pentru slujire lumească" (*Viaţa Sf. Ioan Gură de Aur*, Ed. Bizantină, Buc., 2007). Când s-a aflat Bizanţul sub latini, "răsăritenii nu liturghiseau acolo unde mai-nainte ar fi liturghisit apusean, de nu ar fi făcut mai-nainte apa sfântă, spre curăţire" (*cf.* notele de subsol de la *Pidalion*, ed. 2004, p. 88).

Lucian D. POPESCU

ECUMENICITATE, ECUMENISM ŞI MISIUNE ORTODOXĂ

S-a întîmplat de multe ori în istorie ca adevărul să fie luat drept minciună. Uneori adevărul a ieşit mai devreme ori mai tîrziu la iveală şi a fost recunoscut de toată lumea, dar în anumite chestiuni există încă tabere consistente care au păreri complet diferite.

Spre pildă, vreme de peste 100 de ani icoanele au fost socotite rătăcire, iar închinarea la Dumnezeu şi sfinţi prin aceste ferestre metafizice care sînt icoanele, socotită idolatrie, primitivism şi erezie. Teorii neoplatonice sofisticat argumentate şi amplu dezvoltate au determinat sinoade întregi de episcopi să condamne icoanele, astfel că materia multora dintre ele a fost dezintegrată, spre disperarea oamenilor simpli, a călugărilor încăpăţînaţi şi a înduhovniciţilor. Icoana, însă, nu a fost niciodată *des-fiinţată*, ci păstrată de către oameni insuflaţi, în ciuda ridicolului şi a cumplitei terori la care erau expuşi, iar mai apoi *cultul* ei a fost *re-în-fiinţat* potrivit unei rînduieli neştiute de noi, beneficiarii ei din toată vremea.

Un alt exemplu este cel al Patriarhului Kiril Lucaris, stătător pe scaunul Constantinopolului în secolul al XVII-lea, care a fost socotit eretic de toţi cei din vremea sa pentru a fi scris o mărturisire de credinţă calvinizantă. Urmaşilor le-a fost dat să constate că, în drum spre tiparniţa occidentală, mărturisirea sa a fost, fără ca el să o ştie, copios alterată în sens calvin. Acum lui i se dă cinstirea cuvenită.

Este foarte posibil ca oamenii, persistînd pînă astăzi în anumite erori, mai vechi sau mai noi, să nu mai poată reveni niciodată la variantele corecte, dar asta să nu însemne pieirea lor duhovnicească. Există, însă, un anume tip de eroare, numită în dogmatică *erezie*, care nu este îngăduită şi care, vehiculată, va atrage pierderea celui care o preia, şi cu mult mai mult a celui care o predă. Erezia este alterarea cunoştinţei pe care Dumnezeu a îngăduit-o omului. Este o îndepărtare de la credinţa şi ştiinţa mîntuitoare.

Toată lumea este de acord că rău-credincioşii, pagîni ori atei [1], se vor mîntui în măsura în care, departe fiind de dreapta credinţă, adică neputînd-o cunoaşte, vor fi vieţuit conform legii scrise în inima lor, adică potrivit moralei naturale.

La fel de adevărat este faptul, afirmat cu din ce în ce mai puţină tărie, că îşi vor pierde mîntuirea cei care, cunoscînd dreapta-credinţă, o vor fi pierdut-o. La fel cu cei care, putînd-o dobîndi, nu au făcut-o. Pierderea sau ratarea dreptei-credinţe se pot face şi sub forma relativizării ei, adică prin nutrirea ideii că nu sînt importante decît religiozitatea, bunele intenţii şi ataşamentul faţa de o oarecare tradiţie particulară.

Dreapta-credinţă este esenţială pentru mîntuire în condiţiile arătate (dar, atenţie, ea nu este suficientă). Şi este esenţială nu doar pentru argumentul părelnic-utilitarist că ea aduce cea mai bună înlesnire, ci mai ales pentru că numai ea este cheia adecvată pentru acordarea existenţei în registrul mistic. Rîvna către Împărăţia cerurilor fără dreaptă-credinţă, fără Tradiţie şi fără rînduială e un drum ocolit şi riscant.

Slova scrisă şi ştiinţa au multe avantaje, dar se întîmplă că, întrebuinţate fără pricepere ori cu rea intenţie, aduc mult rău prin rătăcire. Cei care au avut experienţa traiului în comunism, şi chiar cei care îl simt numai rezidual astăzi, cunosc deja puterea confuziei, a zvonului şi a incertitudinii, fie ele şi numai rod al greşelii. Spunem *greşeală*, căci în cele ce urmează nu vom porni niciodată de la presupunerea unei rele voinţe.

Încercarea de faţă are mai ales scopul lămuririi unor noţiuni şi fapte ce ar putea altminteri duce la acea acceptare *ne-cugetată*, confuză şi facilă care s-a manifestat consistent în istoria omenirii şi cu care istoria, în definitiv, chiar a început. Iar, în măsura în care va fi făcută în bun cuget şi duhovnicie, acceptarea va fi întru dreaptă credinţă şi bună ştiinţă, ca una ce aduce mîntuirea celui binecredincios, iar nu una eretică şi pierzătoare.

Ecumenic este un cuvînt care a apărut în primele veacuri ale creştinismului, ca formă adjectivală pentru sinodul la care participau episcopi din toate regiunile unde trăiau comunităţi creştine, spre deosebire de sinodul local, în care se adunau doar episcopii unei anumite regiuni. Au fost şapte sinoade ecumenice, toate înainte de Marea Schismă, şi de observat că episcopul Romei nu a participat la nici unul, delegînd însă pe alţi episcopi, cu excepţia Sinodului II de la Constantinopol, la care au lipsit chiar şi delegaţii săi.

Etimologic, ecumenic înseamnă *al întregii lumi locuite*, iar acest sens slujea perfect trebuinţei pentru care a apărut.

Împăratul Iustinian cel Mare a dat o nouă întrebuinţare cuvîntului *ecumenic*, numindu-l astfel pe patriarhul Constantinopolului, Epifanie. Mai apoi, la sinodul *local* întrunit la Constantinopol în 588, s-a hotărît ca începînd cu patriarhul din acel moment, Ioan Postitorul, toţi întîistătătorii constantinopolitani să poarte acest titlu. Grigorie cel Mare, patriarh al Romei, avea să protesteze împotriva acestui titlu constantinopolitan, numindu-se pe sine *servus servorum Dei*, slujitor al tuturor preoţilor. Pe de altă parte, el a fost primul episcop al Romei care a folosit termenul de *papă*.

[1] Ateul, omul care nu crede că Dumnezeu este, greşeşte cînd spune despre sine că nu este credincios, căci, de fapt, el crede că Dumnezeu nu este, fiind, deci, şi el credincios, dar *rău-credincios*.

Celor cinci patriarhii ale epocii, Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, şi Ierusalim – numite aici în ordinea numărului mitropoliţilor şi episcopilor avuţi în subordine în vremea Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon – le-a fost stabilită cu precizie *cinstea* de care se bucurau [2], într-o ierarhie nicidecum administrativă, căci o astfel de relaţie nici nu exista. Patriarhia Constantinopolului, apărută ultima, în 381, era *în cinste* următoare celei dintîi, a Romei.

Prin Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon s-a stabilit foarte exact jurisdicţia pe care o avea fiecare patriarh, iar titlul *ecumenic* al patriarhului din Constantinopol n-a ştirbit niciodată autoritatea jurisdicţională a celorlalţi, aşa cum nu a făcut-o nici *cinstea* episcopului Romei, înainte sau după ce a început a se numi *papă*. După 1054, *ecumenicitatea* patriarhului nu a mai fost subiect de contradicţii, el rămînînd primul *în cinstea* episcopilor dreptcredincioşi, adică următori tuturor hotărîrilor sinodal-ecumenice.

În concluzie, atributul *ecumenic* caracterizează o deplină sobornicitate sinodală a începuturilor dogmatice [3]. Un sinod putea chiar pe atunci să fie *ecumenic* sau să nu fie. Iar asta nu avea nimic de-a face cu prezenţa ereticilor arieni, nestorieni sau monofiziţi.

Ecumenică nu era adunarea care cuprindea pe reprezentanţii tuturor credinţelor creştine, ci era adunarea formată din *episcopi dreptcredincioşi din toată lumea*.

Dreapta-credinţă era cea stabilită în sinoadele ecumenice anterioare. Căci *ecumenicitatea* avea scopul de a desluşi, cu ajutorul harului Duhului Sfînt, dreapta-credinţă şi de a o pune în cuvinte potrivite raţiunii, adică înţelegerii omeneşti.

Cei de credinţă neconformă cu cea exprimată în sinoadele ecumenice nu aveau cum să mai participe la sinoadele următoare, ei ratînd corespondenţa dogmatică. Este, deci, falsă afirmaţia *ecumeniştilor* din zilele noastre cum că Sfinţii Părinţi aveau o atitudine *ecumenică* întrucît s-ar fi întîlnit la Sinoadele Ecumenice cu ereticii. Aserţiunea adevărată este că Sfinţii Părinţi se întîlneau în sinoade cu cei pomeniţi pentru a stabili sinodal adevărul de credinţă, iar cine nu izbutea să aibă acces la acel adevăr era socotit abia din acel moment *eretic* şi, aşa cum se ştie de toţi şi dintotdeauna, acela nu mai participa la nici un sinod ortodox, ecumenic sau local. Concluzia corectă e că Sfinţii Părinţi erau perfect *neecumenişti* în sensul de astăzi.

Este însufleţitor a observa în desfăşurarea sinoadelor ecumenice cum, cu instrumentele precise – tăioase pînă la a putea deveni ucigătoare – ale filosofiei, dar totodată şi cu instrumente duhovniceşti, episcopii dreptcredincioşi cunoşteau ceea ce e de cunoscut despre Dumnezeu, adică aflau lucrarea Adevărului.

Cea mai evidentă lecţie de *ecumenicitate*, în sensul conlucrării celor dreptcredincioşi în sinod, este aceea a Sinodului III Ecumenic de la Efes, din anul 431. Acolo, pe un traseu complicat mai ales din punct de vedere *ştiinţific* teologic, şcolile alexandri-nă şi antiohiană, amîndouă exagerînd în tendinţele lor hermeneutice, una în duh (iată că se poate greşi şi aşa!), iar alta în literă, au izbutit să afle undeva între ele calea cea dreaptă.

Ultimul sinod *ecumenic* s-a desfăşurat în 787. Abia în 1910, la o conferinţă a misionarilor protestanţi din Edinburgh, John Raleigh Mott (1865-1955), un metodist american foarte cunoscut în lumea protestantă, a relansat acest cuvînt. *Ecumenic* are pentru el înţelesul de *universal* sau *mondial*, şi este strîns legat de misiunea lui confesională, căci era un mare misionar protestant, deţinător al Premiului Nobel, cu mare randament în evanghelizare. Aşa cum rezultă din cartea-program pe care o publicase cu 10 ani înainte, *Evanghelizarea lumii în această generaţie*, reiese că evanghelizarea însemna aducerea la cunoştinţa tuturor a veştii despre Hristos.

De ce a ales Mott un cuvînt grecesc şi complet nou pentru occidentali, *ecumenic*, iar nu unul latinesc şi apropiat vesticilor, *universal*, este uşor de explicat fie şi numai prin uşurinţa protestantă de a recurge la precedentul extrem de îndepărtat, cît şi la text, şi prin interesul de a atrage lumea ortodoxă.

Ecumenismul era pentru acest excelent misionar protestant o *universalizare* a veştii despre Hristos, dar nu numai atît.

John Mott găsise acest nume pentru ceva ce începuse pe la mijlocul secolului al XIX-lea, şi anume activitatea promovată de diverse organizaţii anglicane, protestante şi ortodoxe din Europa răsăriteană. Ce era de fapt această activitate e destul de dificil de spus. Scopul se pare că era o unire, altminteri vag întrevăzută. Ortodocşii o voiau ca readucere a rătăciţilor la credinţă, ceilalţi ar fi vrut o unire mai puţin esenţială şi deplină, mai tolerantă. Activitatea aceasta nu a trecut cu adevărat de faza discuţiilor niciodată. Iar realitatea este că discuţiile au rămas pînă astăzi activitatea centrală a *mişcării ecumeniste*.

Ca o rezonanţă la ceea ce făcuse lumea laică prin inventarea Societăţii Naţiunilor, s-a întîmplat că în 1948, într-o adunare a cîtorva curente *ecumeniste* ce a avut loc la Amsterdam, s-a hotărît fondarea *Consiliului Mondial al Bisericilor*, cu sediul la Geneva. În engleză i s-a zis ***World Council of Churches*** [s. n.], în franceză *Conseil Ecuménique des Églises* [s. n.], astfel că în română acestui Consiliu i se spune cînd *Ecumenic*, cînd *Mondial*.

În prezent, Consiliul adună 347 de organizaţii care se intitulează biserici, denominaţiuni ori adunări bisericeşti, din mai mult de 110 ţări şi teritorii din toată lumea, susţinîndu-se că reprezintă 560 milioane de creştini.

☛

[2] Canonul 3 al Sinodului II de la Constantinopol, din 381, şi canonul 28 al Sinodului IV de la Calcedon, din 451.

[3] *Dogmă* vine din elineşte, unde înseamnă *opinie, părere*, iar limbajul laic devenit curent i-a dat în mod ilicit acea nuanţă peiorativă, de axiomă arbitrar asumată, nuanţă total nepotrivită demersului spiritual atît de rafinat şi de riguros care a dus la stabilirea dogmelor în sinoadele ecumenice.

ECUMENICITATE, ECUMENISM ŞI MISIUNE ORTODOXĂ

Biserica Catolică nu face parte din Consiliu, dar este foarte angajată în activitatea Consiliului, inclusiv în cea de învăţămînt de la Bossey, putîndu-se spune că e mai *ecumenistă* decît *ecumeniştii*.

Biserica Ortodoxă Română, mai avansată din punct de vedere formal în *ecumenism*, este membru şi a ajuns să găzduiscă în 2007 cea de-a treia adunare ecumenică organizată de Consiliu din 1948 încoace (rarisimele adunări nu au nici un fel de ritmicitate, neştiindu-se niciodată cînd va fi organizată următoarea).

Am încercat să ne lămurim asupra înţelesului *mişcării ecumenice* cercetînd ceea ce declară *Consiliul Ecumenic al Bisericilor* despre sine în orice material de prezentare **[4]**, şi anume că bisericile membre sînt chemate să facă următoarele lucruri:

1. să realizeze o unitate vizibilă de credinţă şi o singură comuniune euharistică;
2. să promoveze o mărturie comună în lucrarea misionară şi de evanghelizare;
3. să se angajeze în slujirea creştină a trebuinţelor omeneşti, doborînd barierele dintre oameni, căutînd justiţia şi pacea şi prezervînd integritatea creaţiei;
4. să întreţină înnoirea în unitate, colaborare, misiune şi slujire.

Dar Bisericile ortodoxe, chiar prin reprezentanţii lor ecumenişti, înţeleg să atingă aceste ţeluri – exprimate, cu excepţia primului, în temeni fundamental protestanţi – în cu totul alte condiţii decît anglicanii, protestanţii şi neo-protestanţii.

Şi pentru că modalitatea de realizare a scopurilor este esenţială, dar nu este stabilită, neexistînd nici o înţelegere, sensul *ecumenismului* rămîne în continuare vag. Clară e doar *o disponibilitate la dialog interconfesional* **[5]**.

Poziţiile Bisericii Catolice, nemembru, şi ale Ortodoxiei sînt oarecum mai apropiate, dar asta nu explică nicidecum noţiunea.

Dacă sensul *ecumenismul* este, la rigoare, incert, căci nu putem fi satisfăcuţi de simpla obişnuinţă a vehiculării unui concept vag de felul *globalizării*, se observă cu uşurinţă că *ecumenismul* (atributul *ecumenist* al contemporaneităţii) nu are nimic de-a face cu *ecumenicitatea* (atributul *ecumenic* al Sinoadelor dreptei credinţe şi al Patriarhiei constantinopolitane).

Termenul *ecumenic* este folosit astăzi de-a valma, în mod uşuratic şi periculos, dacă nu cumva fraudulos, pentru acoperirea unor sensuri net diferite, dintre care celor mai multe li se potriveşte cuvîntul *ecumenist*.

Căci nu este *ecumenic* dialogul de azi cu ereticii (dialog uneori necesar, alteori superfluu), ci *ecumenist*.

Dar cuvîntul *ecumenic*, întrebuinţat fără mofturi semantice, trăieşte deja o modă în genul celei pe care, în comunism, o avea cuvîntul *socialist*. Pe atunci, tot ce era bun era, într-un fel sau altul, *socialist*: statul, conştiinţa, etica, echitatea, gîndirea, comerţul, şcoala, tineretul, sportul etc. (lista e lungă şi astăzi amuzantă). Iar cine vroia să îşi asigure succesul imediat, recunoaşterea oficială sau statutul unei modernităţi necontestate, plasa în demonstraţia sa, la locul potrivit, cuvîntul cheie: adjectivul *socialist*.

Or, cam aşa se întîmplă şi astăzi. De exemplu, traducătorul *Mărturisirii ortodoxe* a lui Petru Movilă, publicate la Institutul European din Iaşi în 2001 (traducere după textul latin, deşi corectarea şi aprobarea sinodală a fost făcută în greacă), îşi intitulează introducerea "Petru Movilă, precursor al spiritului ecumenic modern". Teza este nedemonstrată şi falsă. Traducătorul susţine abrupt că "Petru Movilă a folosit experienţa catolică şi a sprijinit mişcarea de întărire a ortodoxismului [sic] şi de cultivare a ecumenismului în dialogul dintre Bisericile creştine" **[6]**. Dar adevărul este că între Biserici nu exista nici un dialog instituţional care măcar să aducă vag cu cel de astăzi, iar Petru Movilă însuşi nu a avut nici un fel de dialog eclezial cunoscut pe teme de unire confesională. Dimpotrivă, *Mărturisirea* sa a fost scrisă din nevoia resimţită în ortodoxie de **delimitare** faţă de catolicism şi protestantism (reprezentat în forma cea mai apropiată geografic de calvinism), iar nu din vreo dorinţă de apropiere. Este de notorietate că aceeaşi nevoie de delimitare în secolul al XVII-lea i-a făcut între alţii pe un Mitrofan Kritopulos şi pe un Nicolae Milescu Spătarul, altminteri buni ştiutori ai doctrinelor neortodoxe, să alcătuiască astfel de mărturisiri de credinţă. Ceea ce traducătorul numeşte "deschidere ecumenică" a lui Petru Movilă (pe care se simte dator să o scuze ca nefiind "criptocatolicism") este, de fapt, situaţia delicată pe care un mitropolit ortodox supus regalităţii catolice, ba chiar numit în scaun de regele Poloniei, o avea în acea zonă ortodoxă, Ucraina, răvăşită de agresiunile unirii cu Roma şi de penetrarea modernismului calvin. Traducătorul – singurul veritabil *ecumenist* strecurat în această carte – susţine cu toată seriozitatea că Petru Movilă a organizat tipografia şi seminarul de la Lavra Pecerska avînd în vedere "instruirea pravoslavnicilor" pentru "dialogul confesional din statul polon" **[7]**. Curat *proto-ecumenism*!

Biserica Ortodoxă a rînduit între rugăciunile Liturghiei una pentru "unirea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici". Î. P. S. Bartolomeu Anania explică la ce se referă aceasta: "de ce acum nu se vorbeşte, la singular, de Biserică". "E vorba de Bisericile locale, întemeiate de apostoli şi de urmaşii lor de-a lungul istoriei". Rugăciunea aceasta este pentru ajutor împotriva "provocărilor ereziilor, schismelor sau mişcărilor sectare" **[8]** care pot tulbura orice Biserică ortodoxă. Ectenia aceasta nu este defel o justificare a ecumenismului prin Tradiţie.

Că este necesară o cale de comunicare cu creştinii neortodocşi, este cert. Rămîne de discutat în ce măsură dialogul *ecumenist* este profitabil, adică mîntuitor.

Scopul ortodoxiei angrenate în *ecumenism* este misionar, adică de a încredinţa pe neortodocşi de adevărurile sale dogmatice, de Sfînta Tradiţie şi de adecvarea cultului său cu tot ce implică el, de la tămîie la icoană. Sloganuri relativiste de genul "unitate în diversitate" sînt inacceptabile, căci aşa nu s-ar propaga dreapta-credinţă, ci o alcătuire pseudo-religioasă, în fapt peri-culturală şi mai degrabă socio-economică.

Abia după dobîndirea unei unităţi de dreaptă-credinţă, întemeindu-se prin asta comuniunea euharistică altfel inexistentă, se va putea purcede la rugăciune şi slujire laolaltă.

Impedimentele sînt dogmatice, cultural-istorice şi de mentalitate. Dificultatea surclasării lor este enormă şi rezidă în faptul că, în cazul unei teologii bine articulate, cum spre pildă este cea catolică, diferenţele sînt produsul decantat al altor percepţii şi sensibilităţi. Alte daruri sufleteşti, alt profil raţional, afectiv şi volitiv, au filtrat relaţia cu Dumnezeu. Într-un fel vede lucrurile occidentalul şi altcumva orientalul – şi nici o diplomaţie nu va schimba asta.

Un om întreg, un om mai apropiat structural de cel adamic, un posesor atît al darurilor contemplativ-sintetice, cît şi al celor activist-analitice, cu alte cuvinte un orientalo-occidental, L-ar putea desluşi pe Dumnezeu mai bine. Dar stricăciunea firii adusă de păcat – iar stricăciunea este din ce în ce mai acută – face ca omul să nu poată corobora toate resursele chipului dumnezeiesc din el, ci să lucreaze, schizoid, doar cu cîte unele. Or, deplinătatea nu poate fi complinită prin declaraţii şi înţelegeri la *nivel înalt*, ci numai cu o complexă reaşezare – dacă nu universală, măcar europeană – întru ortodoxie, pentru o împreună-lucrare.

Ortodoxul răsăritean însuşi are de redobîndit disponibilităţi pe care apuseanul le-a păstrat, dar învăţătura nu îi va fi prielnică decît întru ortodoxie.

Prin urmare, soluţii precum cea de a nu mai rosti *Filioque* în crez, aşa cum în ultima vreme fac catolicii (în frunte cu însuşi papa), este fără valoare pînă ce *Filioque* nu va fi înlocuit cu mărturisirea curată a purcederii Fiului de la Tatăl.

Instituţionalizat, *ecumenismul* seamănă cu o *corectitudine teologică* în genul *corectitudinii politice*, în care iubirea e substituită de toleranţa obligatorie. Iar în acest punct, *ecumenismul* nu mai are nimic de-a face cu Biserica dreptei-credinţe. Căci Biserica, noţiune dogmatică şi realitate duhovnicească, este trupul mistic alcătuit din drept-credincioşii aflaţi în comuniune, cap fiindu-i Hristos.

Lumea în care se desfăşoară dialogul ecumenic funcţionează după o paradigmă occidentală care, de vreme ce nu a putut păstra dreapta-credinţă, e puţin probabil să poată duce la recîştigarea ei. Nu în datele acestei paradigme trebuie făcută lucrarea misionară ortodoxă, ci mai cu seamă întru cele duhovniceşti, într-o abordare tradiţională şi apostolească, indiferent dacă va fi făcută în ţările Apusului.

Aşa cum fiecare individ are o luptă în sine pe care trebuie să o cîştige înainte de a trece la cea exterioară, şi ortodoxia, cel puţin cea română, are o luptă în propria aşezare, fie şi numai în ce priveşte ecumenismul. Ecumenismul românesc este susţinut de majoritatea covîrşitoare a autorităţilor cărturăreşti ale momentului, în timp ce autorităţile duhovniceşti sînt, fără rest, împotrivă. De aici, la studenţii teologi marea majoritate e ecumenistă, iar la monahi nu este. Şi cum să nu fie aceştia împotriva acţiunilor de mari proporţii, pentru unii obscure, dar despre care ei ştiu bine că nu sînt precedate de exerciţiu duhovnicesc, ci doar de raţionalism?

Împăcîndu-ne în sine, deci, să fim cu băgare de seamă să nu înconjurăm marea şi uscatul întru rătăcire, nici să adăstăm în trîndăvia misionară de care sîntem suspectaţi. Discret şi fundamental, să ducem strădania duhovnicească în deşertul postmodern, cumplit de ispititor, dar, ca orice pustie, prielnic celor ce caută mîntuirea. Să cuvîntăm şi să lucrăm ortodox oriunde este cu putinţă, nelăsîndu-ne amăgiţi în discuţii sterile. Şi poate că se vor găsi şi alte feluri de a face cunoscută dreapta-credinţă, poate chiar adunînd în tinda unor trebuincioase bisericuţe ortodoxe, chiar în inima Occidentului, pe acei truditori ori învăţăcei înstrăinaţi, nu de prea mult bine, de ţarina lor, care, iată, sînt din ce în ce mai mulţi.

Căci purcederea creştinismului se face mereu de la iesle şi din suferinţă, iar nu *ex cathedra* ori din consilii.

---

[4] Aceste informaţii pot fi verificate de oricine pe declaraţia publică permanentă făcută de *Consiliul Ecumenic al Bisericilor* pe *site*-ul său oficial.

[5] Consiliul Mondial al Bisericilor nu este singurul exponent al *ecumenismului* şi nu poate obliga la un anumit înţeles al termenului. Drept dovadă, în România s-a produs şi un alt tip de întreprindere *ecumenistă*. În 1998, la Vulcana-Băi, în judeţul Dîmboviţa, într-un centru internaţional ecumenist, au fost zidite o biserică ortodoxă, o moschee şi o sinagogă şi, bineînţeles, s-au practicat acte interreligioase de tot soiul. Directorul general al acestui centru era un anume Ion Popescu, director al prosperei, pe atunci, Bănci Internaţionale a Religiilor. Bunăstarea centrului ecumenist a coincis cu cea a băncii, acum acele zidiri fiind în paragină.

[6] Petru Movilă, *Mărturisirea ortodoxă a credinţei universale şi apostolice a Bisericii Orientale*, traducere din latină de Traian Diaconescu, Institutul European, Iaşi, 2001, p. 5.

[7] *Ibidem*, p. 4.

[8] Î. P. S. Bartolomeu Anania, *Cartea deschisă a Împărăţiei*, EIBMBOR, Buc., 2005, pp. 69-70.

A ÎNCEPUT VÂNĂTOAREA DE ANTIECUMENIŞTI

E limpede pentru toţi cei zdraveni la cap: "ecumenismul", aşa cum se practică astăzi în mod curent, nu este credinţă, ci politică. Or, politica se bazează nu pe Adevăr, ci pe interese. Iar cine stă în calea unei politici, deci a unei maniere de satisfacere a unor interese de către o entitate anume, se expune unui risc major.

"Ecumenismului" ideologizat i se opun în general cei bine înarmaţi duhovniceşte. Represaliile asupra lor nu întîrzie. Exemplu recent: ieromonahul Eftimie Mitra, egumenul Schitului Huta (Bihor). Părintele a fost schimbat din funcţie şi oprit să slujească şi să predice în satele învecinate, pentru că ar fi fost nepoliticos cu catolicii şi a ridicat glas contra "ecumenismului". Pretextul a fost că părintele Eftimie Mitra nu are studii teologice, ca şi cum asta primează în monahism (părintele Cleopa şi alţi sfinţiţi slujitori ai noştri n-au avut şcoală mai deloc, dar s-au dovedit mari duhovnici şi stareţi iubiţi). Părintele Eftimie este cunoscut pentru activitatea sa publicistică bazată pe învăţătura creştină adevărată, nutrită din Sf. Scriptură şi din Sf. Tradiţie, ca şi pentru atitudinea antiecumenistă făţişă. Pentru că a încercat să vorbească pe aceeaşi temă la sedinţa cu preoţii de la Beiuş, din 13 noiembrie 2007, părintele Eftimie a fost admonestat de P. S. Sofronie Drincec, Episcopul Oradei, care a doua zi l-a demis şi i-a interzis să mai slujească şi să mai predice în satele bihorene.

Noi suntem la vest, ortodoxia este la est...

P. S. Sofronie este cea mai proaspătă surpriză neplăcută a Sfîntului Sinod. Afirmat ca un episcop tradiţionalist, patriot şi vrednic la Gyula, în Ungaria, PS Sofronie a fost susţinut pentru a deveni episcop al Oradei de către unii dintre cei mai înduhovniciţi şi cu autoritate ierarhi ai noştri. Însă, imediat după ce a fost ales la Oradea, P.S. Sofronie a început "să-şi dea arama pe faţă", cum se spune. Mai că l-a pus sub arest la domiciliu pe fostul episcop Ioan Mihălţan, pensionat şi retras din scaun din pricina bolii, l-a exilat într-un capăt de judeţ pe Episcopul Vicar Petroniu Sălăjanul şi a început să tune şi să fulgere împotriva călugărilor antiecumenişti.

Acum, P. S. Sofronie încearcă să impună politica ecumenistă cu forţa, trecînd deja de la ameninţări la fapte. În şedinţa din 13.11.2007, a făcut următoarele afirmaţii grave:

- că preoţii şi călugării care se opun ecumenismului sînt "răzvrătiţi";
- că Mînăstirea Petru-Vodă din jud. Neamţ este "turbulentă" şi trebuie ocolită;
- că nu trebuie luate în seamă cuvintele duhovniceşti ale părintelui Iustin Pârvu, stareţul de la Petru-Vodă, nici acelea ale părintelui Arsenie Papacioc de la Techirghiol (doi dintre uriaşii duhovnici pe care îi mai are ortodoxia românească), nici ale altor "aşa-zişi duhovnici, care nu fac altceva decât tulburări";
- că monahii antiecumenişti sînt de-a valma "analfabeţi şi inculţi";
- că ierarhii care vor mai da binecuvîntare pentru cărţi care se opun curentului ecumenist vor fi maziliţi, adică, în limbajul diplomatic pe care l-a folosit P. S. Sofronie, "se vor trezi mutaţi de canon într-o mînăstire"!

Demiterea unui egumen mai poate fi acceptată, chiar dacă s-a făcut fără un motiv valid. Dar vorbirea de rău a unor trăitori şi apărători ai Ortodoxiei ca părintele Iustin sau părintele Arsenie, sau ameninţarea unor episcopi, nu pot fi tolerate.

Să fiu iertat, dar dacă aşa înţeleg unii sinodali să impună la noi "ecumenismul", atunci mă tem că vor fi pricină de mare smintire. Să nu fie!

Claudiu TÂRZIU

PRINCIPALE DIFERENŢE DINTRE CATOLICISM ŞI ORTODOXIE

Dintre numeroasele deosebiri dogmatice şi cultice dintre catolici şi ortodocşi, le indicăm aici, foarte pe scurt, doar pe cele mai pregnante şi mai pline de consecinţe în ordinea vieţii creştine:

1. ***Filioque***: Catolicii învaţă că Duhul Sfânt purcede nu numai de la Tatăl, ci *şi de la Fiul*. Aceasta este, din punct de vedere ortodox, eroarea dogmatică cea mai gravă, cu consecinţe incalculabile în viaţa duhovnicească şi liturgică (chiar dacă necunoscătorilor li se pare că n-ar fi decât o "ceartă de vorbe").

2. **Supremaţia papală**: Papa, "urmaşul Sfântului Petru", este considerat de catolici capul suprem al Bisericii creştine, locţiitorul lui Hristos pe pământ, mai mare decât toţi patriarhii (nu doar *primus inter pares*).

3. **Infaibilitatea papală**: Catolicii învaţă că Papa nu poate greşi, ca om ce este, în materie de credinţă, de aceea îl consideră instanţă supremă şi neamendabilă (tot ce poate fi mai opus principiului sinodalităţii).

4. **Purgatoriul**: Catolicii învaţă că între Rai şi Iad ar fi un loc intermediar, un foc mare unde stă sufletul după moarte, ca să se curăţească şi să devină vrednic de Rai.

5. **Imaculata Concepţie**: Catolicii învaţă că nu numai Hristos, ci şi Maica Domnului ar fi născută fără de păcat.

6. **Substanţialitatea**: La sfinţirea Sfintelor Daruri, catolicii nu fac rugăciunea de invocare a Sfântului Duh, cum fac ortodocşii la Sfânta Epicleză. Ei pretind că Darurile se sfinţesc singure, când preotul zice: *Luaţi, mâncaţi*... şi celelalte. Nu au rugăciunea de pogorâre a Duhului Sfânt peste Daruri şi, în general, Duhul este ca şi absent din viaţa lor liturgică.

7. **Azimile**: Catolicii nu slujesc cu pâine dospită, ci cu azime (pîine nedospită), ca evreii.

8. **Pîinea fără vin**: Catolicii îi împărtăşesc pe credincioşi numai sub chipul azimei, lăsând numai preoţilor împărtăşirea şi sub chipul vinului, ceea ce nu numai că încalcă tradiţia euharistică a Bisericii, dar dă impresia unui drept privilegiat al preotului.

9. **Mirungerea**: Catolicii nu-i miruiesc pe copii imediat după Botez, ci abia între 7-14 ani ("Confirmaţiunea"), iar miruirea se face numai de către arhierei.

10. **Celibatul preoţilor**: Preoţii catolici necălugări nu se căsătoresc, rămânând celibatari împotriva Sinoadelor Ecumenice, care au hotărât ca preoţii de mir să aibă familie.

11. **Indulgenţele papale**: "Altă rătăcire a Papei: dacă-i dai parale multe, poţi să faci oricâte păcate – te iartă, te dezleagă. Sfinţii lor au prea multe fapte bune, n-au ce face cu ele, le dau Papei, iar el vinde aceste «merite prisositoare» spre iertarea păcatelor ălora de nu au destule fapte bune..." (Părintele Cleopa).

12. **Inchiziţia**: Deşi nu mai există astăzi ca atare, Inchiziţia ("Sfântul Oficiu"), prin abuzurile şi uciderile practicate secole de-a rândul în tot Apusul, a lăsat o pată de neşters pe obrazul lumii creştine, iar cei neavizaţi acuză de-a valma şi Biserica răsăriteană (care n-a practicat niciodată intoleranţa la nivel instituţional).

Toate acestea sunt inovaţii ale catolicismului impuse sau consolidate după Marea Schismă (1054). Or, ce este erezia? Răspunsul la această întrebare ni-l dă desluşit Sfântul Ioan Gură de Aur: "Dacă ai schimbat un punct cât de mic din moneda regală, ai falsificat întreaga monedă. Asemenea e şi cu credinţa. Dacă ai schimbat o virgulă sau un cuvânt din învăţătura de credinţă, ai falsificat toată credinţa". Că sunt erezii mai mari sau erezii mai mici, aceasta este o altă discuţie... Ca şi aceea dacă ereticii se pot mântui sau nu (aspect care nu mai ţine de judecata omenească, ci de Judecata Divină, asupra căreia noi abia de suntem în măsură să facem unele aproximaţii)...

BOBOTEAZĂ ECUMENICĂ DE LA ORADEA

În ziua de 6 ianuarie 2008, de marele praznic al Bobotezei (Botezului Domnului), P. S. Sofronie Drincec, episcopul ortodox al Oradei, a săvârşit împreună cu omologul său greco-catolic, Virgil Bercea, slujba Aghiasmei Mari pe malul Crişului Repede, în apele căruia care au aruncat la sfârşit o cruce, în semn de prietenie. Au fost prezenţi numeroşi preoţi şi diaconi din ambele episcopii, precum şi un mic număr de credincioşi cam contrariaţi. Amănunte despre acest eveniment pot fi găsite în presa locală de a doua zi, dar şi în alte articole, fotografii şi înregistrări video legate de acest subiect postate pe internet. Co-slujirea la o sărbătoare şi ieurgie de asemenea importanţă este o premieră mai mult decât îndrăzneaţă, discutabilă din punct de vedere canonic şi dogmatic, de unde receptatarea ei foarte tensionată în lumea ortodoxă românească. Forul patriarhal, ca şi în alte împrejurări recente, a ezitat, cel puţin până la încheierea ediţiei noastre, să se pronunţe public şi oficial în această privinţă.

După Canonul 45 al Sfinţilor Apostoli, "episcopul sau preotul sau diaconul, dacă numai s-a rugat împreună cu ereticii, să se afurisească, iar dacă le-a permis acelora să săvârşească ceva ca şi clerici [să slujească asemenea preoţilor dreptcredincioşi], să se caterisească". Or, câtă vreme romano-catolicii – şi greco-catolicii împreună cu ei – mărturisesc învăţături de credinţă inacceptabile din punct de vedere ortodox (*Filioque*, purgatoriul, primatul papal, imaculata concepţie), ca să nu mai vorbim de diferenţele de practică liturgică, ei au fost şi sunt asimilaţi ereticilor de către tradiţia ortodoxă. "Conform canoanelor Bisericii Ortodoxe, dacă acestea s-ar respecta de către sinodali, ierarhii care au slujit cu catolicii ar trebui să fie caterisiţi. Se spune destul de limpede, pentru cine vrea să priceapă, că slujirea cu ereticii se pedepseşte cu depunerea din treaptă. Nu există vreun canon care să spună că slujirea ar fi admisă în anumite situaţii, doar la ierurgii sau la *Te Deum*-uri. Justificări de acestea cum că «nu am săvârşit Taine, ci doar o mică rugăciune» sunt de-a dreptul ridicole!" (prof. Daniel Munteanu, licenţiat în Teologie).

Iată câteva imagini de la insolitul eveniment (pe lîngă slujirea în comun, a mai avut loc şi o procesiune de propagandă "ecumenică" pe străzile oraşului, tratată cu răceală de cetăţeni). *(M. P.)*

O ISTORISIRE DE DEMULT...

Când Mihai-Vodă, domnul Ungro-Vlahiei, l-a alungat pe Andrei Bathory şi a luat sceptrul Ardealului, a sosit în oraşul de scaun, numit Bălgrad [Alba Iulia], şi a voit ca să zidească acolo, în oraş, o biserică ortodoxă. Însă preoţii, orăşenii şi toţi boierii, fiind de credinţă latinească, nu-i îngăduiau să zidească, zicând că ei sunt de credinţă dreaptă şi de aceea nu doresc să aibă în oraşul lor o biserică de lege străină. Atunci domnitorul le-a spus: „Voi nu sunteţi mărturisitori ai dreptei credinţe, căci nu aveţi harul Sfântului Duh în Biserica voastră. Noi însă, fiind dreptcredincioşi, avem puterea cea adevărată a harului Sfântului Duh, pe care şi cu fapta suntem gata întotdeauna s-o arătăm, cu ajutorul lui Dumnezeu". Dar ei voiau să-şi dovedească dreptatea prin înfruntare de cuvinte şi dispute. Ci el le-a zis: „Nu, nu prin dispute, ci cu fapta vreau s-o dovediţi, altfel vă voi arăta eu, întru încredinţarea tuturor". Iar ei i-au spus: „Cum să arătăm? Căci nu e cu putinţă să dovedim decât cu cuvântul Sfintelor Scripturi". El le-a zis: „În dispute este osteneală fără de capăt, dar noi, fără înfruntări de vorbe, putem uşor să dovedim, cu ajutorul lui Dumnezeu. Haideţi, zice, în mijlocul oraşului şi acolo să ni se aducă apă curată, iar arhiereul meu şi preoţii săi o vor sfinţi în văzul tuturor. Tot aşa vor face şi ai voştri, deosebit, şi, sfinţind-o, o vom pune în biserica voastră cea mare, în vase osebite, pe care le vom astupa şi le vom pecetlui cu peceţile noastre, pecetluind şi uşa bisericii pentru 40 de zile. Şi a cui apă va rămâne nestricată, ca şi cum de-abia ar fi fost scoasă din izvor, credinţa aceluia este dreaptă, iar dacă apa cuiva se va strica, credinţa lui este rea. Dacă apa mea va rămâne nestricată, cum nădăjduiesc că mă va ajuta Dumnezeu, voi n-o să vă mai împotriviţi şi o să-mi îngăduiţi să zidesc biserica, iar dacă nu, facă-se voia voastră, n-am s-o zidesc". Ei au strigat cu toţii într-un glas: „Bine, bine, să fie aşa!". Şi, a doua zi dimineaţa, a ieşit domnitorul cu toţi boierii şi curtenii săi în piaţă, cu episcopul şi cu preoţii, slujind litia după obicei, cu cruci, cu lumânări şi candele. Şi, ajungând la locul pregătit, au săvârşit marea sfinţire a apei, rugându-se cu toţii lui Dumnezeu, cu lacrimi şi suspine, să proslăvească dreapta credinţă, iar pe cea rea s-o facă de ruşine. Tot în piaţă, dar deoparte, în faţa tuturor, latinii au sfinţit apa şi au sărat-o. După care, astfel sfinţindu-şi apa, fiecare a turnat apa lui sfinţită în câte un vas osebit, apoi şi-au pus peceţile pe amândouă părţile vaselor, le-au dus şi le-au pus în biserica cea mare, au încuiat uşile şi au plecat. În fiecare zi, domnitorul cu episcopul, cu preoţii şi cu toţi dreptcredincioşii se rugau, postind. Tot aşa au făcut şi latinii. Şi după ce au trecut 25 de zile, Dumnezeu i-a dat episcopului un semn. El a venit la domnitor şi i-a zis: „Doamne, cheamă-i pe latini şi pe preoţii lor şi nu aştepta ziua a patruzecea, cea hotărâtă. Să mergem la biserică şi, desfăcând peceţile, să deschidem uşile. Vei vedea harul lui Dumnezeu, iar robii Lui, care-şi pun cu adevărat nădejdea în El, nu se vor face de ruşine". Domnitorul, deci, chemându-i pe toţi, precum l-a sfătuit episcopul, a mers la biserică şi, deschizând uşile, au intrat cu toţii. Mai întâi, episcopul ortodox, îngenunchind, s-a rugat cu lacrimi la Dumnezeu, zicând: „Doamne, Dumnezeule, Unul în Sfânta Treime slăvit şi preamărit, precum înainte vreme pe dreptul Tău Ilie l-ai auzit vestind cu foc adevărul Tău şi i-ai ruşinat pe cei de rea credinţă, auzi-mă acum şi pe mine, robul Tău nevrednic, dimpreună cu toţi robii Tăi de aici, nu pentru vrednicia noastră, pe care n-o avem, ci pentru slăvirea numelui Tău sfânt şi pentru întărirea credinţei noastre, care este adevărata credinţă în Tine, arată întreg harul Sfântului Duh în apa aceasta, ca prin nestricăciunea ei să vadă toţi că numai în Biserica Ta grecească şi sobornicească de la Răsărit se află credinţa cea adevărată şi harul cel adevărat al Sfântului Duh. Căci Tu eşti Singurul Care pe toate le binecuvântezi şi le sfinţeşti, Dumnezeul nostru, şi slavă Ţie Îţi înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!". Ridicându-se şi cântând: „Doamne, Lumina mea şi Mântuitorul meu, de cine să mă tem..." – a rupt pecetea vasului cu apă sfinţită şi, uitându-se la ea, a găsit-o mai curată şi mai limpede decât înainte, cu mirosul neschimbat, ca şi cum ar fi fost luată dintr-un izvor curgător, după care strigat, zicând: „Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Care Ţi-ai aplecat urechea la rugăciunile noastre, mărire Ţie, Care slăveşti Biserica Ta, slavă Ţie, Care întăreşti cu slavă credinţa cea dreaptă şi nu ne-ai făcut de ruşine în aşteptările noastre". Şi a zis către toţi: „Veniţi să vedeţi cum a stat această apă atâtea zile, rămânând nestricată datorită harului Sfântului Duh, şi încredinţaţi-vă că adevărată este credinţa noastră ortodoxă!". Iar latinii, rugându-se şi făcând slujba după cum le era obiceiul, au rupt pecetea vasului în care se afla apa lor şi, cum l-au destupat, toată biserica s-a împlut de duhoare, că s-au înspăimântat toţi latinii şi au strigat cu uimire: „Adevărată este credinţa grecească pe care o ţine domnitorul. Să-şi zidească, deci, biserica în oraşul nostru, căci, fiindcă nu i-am îngăduit, Dumnezeu s-a mâniat pe noi şi ne-a împuţit apa". Şi astfel, făcuţi de ocară, latinii şi cu preoţii lor s-au împrăştiat cu mare ruşine, iar unii dintre ei s-au convertit la credinţa ortodoxă. Iar domnitorul, cu episcopul său, cu preoţii, cu toţi boierii şi ostaşii săi, plini de bucurie şi fericire, s-au întors la curte, slăvindu-L şi mulţumindu-I lui Dumnezeu pentru minunea ce a fost spre întărirea adevăratei credinţe ortodoxe. În aceeaşi zi a făcut un mare ospăţ pentru întregul oraş şi pentru toată oastea sa. Toţi locuitorii ţării Ardealului, cu jurământ, s-au arătat bucuroşi să zidească biserica şi să n-o dărâme niciodată. Deci, domnitorul a început îndată zidirea (dar nu în oraş, ca nu cumva, o dată cu schimbarea vremurilor, să fie dărâmată, ci lângă oraş, aproape de zidul cetăţii, într-un loc frumos) [...].

Şi cele scrise aici le-am citit într-un letopiseţ muntenesc şi le-am auzit de la mulţi oameni vrednici de crezare, care au văzut cu ochii lor, dar mai ales de la părintele, care pe atunci era vistiernic, iar acum este mare logofăt al ţării Ungro-Vlahiei, şi de la Dragomir, marele pitar al aceleiaşi ţări.

(Petru Movilă, *Împăcarea Bisericii Ortodoxe*, trad. Şt. Lupan, Ed. Polirom, Iaşi, 2002, pp. 54-57)

SUFLETUL ROMÂNESC ÎNTRE RĂSĂRIT ȘI APUS

"CÂND ȚI SE ÎNTÂMPLĂ CEVA NEPLĂCUT, ÎN OCHII ALTORA SE ȚESE DESPRE TINE O ICOANĂ NEPOTRIVITĂ FIINȚEI TALE; CÂND TU INSUȚI, JUDECÂNDU-ȚI CARENȚELE, AJUNGI SĂ TE ÎNDOIEȘTI, ÎNTOARCEREA LA RĂDĂCINILE FIINȚEI, LA IZVOARE, *AD RADICES*, ESTE UN MIJLOC TERAPEUTIC..."

MIRCEA VULCĂNESCU

II. RĂSĂRIT ȘI APUS. PNEUMA ȘI PSYHE

(Urmare din numărul trecut)

PNEUMA ȘI PSYHE. Despărțirea Apusului de Răsărit va accentua distanțarea celor două spații spirituale. Apusul se manifestă printr-o nesecătuită dorință de originalitate. În teologie, iconografie, ritual, viață bisericească, Apusul caută forme noi, originale, care să-l diferențieze de Răsărit. Pofta de inovație cu orice preț nu are limită. Asta îl va face cu timpul de nerecunoscut chiar și lui însuși. O adevarată reformă *avant la lettre.*

Cum arăta P. Rezuș, lumea aouseană și-a făurit o tradiție facilă intereselor și formulărilor viitoare, „devenind din păstrătoare de tradiție, făuritoare de tradiție". Așa cum am văzut, tradiția e înlocuită cu autoritatea, iar hotărârile sinodale cu rațiunea singulară a Papei. Cum spunea Papa Pius IX: „Eu sunt Tradiția". Această viziune permite introducerea unor dogme noi, iar ceea ce e valabil pentru o rațiune singulară tinde să se generalizeze pentru orice rațiune.

Această tendință va purta Apusul spre spiritul reformei. Prima reformă, cea catolică, s-a profilat deja pe orizontul spiritului apusean. Concepția asupra Tradiției permite descătușarea spiritului reformist în credință, condiție a introducerii de dogme noi, precum *Filioque*, purgatoriul, imaculata concepție a Sfintei Fecioare (care jignește însăși ideea de maternitate), infailibilitatea și supremația papei, care fac din acesta un *alter Christus*, cum aproape se recomanda Papa Adrian al-IV-lea, frizând blasfemia. El se numea purtător al „chipului și asemănării întru tot desăvârșitului Hristos". Nu mai e nimic de adăugat la acest monument de tupeu și îngâmfare.

Spiritul reformist are la bază încrederea în Rațiune, care nu se mai supune Revelației și Tradiției. Încă din secolul al VI-lea, Boethius operează o întoarcere la filozofia precreștină, traducând lucrările de logică ale lui Aristotel **(1)**. Interesul său pentru logică și retorică este simptomatic pentru Apus. În apropierea lor, spiritul speculativ, mistic, se ofilește de prea mult materialism. Rațiunea însă prinde curaj să iasă din cadrele credinței. Boethius recunoaște că sufletul este cu atât mai liber cu cât se acordă mai bine cu gândirea divină, dar nu pare a ști că gândirea divină transcende normele logicii umane, care este logica omului căzut. Că Dumnezeu ne invită tocmai la o schimbare de logică, adică la *metanoia*, "schimbarea minții".

După cădere, omul cunoaște numai logica arborelui cunoașterii binelui și răului. Hristos invită și face posibilă trecerea de la această logică la cea a arborelui vieții. Acest lucru e posibil doar prin smerirea rațiunii (despre care Einstein zicea că este sluga credincioasă, în timp ce intuiția este darul divin) și integrarea ei într-o logică a Duhului, iar întoarcerea la Aristotel era chiar opusul demersului la care Domnul ne-a invitat.

Cunoașterea lui Dumnezeu presupune împletirea celor două forme de cunoaștere teologică: *apofatică* și *catafatică*. Cunoașterea catafalică sau rațională ne ajută să cunoaștem pe Dumnezeu în calitate de cauză creatoare și susținătoare a lumii **(2)**. Cunoașterea apofatică ne permite experierea directă a prezenței Lui tainice, ce depășește putința de definire prin cuvinte, gândirea discursivă. Aceasta e mai adecvată lui Dumnezeu decât cunoașterea catafatică. Oricum, nici una din ele nu permite cunoașterea lui Dumnezeu în ființa, ci cel mult în lucrarea Lui.

Cunoașterea catafatică, atribuindu-I Lui Dumnezeu anumite calități, precum infinitatea, atotputernicia, riscă să îl transforme într-un concept intelectual. El este însă dincolo de orice concept și este dincolo chiar de cunoașterea apofatică, ce cunoaște doar ceea ce lasă El fiecăruia, după măsura curățeniei și elanului contemplativ, să cunoască. Absolutul ființei divine nu se lasă cunoscut, căci nu poate fi cuprins de sufletul omenesc finit. El se arată pe măsura creșterii interioare a omului. Se arată și se ascunde, pentru ca persoana umană să înainteze pe drumul cunoașterii, care este infinit. El Se retrage pentru a-I simți lipsa și pentru a-L căuta în continuare, cum spunea Sf. Ioan Gură de Aur.

Dacă teologia apofatică presupune o uitare a lumii, fiind în continuare în ea, teologia catafatică e legată de lume. La Părinții orientali, cele două sunt îmbinate. Totuși, Răsăritul a accentuat cunoașterea apofatică, fără de care lumea se opacizează, iar cunoașterea catafatică nu mai poate vedea dincolo de lume, esențele nepieritoare de la temeiul lucrurilor create și nici prezența tainică a energiilor divine în lume. Lumea devine treptat o lume de obiecte neînsuflețite, neutre, care nu mai lasă să se vadă Sufletul Lumii ce pulsează în ele.

Astfel se naște în Apus *teologia naturală*, o cunoaștere pur naturală, pur rațională. O cunoaștere care îl întoarce pe om spre lume. Era inerentă întoarcerea la Aristotel, primul om de știință sistematic, inventator al biologiei, fizicii și logicii, care le dă primele principii sau temeiuri. Astfel, în Apus, pământul și cerul sunt puse sub lentilă și li se fură orice mister. Apare o nouă cosmologie, în care se întrevede deja cea modernă. Mănăstirile devin, din lăcașuri de viață duhovnicească, laboratoare de cercetare sau cazemate. Acestea sunt condițiile apariției *scolasticii*.

Ioan Scotus Eriugena **(3)** socotea că revelația deplină, care este Evanghelia, nu luminează încă mintea întunecată de urmările păcatului, motiv pentru care nu poate decât să făurească anevoios o fizică, prin care să înțeleagă cel puțin natura și să demonstreze existența Creatorului, care-i este cauză. În avântul ei, știința va uita însă acest ultim deziderat și va rămâne doar cu cercetarea naturii.

Eriugena are meritul de a fi tradus *Corpus Areopagiticum*, dar în acest context cultural scrierile lui Dionisie ori ale lui Grigorie de Nyssa în traducerea lui Eriugena nu au ecoul pe care îl meritau. Eriugena însuși se arată mai interesat de exercitarea operațiilor rațiunii, diviziunea și analiza în cercetarea științifică, decât de viața contemplativă. Deja *spiritul geometric* înlocuia *spiritul de finețe*, emisfera stângă a creierului se dezvolta în detrimentul celei drepte, în secolele premergătoare Marii Schisme.

Începând din secolul al XI-lea, sub influența filozofiei antice, gândirea apuseană cunoaște *cearta universaliilor*, dispută mai curând filozofică, ce va defini perioada scolastică. Disputa pleacă de la o problemă pusă de Porphyrios, filozof foarte cultivat în epocă. Problema era exprimată în trei întrebări: 1) dacă universaliile există în realitate sau numai în gândire; 2) în cazul în care ar exista realmente, dacă sunt corporale sau incorporale; 3) dacă sunt separate de lucrurile sensibile sau prinse în ele.

Aceste întrebări vor separa pe proaspeții filozofi apuseni în două mari tabere: *realiștii* și *nominaliștii*. Dar chiar în interiorul acestor tabere părerile sunt împărțite. Deja Fer. Augustin atacase problema din secolul al V-lea într-un mod mai creștin. Ideile eterne se află după el în Dumnezeu, alcătuind Logosul, lumea inteligibilă, Fiul lui Dumnezeu. În Răsărit, problema nu a fost niciodată de prim ordin, considerându-se că esențele lucrurilor și ființelor există mai întâi în Dumnezeu ca proiecte, ca modele informaționale, dar ele pot fi întrevăzute și în lucruri de către o minte înduhovnicită. De o rară frumusețe este concepția lui Evagrie Ponticul în această problemă **(4)**. După Evagrie, omul trebuie mai întâi să-și purifice prin practică (post, rugăciune, înfrânare) partea poftitoare (*epithymia*) și partea pasională (*thymos*), pentru a obține nepătimirea, *apatheia*, desăvârșirea. Abia acum, când se trece în stadiul gnostic, există două trepte de cunoaștere profund diferite: practicul are o cunoaștere noietică, rațională, iar gnosticul o cunoaștere contemplativă. Dar această din urmă cunoaștere este dobandită doar de către cei care au atins curățenia. Să nu uitam că în paleoromână sfânt se spunea *sveatîi*, adică alb, curat (în sanscrită și slavă, *sveta* înseamnă alb, curat).

Cunoașterea ultimului stadiu e o experiență suprarațională, un extaz intelectual vizitat de înțelepciunea dumnezeiască. Ea este asemenea cu o beție sobră, *methe nephalios*, beția sacră. Gnosticul cunoaște rațiunile (*logoi*) lucrurilor în mod direct, într-o viziune intelectuală imposibilă fără prezența Harului Divin. Evagrie discerne astfel între *dialectică sau cunoașterea rațională* și *cunoașterea mistică*. Prima, e relativă și arbitrară, supusă erorii, pe când a doua e născută în noi de Harul lui Dumnezeu. Gnoza dumnezeiască are nevoie nu de un suflet dialectician, ci de un suflet vizionar. Dialectica se întâlnește și la sufletele care nu s-au curățit încă, pe când viziunea – numai la cele curățite.

Deși monahismul apusean a fost întemeiat de Cassian, un apropiat discipol al lui Evagrie, sămânța aruncată de Cassian nu a prins în locul stâncos al Apusului. Sămânța cuvânt al lui Dumnezeu se păstrează doar în locul cel bun al inimii, de unde diavolul nu îl poate fura **(5)**. Cel ce înțelege cu inima cuvântul divin îl păstrează, și acesta aduce roade. Cum spune Iisus: „Fie că doarme noaptea, fie că stă treaz ziua, sămânța încolțește și crește fără să știe el cum" (*Mc.* 4, 27). Dar dacă sămânța cade pe solul stâncos, ea nu prinde rădăcini; iar pe locul de lângă drum sămânța e furată de păsări, adică e primită doar în minte, de unde mentalul agitat o pierde. Acesta pare a fi și cazul Apusului, care tratează problemele teologice doar la nivel mental, rațional, la nivelul arborelui cunoașterii binelui și răului.

Revenind la problema noastră, deja în secolul al VI-lea Boethius credea că universaliile nu sunt decât obiecte ale gândirii, dar că subzistă în mod real în indivizi, devenite corporale și sensibile prin accidente. O concepție asemănătoare va avea Guilelm de Champaux în teoria *Comunitas Universalium*, după care esența speciei ar fi comună indivizilor, iar aceștia nu s-ar deosebi unii de ceilalți decât prin varietatea accidentelor (înălțime, culoare etc.) care îi individualizează.

☛

¹ Etienne Gilson, *Filozofia în Evul Mediu*, Ed. Humanitas, 1995, pp. 128-140.
² Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Ed. Dacia, 1993, pp. 85-91.
³ E. Gilson, *op. cit.*, pp. 186-206.
⁴ Evagrie Ponticul , *Tratatul practic. Gnosticul*, Ed. Polirom, 1997, pp. 119-153.
⁵ Florin Mihăescu, Roxana Cristian , *Minima Spiritualia*, Ed. Rozmarin, 1995, pp. 35-38.

Realismul, de la Anselm din Canterbury, Bernard din Chartres şi Guilelm de Champaux până la Toma din Aquino şi Duns Scotus, a considerat, cu uşoare variaţii, că universaliile au o existenţă substanţială reală, independente de faptul de a fi sau nu gândite.

Dintre realişti, majoritatea sunt platonicieni, cu excepţia lui Toma din Aquino, care era aristotelician.

Nominaliştii, de la Roscelin la Pseudo-Rhabanus şi Abaelard, confundau în acea perioadă ideea generală cu cuvântul prin care o denumim. Dacă pentru realişti specia e o realitate, pentru nominalişti numai indivizii sunt reali. Pentru Roscelin, cuvântul „om" nu desemnează nici o realitate care să fie a speciei umane. El se reduce la o emitere de sunete. Dincolo de influenţele filozofice ale gândirii sale, cu ecou până la empirismul logic, pozitivism, Wittgenstein şi Quine, asupra cărora vom mai reveni, interesante sunt consecinţele teologice.

Neacceptând existenţa unei esenţe supraindividuale sau a unei substanţe suprapersonale, va interpreta în mod triteist dogma Sfintei Treimi. El nu putea să accepte că realitatea constitutivă a Treimii este altceva decât cele trei persoane distincte care o alcătuiesc. Şi în Dumnezeu, ca şi în speciile create, reali sunt, după Roscelin, doar indivizii. Treimea este aşadar constituită din trei substanţe deosebite, cu o singură voinţă. El face astfel confuzie între substanţă şi persoană, între *ousia* şi *ipostas*. Aşa ceva în Răsărit era de negândit la acea vreme, căci orientalii aveau proprietatea conceptelor create de ei.

Nominalismul relua modul de a gândi al şcolii sofiste şi al epicureicilor, după care nu există providenţa şi nici ideea. Şi iată cum gândirea apuseană revine la nişte experienţe pe care Răsăritul le depăşeşte, tocmai pentru că avea în urmă aproape două mii de ani de gândire filozofică. Pe când Apusul descoperă aceste probleme ca pe ceva nou şi fascinant. Bizanţul depăşise dialectica prin mistică, diversitatea şcolilor contrarii prin creştinism. Apusul neavând o tradiţie, trebuia să aleagă între autoritate şi raţiune. Alege raţiunea şi această tendinţă îl va purta spre epoca modernă, care se întrevede deja din Evul Mediu apusean. Chiar şi atunci când încearcă să pună credinţa pe primul loc şi raţiunea pe locul doi, cum face Anselm din Canterbury, de fapt vede în raţiune un mijlocitor între credinţă şi viziunea mistică. Că nu este aşa o dovedeşte chiar evoluţia ulterioară a gândirii apusene, antitradiţionalistă, chiar anticreştină.

Anselm doreşte să demonstreze necesitatea Sfintei Treimi şi a Întrupării, încercare considerată de Toma din Aquino drept contradictorie şi imposibilă. Chiar dacă Anselm nu şi-a propus să facă tainele inteligibile în sine, căci ar fi însemnat să le anuleze, a dorit să dovedească, prin ceea ce el numeşte *raţiuni necesare*, că raţiunea umană bine călăuzită ajunge în mod inevitabil să le afirme. De la el ne-a rămas demonstrarea existenţei lui Dumnezeu şi celebrul argument ontologic **(6)**.

Demonstrarea existenţei lui Dumnezeu îşi ia argumentele din logica lui Aristotel. Întrucât la vremea sa nu fuseseră traduse decât câteva lucrări de logică aristotelică, demonstraţia lui Anselm e mai modestă decât a lui Toma din Aquino. Dovezile sale consideră ca acceptate două principii: 1) lucrurile sunt inegale în perfecţiune; 2) tot ceea ce posedă un grad mai mare sau mai mic de perfecţiune o datorează participării lui la acea perfecţiune luată în forma ei absolută. De pildă, ceea ce este bine sau drept îşi trag esenţa din Binele absolut. De aici Anselm deduce că există o Fiinţă primă, superioară tuturor câte sunt, şi pe ea o numim Dumnezeu. Un argument asemănător celui al primei cauze. Argumentul ontologic se sprijină pe urmatoarele principii: 1) noţiunea de Dumnezeu dată de credinţă; 2) a exista în gândire înseamnă a exista cu adevărat; 3) existenţa noţiunii de Dumnezeu în gândire cere în mod logic afirmarea existenţei Lui în realitate.

O primă observaţie: de aici până la *Gândesc, deci exist* al lui Descartes nu mai era decât un pas. Putem fără urmă de îndoială să spunem că Anselm şi Abaelard sunt nişte raţionalişti *avant la lettre*. Pentru Anselm ceea ce propune credinţa este nemijlocit inteligibil. Gilson constata sec că "această demonstraţie a existenţei lui Dumnezeu constituie, cu siguranţă, izbânda dialecticii pure, care operează pe o definiţie".

Argumentaţia lui Anselm va împărţi filozofii occidentali în două tabere: unii care vor fi de acord cu ea, toţi raţionalişti, precum Sf. Bonaventura, Descartes, Leibniz, Hegel, şi alţii care au respins-o, printre care Toma din Aquino, Locke şi Kant. Ultimii doi, din păcate, vor contribui din plin la creionarea poziţiei antimetafizice şi antireligioase, al cărei reprezentant tipic va fi pozitivismul.

Petru Abaelard s-a străduit şi el să interpreteze dogmele în mod raţional, în special dogma Treimii. Ca şi Anselm, el confundă senin filozofia cu teologia. La problema universaliilor **(7)** el adaugă o a patra întrebare la cele trei puse de Porphyrios: genurile şi speciile ar mai avea vreo semnificaţie pentru gândire dacă indivizii care le corespund ar înceta să existe? Genul şi specia sunt esenţa comună indivizilor. Abaelard observă, ca şi Boethius mai înainte, că dificultatea consta în aceea că acelaşi universal (animal, om) trebuie să fie în întregime în sine şi, în acelaşi timp, în întregime în fiecare din indivizii cărora le este gen sau specie. Boethius scăpase de această dificultate spunând că, luate în sine, universaliile nu sunt decât obiecte ale gândirii, dar că subzistă în mod real în indivizi, devenite corporale şi sensibile prin accidente. Abaelard socoteşte această soluţie inacceptabilă, căci ar fi infirmată de fizică, de experienţă, care atestă că speciile sunt în mod real deosebite unele de altele; or, nu ar fi aşa dacă ar avea în comun acelaşi gen. Dacă acelaşi universal, *animal*, există în mod real şi în întregime în specia *om* şi în specia *cal*, acelaşi animal care este raţional în specia om e non-raţional în specia cal. Aşadar, unul şi acelaşi lucru este în acelaşi timp el însuşi contrariul lui, ceea ce e cu neputinţă. Răspunsul lui Abaelard este că indivizii nu se deosebesc între ei numai prin formele lor accidentale, ci prin înseşi esenţele lor, astfel încât nimic din ce se află în unul nu se află în mod real şi în altul.

Concluzia lui Abaelard e simplă: de vreme ce acest gen de universalitate nu poate fi atribuit lucrurilor, rămâne să-l atribuim cuvintelor. Universalitatea e doar funcţia logică a anumitor cuvinte. Soluţia lui nu e prea departe de cea a lui Roscelin. După Abaelard, un universal nu e decât un cuvânt care denumeşte imaginea confuză extrasă prin gândire dintr-o pluralitate de indivizi asemănători ca natură. Nu avem despre lucruri decât imagini care îşi au originea în simţuri; să urcăm înapoi, dincolo de aceste imagini, până la înţelegerea absolută a naturii lucrurilor, abia dacă ne este cu putinţă, căci ne împiedică perceperea exterioară a accidentelor sensibile. Consecinţele epistemologice sunt considerabile. Pentru Abaelard, singurele cunoştinţe exacte şi care au drept obiect lucrurile reale sunt. pentru om cel puţin, cele despre fiinţele individuale. Privitor la general putem avea o părere. Căci despre tot ce nu au atins cu simţurile, oamenii au mai degrabă o părere decât o cunoaştere.

Avem aici un platonism pe dos: la Platon doar Ideea este inteligibilă, pe când lucrurile particulare ţin de o cunoaştere empirică, denumită *Doxa*, adică părere. Prin această poziţie Abaelard se situează pe acea linie imaginară ce uneşte gramatica speculativă cu William Ockham şi cu empirismul englez. El separă logica de metafizică şi îşi aduce indirect o contribuţie însemnată la apariţia spiritului antimetafizic, ce şi-a găsit ulterior expresia deplină în pozitivism.

Cu Ockham avem deja datele fundamentale ale filozofiei moderne. El este în acelaşi timp predecesorul lui Descartes şi al lui Locke. Îl anticipează pe Descartes atunci când recunoaşte ca valabil şi restrictiv doar un singur gen de demonstraţie. A demonstra o propoziţie înseamnă a arăta fie că e nemijlocit evidentă, fie că se deduce cu necesitate dintr-o propoziţie nemijlocit evidentă. Îl pregăteşte pe Locke atunci când crede că singura cunoaştere certă, când e vorba să ajungem la existenţe, este cunoaşterea sensibilă.

Majoritatea filozofilor scolastici au crezut în posibilitatea unirii într-o sinteză solidă a teologiei naturale cu teologia revelată, a sprijinirii dogmei pe filozofie.

Au existat însă şi teologi care au arătat imposibilitatea acestui demers: de la Bernard de Clairaux la Duns Scotus, Meister Eckhart şi chiar Toma din Aquino. Acesta din urmă încearcă mai repede o sinteză între cele două tendinţe ale scolasticii **(8)**. Filozofia sa pleacă de la o dublă condiţie: distincţia dintre *raţiune* şi *credinţă* şi necesitatea acordului lor. Domeniul filozofiei ţine exclusiv de raţiune, iar teologia se întemeiază pe revelaţie. Articolele de credinţă sunt cunoştinţe de origine supranaturală, cuprinse în formule al căror sens nu-l putem înţelege. Filozoful argumentează întodeauna căutându-şi principiile argumentării în raţiune, teologul argumentează întodeauna căutându-şi principiile prime în revelaţie. Dar după Toma, cele două pot să se împace şi să se completeze. Atunci când însă el încearcă să demonstreze existenţa lui Dumnezeu, o face cu metoda teologiei naturale, un eufemism pentru filozofie, şi împrumută metoda şi argumentele de la Aristotel. El se bucură de cunoaşterea operei filozofice a lui Aristotel, pe când predecesorii săi nu cunoşteau decât lucrările de logică ale acestuia. Astfel, Toma *aristotelizează* creştinismul. De acum încolo catolicismul va condamna, cum zice Nichifor Crainic, în numele lui Aristotel şi nu al lui Iisus Hristos, în numele lui Ptolemeu şi nu al Evangheliei!

Secolul al XIV-lea va depăşi această împăcare dintre filozofie şi credinţă şi se va bifurca în două tendinţe ireconciliabile: de o parte ockhamiştii, care vor fonda filozofia modernă cu cele două curente ale sale, raţionalismul şi empirismul, iar pe de alta, mistica speculativă, colorată neoplatonic, de la Meister Eckhart la Tauler şi Ruysbroeck. Această opoziţie anunţă ruptura dintre mistică şi filozofie din secolul al XVI-lea şi al XVII-lea, radicalizarea gândirii apusene. Ultimii anunţă deja mistica spaniolă din secolul al XVI-lea, având-o ca reprezentanţi de seamă pe Sf. Ioan al Crucii şi pe Sf. Tereza din Ávila.

(Va urma)

Viorel ROŞCA

[6] E. Gilson , *op. cit.*, pp. 224-233.
[7] *Ibidem*, pp. 258-274.
[8] *Ibidem*, pp. 486-506.

DIVINA COMEDIE A LUI DANTE

ÎN NOUA VERSIUNE ROMÂNEASCĂ A LUI RĂZVAN CODRESCU

PURGATORIUL

CÎNTUL X

Pătrunşi în Purgatoriu, cei doi poeţi străbat un traseu sinuos, prin scocul strîmt al masivului stîncos, şi ajung în pragul primului brîu sau ocol (aici: *cornice*), unde Dante contemplă îndelung pildele biblice de umilinţă măiestrit cioplite în marmură, întrecîndu-se pe sine în virtuozitatea descriptivă a fiecărei scene. Aici îi întîlnesc – fiindu-le iniţial greu să-i identifice ca făpturi omeneşti – şi pe primii ispăşitori: *trufaşii*, care se spetesc sub poveri (blocuri de piatră mai mari sau mai mici, după vina fiecăruia), stîrnind compasiunea poetului, dar şi indignarea lui faţă de uşurinţa cu care creştinii se lasă pradă păcatului trufiei, uitînd de iminenţa judecăţii divine şi de ţelul suprem al mîntuirii. Cazuri concrete de trufaşi vor fi prezentate abia în cînturile următoare.

Trecuţi de pragu-acelei porţi pe care
o-nţepeneşte dragostea smintită,
cui calea strîmbă dreaptă i se pare,

îi auzii închiderea scrîşnită.
Ce oare, îndărăt de-aş fi privit,
mi-ar fi scuzat căderea în ispită?

Suiam pe strîmtul stîncii jgheab cotit,
cu laturile parcă-n unduire,
ca valul dus şi iar la ţărm venit.

„Se cade-aici un pic de iscusire",
grăi Virgil, „la pas spre a urma
a drumului întruna şerpuire".

Aceasta-n mers ne-ncetini aşa
încît mai iute luna în scădere
ajunse-n patul ei a se culca,

decît avurăm noi în sus putere;
ci-o dată ce din scoc am fost ieşiţi,
pe unde culmea îndărăt se cere,

eu vlăguit şi ambii îndoiţi
de drumul luat, şezurăm pe-un tăpşan
golaş, ca prin pustie rătăciţi.

Din malul ce tiveşte golu-avan
şi pîn' la poala rîpei suitoare
erau cam trei măsuri de stat uman;

şi cît putea privirea mea să zboare,
în dreapta sau în stînga, tot la fel
părea în jur tăpşanul să măsoare.

Pînă să prindă-n sus piciorul zel,
seama-mi dădui că rîpa, ce suită
prea lesne nu s-ar fi lăsat defel,

aşa măiastru-n marmură cioplită
era încît nu Policlet, ci chiar
natura îmi păru de ea umbrită.

Arhanghelul vestirii, care-n dar
ne-aduse cea din vechi jelită pace
şi-opritul cer deschisu-ni-l-a iar,

ca viu părea aripile-a-şi desface
spre noi, cioplit aşa gingaş în stei
de nu-l credeai icoană care tace.

Să juri c-ar zice Ave! *aveai temei,*
căci iat-o alături şi pe-aceea care
deschise cerul sfînt cu cheia ei;

şi-ntipărit pe chip părea că are:
Ecce ancilla Dei, *cum ar fi*
pecetea-n ceară-nscrisă ca atare.

„Doar într-un punct cu mintea nu te-opri!",
grăi maestrul drag, care m-avea
pe partea unde-i locul inimii.

Drept care, întorcînd privirea mea,
în spatele Mariei, unde şi
cel ce-mi era îndrumător stătea,

altă poveste-n stei mi se vădi,
iar eu trecui de-a dreapta lui Virgil,
mai îndeaproape să o pot privi

Acolo-n piatră căpăta profil
carul cu boi ce trase arca sfîntă,
ne-nduplecată celui neumil.

Şi mult norod părea că se frămîntă
în şapte coruri, de ziceau în mine
auzul: „Nu", iar văzul: „Totuşi cîntă".

La fel şi fumul de tămîie, bine
închipuit, făcea să simt cum pot
miros şi văz în om să se dezbine

Iar dinaintea sfîntului chivot,
mai mult şi mai puţin decît un rege,
psalmistul dănţuia, smerit de tot

De peste drum, părînd a nu-nţelege,
dintr-un palat din cele mari privea
Micol la el ca la o făr'delege.

De-acolo apoi curmai zăbava mea,
să pot privi mai lesne scena care
în dosul ei din marmură albea.

Era redată faima-nălţătoare
a craiului roman care-i aduse
papei Grigore biruinţă mare;

zic de Traian, ce-atît de vrednic fuse;
şi-o văduvă, de frîu-i agăţată,
din ochii plînşi vădea dureri nespuse.

Călcau prin preajmă cavalerii gloată
şi acvilele-n aur peste ei
păreau de vînt mişcate deodată.

Nenorocita, printre toţi acei,
părea a zice: „Doamne, mi-l răzbună
pe fiul mort, că-i vai de anii mei!".

Şi-acela către ea: „S-aştepţi fii bună
pînă mă-ntorc". Iar ea: „Stăpîne-al meu",
urmă, ca omul chinuit, să spună,

„dar dacă nu te-ntorci?". „De n-oi fi eu,
va fi un altul". „Ce ţi-e-al altui bine,
dacă pe-al tău uitării-l dai mereu?"

Şi el: „Pe pace fii, căci se cuvine
să fac ce sînt dator pîn' la plecare:
dreptatea vrea şi mila-n loc mă ţine".

Cel cui nimic nu-i este nou sub soare
iscase-n piatră vorbe-nvederate,
cum nu-s pe-aici şi ne stîrnesc mirare.

Şi-n timp ce eu priveam pe desfătate
icoanele smereniei îndrăgite
prin cel ce este făcător a toate,

„Ia uite-aici, domol la pas urnite",
şopti poetul, „cîte cete vin!
De-s trepte-n sus, prin ei ne-or fi vădite".

Cum ochii mulţumit eram să-i ţin
spre tot ce nou în cale se ivea,
să mi-i întorc nu-mi luă cît de puţin.

Să-ţi fie, cititorule, n-aş vrea
căinţei poticnire plata care
de Domnu-i pusă pentru fapta rea.

Nu te uita la chin ce formă are,
ci ce urmări; oricît de greu, el ţine
doar pîn' la judecata viitoare.

Zisei: „Maestre, gloata care vine
nu pare-a fi de oameni precum noi,
ci de-altceva, dar nu-mi dau seama bine".

Iar el: „E chinul lor de aşa soi
că-i face-n glod chirciţi să-ngenuncheze,
de-a fost întîi şi-n ochii mei război.

Mai bine lasă-ţi văzul să-i scruteze
pe cei ce vin cu stîncile în spate
şi pumnii-n piept dau chip căinţei treze".

O, voi, creştini trufaşi, mişele gloate,
ce, orbi de ochii minţii, daţi crezare
oricărui pas care-ndărăt v-abate,

că sîntem viermi chiar nu-nţelegeţi oare
născuţi s-ajungem fluturi îngereşti,
în zbor smerit spre judele cel mare?!

La ce rîvniţi spre înălţări lumeşti
cînd sînteţi doar gîngănii ne-mplinite,
ca larva-n care şiră nu găseşti?

Cum uneori se văd închipuite,
pe stîlpi de coperişuri sau balcoane,
figurile acelea ghemuite,

ce par să fie-aievea, nu icoane,
de milă-ţi fac, la fel simţii cătînd
spre cei stîrciţi sub sarcinile-avane.

E drept că, după cît cărau, mai blînd
le era chinul, sau cumplit de tot;
iar cel ce se spetea mai mult cărînd
părea să-ngaime-n lacrimi: „Nu mai pot!".

Răzvan Codrescu

15 sonete inedite

RUG APRINS

Fratelui Ioan Usca

Castelul meu de vise este gata:
mai am doar turla mai de sus să-i pun
şi în creneluri gurile de tun
cu care-om bate zmeii răi şi gloata.
De-acum e timpul moartea să-mi răzbun,
de pe obraz să-i şterg iubirii pata
şi toată floarea neamului, damnata,
la masa mea rotundă s-o adun.
Se cade gînd şi inimă de pară
să dobîndim, ca peste-un an sau doi,
căliţi în rugul cel aprins în noi,
să dăm năvală-n bezna din afară,
pornind, pe caii noştri de lumină,
Armaghedonul care va să vină.

FRUMUSEŢEA

Nici tu, nici ea, nici una şi nici toate
nu sînteţi Frumuseţea, dar pe rînd
îi duceţi crucea, care pe cît poate,
din lung de glezne pînă-n larg de gînd.
Ea n-are chip, dar chipu-i e măsură,
se-mparte-n veci, dar nu se risipeşte,
aievea-i, dar o vezi în ghicitură,
cerească-i, dar te-nfrupţi din ea lumeşte.
Nu-şi ştie carnea miezul ei de duh,
nici inima izvodul ei de minte,
dar vămi sînt rînduite în văzduh
spre lămurirea cea mai dinainte
de-a sta cu toţii, faţă către faţă,
cu Frumuseţea care nu se-nvaţă.

STRĂGHICIRE

Ce-i mai frumos ni-i dat numai o dată,
căci chiar păzit cu drag în amintire,
doar umbră e, mereu tot mai subţire,
a clipei ce, prin firea ei, se gată.
O, cîtă frumuseţe-n risipire
lăsat-ai, Doamne,-n lumea ta furată,
să străghicim, bucată cu bucată,
tot ce-am pierdut cîndva prin nemurire!
Voire-ar ca-n oglindă să înveţe
şi-n ghicitură rîvna mea adîncă,
din josul lumii ce-ţi ieşi din brîncă
şi pînă-n susul întreitei feţe,
de cîte mii de ani de frumuseţe
ne-o izbăvi cea neivită încă.

JUDEŢ

De-s lanţurile de-aur sau de-argint,
nu-nseamnă că-i robia mai uşoară,
şi de-s mai paşnici cei care ne mint,
minciuna tot la fel de mult măsoară.
Căzuţi din lacul bestiei gregare
în puţul cutrei care muşcă blînd,
am fost şi sîntem neamul care moare
pe crucea lui ca un tîlhar de rînd.
Nu duhul ne-a lipsit, nici omenia,
ci cutezanţa de a fi mai mult
decît plugarul care-ntoarce glia
sau decît lotrul de la vatră smult.
Iar cui a vrut să ne înveţe sporul
i-am dat mereu cu tifla şi piciorul.

LIMBA NOASTRĂ

De-am fost zidit statornică cetate,
noi, neamul fără stea, aceea-i doar
această limbă reavănă de har
şi mlădioasă mai presus de toate.
E loc în ea de tot ce-am fost vreodată,
dar şi de tot ce n-am ajuns a fi,
în duhul ei mereu rămînem vii
şi ea ne-o sta chezaş la judecată.
De-am face-n faptă ce putem prin grai,
ni s-ar smeri pămîntul sub picioare
şi-am fi nu gură, ci adînc de rai.
Dar leneşi şi nevrednici ei şi nouă,
înceţi la sîrg şi grabnici la uitare,
o-năbuşim cu mîinile-amîndouă...

DE-A V-AŢI ASCUNSELEA

Ascundem fiecare un secret
pe care singur Dumnezeu ni-l ştie
şi-n miezul lui adînc, de rană vie,
mocneşte moartea, ca un foc încet.
Ne este duhul şarpe de şiret
în ascunziş meteahna să şi-o ţie,
dar tremură-nfricat de veşnicie,
iubindu-şi trupul, cît ar fi de biet.
Cu taina lui trăieşte fiecare,
şi ne minţim din grai şi din priviri,
şi ce-i aievea pururea ne doare,
din toiul clipei pînă-n amintiri...
Dar asta-i îndurarea sfîntă poate:
că nu le ştim de-a fir a păr pe toate...

NICI CRUCEA TA...

Nimic nu-i lin, nici luminos, nici mare
în lumea-n care, Doamne, m-ai trimis:
de n-aş scăpa din cînd în cînd spre vis,
doar silă-aş fi şi mucedă uitare...
Nici crucea ta putere nu mai are
cînd te-alungăm din noi ca pe-un proscris
şi dînd cu tifla raiului promis,
ne îndulcim, ca viermii, la putoare.
Ni-i cloacă lumea, în răspăr de tine,
iar de mai este-n noi vreo rămăşiţă
din chipul tău, afurisim mai bine
şi trunchi ceresc, şi veştedă mlădiţă,
căci tot ce vrem, cu îndîrjire vie,
e să ne batem joc de veşnicie.

NIMIC DE-A FACE

N-avem nimic de-a face cu iubirea,
căci numai carnea, Doamne, e de noi,
şi nu-i iubire unde sînt nevoi,
ci doar blestemul ce ne-ncinge firea.
De-ar fi icoană-n noi dumnezeirea,
nu scroafa tăvălită în noroi,
de-am fi mai plini cu-o coastă, nu mai goi,
n-ar ţine loc de dragoste-amăgirea.
O, tu, cel răstignit pe Căpăţînă,
ca jertfa ta din morţi să ne învie,
de-a dreapta leac, de-a stînga rană vie,
cum mila ta de nu ai întins-o pînă
a ne trezi din moarte ca din vis,
de crucea noastră-atîrnă alt zapis!

LUCIFERLAND

Cînd trage visul către Soare-apune,
rămîne malul duhului pustiu,
iar carnea face dulce plecăciune
în capiştile evului tîrziu.
Splendoare pare totul şi minune,
dar nu mai este omul suflet viu,
iar moartea a-mbrăcat, să se răzbune,
cămaşa vieţii peste anteriu.
În Soare-apune iadul e frumos
ca Lucifer în prima lui mărire,
dar cade zi de zi mereu mai jos,
să nu-i ajungă cerul la iubire,
căci frumuseţea lui atita cere:
să dai ce-i sfînt pe clipa de plăcere.

MARTYRIA

Cruciaţilor secolului XX

Se cuvenea ca ei măcar să fie
nemuritori, dar iată-i că se duc,
lăsînd în urmă neamul mai uituc
şi ţara lor de suflet mai pustie...
Tu, Doamne, care-i ştii de-a fir a păr,
şi mult le-ai dat, ca mult să le poţi cere,
credinţa lămureşte-o din durere,
nădejdea fă-o stîlp de adevăr,
iar peste toate pune steag iubirea,
să priveghem sub ea şi morţi, şi vii,
neistoviţi nicicînd şi nicăirea,
bătuţi pe crucea lumii de aci,
dar muşinînd cetatea care n-are
nevoie nici de lună, nici de soare!

NESOMN

Un ochi de-adoarme, celălalt veghează,
căci sîntem os din stirpea celor care
se săvîrşesc în zale şi călare,
iar umbra-n urmă le mai umblă trează.
Noi somnul îl urîm ca pe-o ispită,
şi toată lenea care-n jos ne-mbie,
iar dacă-avem răgaz de-o bucurie,
privim spre cer şi-aducem mulţumită.
Hăitaşi prin veac ai tîlcurilor sfinte,
ne arde dorul chipului dintîi
şi stîlp de foc ne umblă dinainte –
şi ne-o şedea cîndva la căpătîi –
iubirea care singură ne duce
la învierea neamului prin Cruce.

ROST SUPREM

Părintelui Valerian Pîslaru

Trăim în miezul unui rug aprins,
nemistuiţi în marea vîlvătaie,
şi peste evul ce-ndărăt s-a stins
uriaşul crug al cerului se-ndoaie.
Să tragem minteni veacul către veci
e rîvna noastră mai presus de toate,
şi ne-om ascunde faţa ca să treci,
în slava ta, cetate cu cetate.
Tu, răstignita lumii temelie,
tu, întreita cerurilor taină,
tu, care-mbraci lumina ca pe-o haină,
dă iama-n noi şi fă-ne punte vie
spre-acea nelume doldora de tine
în care sinea cade grea de Sine.

NECUMPĂNIRE

De-am fi drepţăţii martori fiecare
şi n-am avea vreo altă-nvrednicire,
ni s-ar ierta şi multa neiubire,
şi necredinţa pururi cîrtitoare.
Dar noi minţim dreptăţii zi de zi
şi ne prefacem iubitori de bine,
şi-n numele credinţei prea puţine
ne facem ucigaşi credinţei vii.
Cînd nu e dreaptă cumpănire-n toate,
chiar de-am avea virtuţi cu prisosinţă,
virtutea însăşi ca un bici ne-ar bate.
Ce s-a ales prin vămi din noi nu este
decît trufie fără de putinţă,
iar Dumnezeu – o mască pusă peste.

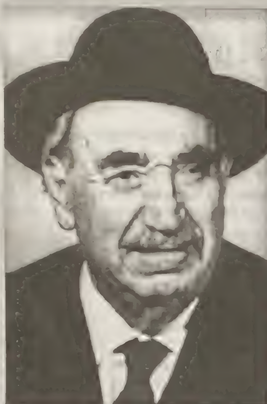
NON IDEM EST

Dreptatea, ştiu, n-ajunge să o ai,
de nu îţi este şi de alţii dată,
nici nu te duce singură în rai,
de n-are-n ea şi dragoste curată.
Dreptatea multe poate, dar nimic
de nu se-mparte-n rîvna ei de vie,
şi nu e drept pe lume mai calic
decît e cel ce doar de sine ştie.
Dreptatea nu e tron înalt, ci cruce,
nu-i una-n toţi, ci una-n fiecare,
şi cît o ducem, tot pe-atît ne duce.
Iar duhul ei de vrem să nu-l ucidem,
se cade-a şti că-n lumea-nşelătoare
non idem est si duo dicunt idem.

MISERERE

Dreptate, Doamne, nu-ţi cerşesc, ci milă,
căci nu-i de noi dreptatea ta divină,
ce dacă-ar fi asupra-ne să vină,
n-ar mai rămîne om nici de prăsilă.
Chiar sfinţi să fim, şi tot e prea puţină
virtutea-n noi, cei învechiţi în silă,
de-aceea fruntea ne-o plecăm umilă
iubirii ce în chip nedrept ne-alină.
Din îndurare-n altă îndurare
ne tot tîrîm, ca furii, spre vecie,
iar tu ne rabzi din nou pe fiecare,
primeşti un dar şi dai în schimb o mie,
mereu nedrept în marea ta răbdare,
lăsînd ca dracul mult mai drept să fie!

PAMFIL ȘEICARU

AȘA CUM A FOST (1)

Un erou al întregirii naționale și cel mai mare jurnalist român al secolului XX

În loc de introducere

Între cele două Războaie Mondiale, pe vremea când mă găseam în România, nu puteam să-mi ascund bucuria față de articolul pe care Pamfil Șeicaru îl scria zilnic în ziarul *Curentul*. Mult aș fi dorit să-l cunosc, dar la timpul acela eram mult prea tânăr și, ca orice tânăr, n-aveam curaj. Încercam să descopăr informații cât mai multe despre această personalitate remarcabilă. Îmi dădusem seama că după Primul Război Mondial Șeicaru era un gazetar extraordinar, foarte cunoscut în presa română și cu un curaj fără limite. Soarta m-a ajutat să aflu cât mai multe amănunte din viața lui prin anii '50, mai mult chiar decât sperasem...

Pe timpul acela mă găseam la Consulatul General American din Salzburg; cred că era prin 1957-1958, când am fost trimis în Italia să studiez mișcarea *Andreas Hofer*. Moscova reușise să-și impună voința cu tărie și să joace un rol de mare putere mondială, cerând desființarea Departamentului în care mă găseam eu. Fusesem trimis în Tirolul de Sud, Italia, sau cum o numesc italienii *Alto Adige*, ca să fac cunoștință cu influența acestei organizații la fața locului. Și, așa cum se spunea, mișcarea *Andreas Hofer* lupta pentru independența Tirolului de Sud. Acțiunea din această regiune, despre care presa internațională scria fără întrerupere, era în realitate un fel de operetă. Tirolezii din *Alto Adige* ar fi dorit realmente un stat independent, dar nu incorporat Austriei.

Mă aflam în orașul Bressanone din Tirolul de Sud, tocmai *în mijlocul* regiunii în care aveau loc acțiunile descrise cu mare patos în presă internațională. De jur-împrejur era liniște totală, iar în vecinătate, când se trecea pe stradă, auzeam vorbindu-se italienește. Oamenii își vedeau de treabă și nimic nu arăta că ceva s-ar fi întâmplat. Nu se auzea nimic, nici cel mai mic zgomot că pe undeva pe stradă aveau loc lupte. Chiar acum îmi aduc aminte de un telefon venit pe neașteptate din partea soției mele, care, oarecum speriată că mi se putea întâmpla ceva, îmi cerea să mă reîntorc imediat acasă și să nu stau în mijlocul pericolului. Râdeam fără să pun frâu veseliei care mă stăpânea și o întrebam dacă prin telefon aude ceva ca să-i dovedească pericolul de care vorbește: vreo explozie, sau rafale de mitralieră. Înțelesese că îngrijorarea era fără rost și se liniștise.

Într-o zi, pe căldura unui soare strălucitor și sub un cer albastru fără nori, îmi luam micul dejun pe terasa unui local din centrul orașului Bressanone. Eram singur și mă bucuram de tot ce se afla în fața ochilor mei. Nici nu începusem să mănânc și un domn amabil, cu alură de militar, dar în civil, venea cu pas sigur către mine. Arătându-mi scaunul din față, mă lămurisem că voia să se așeze, să nu fie singur și, eventual, să stea de vorbă cu cineva. Am înclinat din cap că n-aveam nimic împotrivă. Chelnerul, văzându-l, a și venit și l-am auzit comandând o cafea. Din felul cum pronunța comanda, mi-am dat seama că nu era italian și l-am întrebat politicos de unde venea, deoarece comanda îl dădea de gol. Mi-a răspuns că este român și venise la sanatoriul din Bressanone, unde își trata boala de la plămâni și astmul bronhic. Cum vorbeam o italiană perfectă pe atunci, sau mai bine zis dialectul napolitan, puteam discuta cu el în limba țării în care ne găseam. Auzind cum își comanda cafeaua, am răsuflat totuși ușurat, înțelegând că puteam vorbi liniștiți în română, ca să ne înțelegem mai ușor și mai deplin. I-am spus că fusesem născut în România și vorbeam românește.

Din vorbă în vorbă, mărturisisem că înainte de război, în România, articolele lui Șeicaru puseseră stăpânire pe mine. Eram captivat de conținutul lor și le citeam pe nerăsuflate. Domnul aflat în fața mea a tresărit. Nu se putea abține și, uitându-se mirat în ochii mei, îmi declarase că și el făcea același lucru. Avea o admirație fără limite pentru Șeicaru și citea cu pasiune articolele lui apărute în *Curentul*. Nu lăsa să treacă ziua, cumpăra *Curentul* și, în drum spre serviciu, îl citea imediat. În cele din urmă, mi-a mărturisit că fusese coleg cu el la Liceul "Codreanu" din orașul Bârlad. De data asta rămăsesem eu perplex. Nu-mi venea să cred ce auzisem: în fața mea se afla o persoană care fusese coleg cu Pamfil Șeicaru! Numai Providența putea să mi-l aducă în cale și îi mulțumeam din tot sufletul pentru acest miracol.

Înainte de a continua discuția, așa cum era obiceiul, generalul se prezentase, dar nu i-am reținut numele. Mai corect spus, n-am fost atent. Eram sigur că în viitor nu voi mai avea posibilitatea să-l revăd. Cu alte cuvinte, mă aflam într-o situație neplăcută, sfiindu-mă să-i spun că nu-i reținusem numele. În minte îmi rămăsese numai diminutivul *Diță* și cred că trebuie să fie de la Alexandru, care se pronunță și Alexăndriță. Nu știu dacă este corect, dar așa este părerea mea. În timpul convorbirii, generalul accentua că diminutivul pe care mi-l spusese îl întrebuințau cei apropiați lui, și chiar Șeicaru însuși îl folosea.

În orice caz, soarta făcuse ca amândoi să ne întâlnim în micul orășel Bressanone și eram fericiți să vorbim o limbă asemănătoare cu italiana, cu atât mai mult cu cât cei ce treceau prin apropierea noastră nu o înțelegeau. Ne bucuram de acest fapt ca niște copii, ca și de căldura soarelui. Aveam destul timp de vorbit și, din fericire, nu eram grăbiți. Îmi plăcea să ascult povestirile fostului ofițer superior din armata română, care în timpul războiului fusese directorul Direcției Tehnice din Ministerul de Război. Ascultam tot ce îmi povestea cu mare atenție și, obsedat de mărturisirile generalului, aveam senzația că tocmai acum găsise momentul să povestească istoria lui unui străin, un străin care vorbea limba lui de naștere. Îmi vorbea atât de natural despre viața lui din trecut, parcă totul s-ar fi întâmplat abia ieri. Îmi povestea despre lucruri de după schimbarea frontului și nu îndrăzneam să-l întrerup. Uitându-se direct în ochii mei, mi-a spus că a fost nevoit să părăsească țara din cauza armatei sovietice, care, pe timpul acela, pusese ochii pe el.

În perioada războiului cu Uniunea Sovietică, condusese industria de război, cea mai bună ocazie pentru cei ce încercau să se pună bine cu armata roșie. După *lovitura de stat* a fostului rege Mihai I, de la 23 august 1944, era acuzat de către ei că făcea parte din făuritorii războiului contra Uniunii Sovietice, dar nimeni n-avea îndrăzneala să judece motivul. Nimeni nu gândea că el, ca ofițer superior, trebuia să-și facă datoria. Își frecau mâinile și se bucurau că aveau ce raporta armatei roșii. Faptul că România fusese nevoită să declare război Uniunii Sovietice, chiar dacă n-ar fi vrut, nu-i interesa; în fața ochilor aveau un profit personal. România luptase pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord și ținutului Herța, ocupate în 1940 de Uniunea Sovietică, dar nimic nu-i preocupa. Motivul era greu de înțeles, cu atât mai mult că generalul nu putea să se împotrivească. Obligația lui de român avea prioritate, era datoria fiecărui purtător de uniformă. Pentru cei care făcuseră raportul, dreptul Moscovei asupra ținuturilor românești era de neclintit. Ei căutau să se aranjeze și îmi face impresia că trebuiau să o facă. Statul Român luptase împotriva Uniunii Sovietice să redobândească cele trei regiuni, dar "greșeala" românilor trebuia răscumpărată prin sânge. Cel puțin așa se vorbea în anumite cercuri din România. Acum se căutau țapii ispășitori.

Abia ajunsă în țară, armata roșie fusese informată că pe timpul campaniei din Răsărit generalul comandase toată industria de război, fapt care era o crimă pentru ei. Probabil interesele îi obligau să o facă, sau așteptau o recompensă din partea Sovietelor. Pentru armata sovietică, informația lor era de o valoare colosală. N-au stat mult pe gânduri, au dat ordin să fie scos din cadrele active ale armatei române și pus în disponibilitate. Armata roșie era de părere că generalul nu se putea adapta ideilor comuniste, sau, cum se spune mai clar, făcea parte dintr-un sistem care nu era pe placul Uniunii Sovietice și nu trebuia iertat.

Un prieten personal care lucra la Serviciul Secret al țării îl informase că numele lui se găsea pe faimoasa listă neagră, susceptibil să fie ridicat de renumitul vehicol închis cu ferestruici și gratii, într-o noapte neașteptată, și să dispară fără urmă. Știrea îl neliniștea. Trebuia să găsească un mijloc să dispară cât mai repede posibil. Timpul era prea scurt, celulele din creierul lui lucrau fără întrerupere și își adusese aminte de un general înrudit cu el prin alianță. Era Constantin Vasiliu-Rășcanu, care fusese numit ministru de Război după "eliberare" și înscris chiar în Partidul Comunist. Totul se întâmpla în toamna anului 1946. Fără să stea mult pe gânduri, s-a dus la general, spunându-i că vrea un pașaport să meargă în străinătate pentru îngrijirea sănătății. Era, pe timpul acela, ultima încercare ce mai putea fi făcută și spera că va avea succes. Înrudirea cu noul ministru de Război a fost o fericire neprevăzută. Vasiliu-Rășcanu a înțeles, i-a procurat pașapoartele necesare și un concediu de două luni pentru îngrijirea sănătății în străinătate. În februarie 1947, generalul reușește să părăsească țara împreună cu familia, formată din soție și singurul lor băiat.

Zâmbind visător, generalul se uita melancolic în depărtări, căutând pe acolo parcă ceva nedefinit. Reîntorcându-se către mine, citeam în ochii lui surâzători plăcerea pe care o avea pentru înflăcărarea cu care ascultam povestirile lui. Îi citeam de pe buze, pe nerăsuflate, cele spuse și n-am uitat absolut nimic. Îmi povestea întâmplări din tinerețe și de răstimpul petrecut la Liceul "Codreanu" din Bârlad, unde fusese coleg cu Pamfil Șeicaru. Bucuria mea n-avea margini și mă rugam Celui de Sus ca generalul să nu termine cu povestirile lui.

Când auzise către sfârșitul războiului de întregire că Șeicaru primise Ordinul Mihai Viteazul, nu fusese surprins. Îl știa inimos, plin de energie și... trăsnit. Nu uitase timpurile petrecute la liceul din Bârlad, acolo fuseseră împreună câțiva ani și pentru el nu era ceva fantastic. Pamfil Șeicaru trebuia să-l obțină. Îi aparținea și împotriva destinului nimeni nu putea găsi o portiță de ieșire. Românismul și patriotismul lui dovedeau marea lui dragoste pentru țara în care se născuse.

În sfârșit, cunoșteam ceva din trecutul lui Șeicaru și în momentul de față mă uitam la el cu alți ochi. Probabil că generalul fusese înflăcărat de curiozitatea care se citea în ochii mei, ca și de nevoia să se împărtășească cuiva. Simțea că timpul i se apropia de scadență, nu avea răbdare și găsise momentul să-și descarce inima în micul orășel din nordul Italiei, unde căuta să-și vindece boala pe care o avea la plămâni.

Terminând liceul, fiecare și-a urmat destinul. Șeicaru s-a dus la Facultate, iar *Diță* la Școala Militară, făcând o carieră de invidiat. Când s-a ivit șansa efectivă a întregirii țării, Șeicaru a simțit că era tocmai momentul să-și dovedească legătura sufletească cu țara în care se născuse.

Cea de-a doua întâlnire neprevăzută s-a petrecut în Elveția, la Montreux. Băiatul meu cel mare își făcea studiile la Geneva, unde îl vizitam regulat. Din când în când făceam excursii pe malul lacului Léman, ajungeam la Lausanne și chiar dădeam câte o fugă până la Montreux. Într-o zi, pe neașteptate, l-am întâlnit pe Constantin Xeni, fost adjunct de ministru la Finanțe. Și el mi-a povestit multe despre Pamfil Șeicaru. Era un om în vârstă și cred că după această convorbire n-a mai trăit mult. În orice caz, fusesem favorizat de soartă. Stătusem de vorbă cu două persoane care îl cunoscuseră atât de bine pe Șeicaru: un fost coleg de la Liceul "Codreanu" și Constantin Xeni, mai în vârstă ca el, care căuta să-i potolească temperamentul înrăit de exilul nemilos.

Am înregistrat totul și n-am uitat aproape nimic, așa că voi încerca să rămân cât mai corect posibil.

(Va urma)

René Al. DE FLERS (München)

TIPOLOGIA CĂLĂTORIEI INIȚIATICE ÎN BASMUL FANTASTIC ROMÂNESC

CĂLĂTORIA INIȚIATICĂ – INTRODUCERE

Studiul de față a început ca un referat doctoral, iar o primă formă – scurtă – a apărut în *Revista Română de Studii Etnoistorice* (on-line), în octombrie 2007 **[1]**. De la un rol secundar în propria călătorie inițiatică subiectul a trecut însă, pas cu pas, într-o lumină ce a impus o atenție deosebită. Argumentele, așa cum vom vedea, sunt multiple. Demersul, în mare parte operă de pionierat, este mărginit – necesar – la basmul fantastic românesc, orice alte extinderi putându-se adăuga pe temeiul unei serioase cercetări științifice.

Călătoria inițiatică apare, din perspectiva cercetătorului, ca un domeniu paradoxal nu doar prin sine, cât și ca poziție în câmpul culturii. Pe de-o parte, se vorbește mult, chiar foarte mult, atât despre călătorie și inițiere, cât și despre călătoria inițiatică în sine. Pe de altă parte, studii propriu-zise asupra călătoriei inițiatice sunt extem de greu de găsit. Există, se știe, o serie de cercetări colaterale, atât asupra unor forme de inițiere, cât și asupra unor aspecte ale riturilor de trecere (aceste rituri fiind totodată și de inițiere). Aceste cercetări sunt, desigur, utile. Dar sunt încă departe de un aparat critic bine organizat, de un instrument de studiu, de o analiză de referință, ca, de pildă, cele oferite pentru basmul fantastic de Vladimir Propp (și Claude Brémond) [Propp, 1970:XV și XXXIII]. Pentru călătoria inițiatică nu am putut găsi cu nici un chip asemenea materiale. De fapt, chiar atunci când se atinge subiectul călătoriei inițiatice, atenția cercetătorilor (și implicit a cercetării) se îndreaptă către alte aspecte și în primul rând asupra *inițierii*.

Culmea paradoxului este asigurată de contradicția dintre realitatea cercetării și afirmații aparent desprinse de realitate, însă în fapt pertinente *dintr-o anume perspectivă*. De pildă, Ioan T. Morar, nota pe la mijlocul acestui an, într-un comentariu la *Viața lui Pi*, a lui Yann Martel, următoarele: *Călătoria inițiatică a fost, de-a lungul istoriei culturii, matricea de bază a mii de creații, colective sau individuale. Cu alte cuvinte, e vorba de o cărare bătătorită* **[2]**.

Dar din ce punct de vedere face Ioan T. Morar această afirmație categorică? Din punct de vedere literar! *Măsura originalității tale* [continuă autorul paragraful citat mai sus] *o dai, ca scriitor, atunci când pare că drumul tău inițiatic nu se întâlnește, la prea multe răscruci, cu celelalte călătorii inițiatice, ale celorlalți călători.*

Iată, prin urmare, că „drumul bătătorit" în ceea ce privește călătoria inițiatică este în cazul de față *folosirea ei* în creația literară, existența ei ca *matrice de bază* a „mii de creații colective sau individuale". Ei bine, tocmai această realitate, această prezență firească și generală a călătoriei inițiatice a privat-o, oricât de ciudat ar părea, de o cercetare *în sine* aprofundată. Căci, atunci când se vorbea despre călătoria inițiatică, toată lumea știa (sau presupunea că știe) despre ce este vorba. Disputele apăreau, eventual, asupra *inițierii*, ca rost, formă, rit, eventual ontologie. Uimitor, dar în urma acestui interes asupra inițierii, călătoria ajungea să fie pierdută din vedere. Și asta cu toate că nu există, de fapt, inițiere fără călătorie, fie ea fizică ori „spre locul inimii"! Iar această trecere în secundar are loc în ciuda multiplelor referiri la călătoria inițiatică, din cele mai diferite domenii ale vieții sociale **[3]**.

Pe aceeași linie a involuntarei, reflexei treceri a călătoriei inițiatice exclusiv în umbra inițierii, se așează mulți autori celebri. Arnold Van Gennep oferă o structură a *ritualurilor de inițiere* și vorbește despre *rituri de separare*, acestea aplicându-se – parțial – și plecării într-o călătorie. De asemenea autorul citat prezintă și *riturile de întoarcere*, care de asemenea pot fi legate de călătoria inițiatică [Van Gennep, 1996:31, 43, 76, 162, 167]. Acestea toate, deși pot să fie de folos în analogii și deducții, sunt însă paralele cu tema în sine.

Mircea Eliade, pe de altă parte, în clasica *Istorie a credințelor și ideilor religioase*, ca și în alte lucrări, se apleacă și el asupra inițierii, dar nu asupra călătoriei inițiatice ca fapt, ca fenomen. Chiar și rolul călătoriei în procesul de inițiere este doar constatat, dar nu analizat. Aceeași perspectivă o adoptă și alți cercetători, fie ei români sau străini.

Și Lazăr Șăineanu, în *Basmele române*, atinge doar în treacăt și contextual problema călătoriei, fără a o avea tratată în sine. Avem astfel capitolul „Ciclul *interzicerilor*" [Șăineanu, 1978:216 ș.u.] ce înșiră o serie de călătorii – a feciorului de vânător, a fiului izgonit, a viteazului ce are un cal năzdrăvan, a tânărului cioban etc. Dar toate sunt privite din perspectiva *interzicerilor*, a tabuurilor sau oprelîștilor care apar și a efectului încălcării lor sau a încercării de încălcare. Într-o asemenea optică, desigur, călătoria în sine nu mai este obiect de interes, fiind ușor trecută cu vederea. De altfel, singura călătorie prezentată ca atare în lucrarea citată este cea numită *a morții* [Șăineanu, 1978: 581-589], care nu este însă decât prea puțin inițiatică și oricum nu analizată în sine.

Un ajutor serios pentru a începe să înțelegem călătoria inițiatică îl aduce însă Șăineanu prin capitolul „Sceneria fantastică a basmelor". În acest capitol descrierea „eroului basmului" trece de la înfățișare la relația cu ceilalți, și de aici, firește, la încercările prin care eroul trebuie să treacă. Desigur, apoi se merge mai departe, de la încercări la călătorie [Șăineanu, 1978:34-36]. Din nefericire, realizată mult înainte de opera, de asemenea devenită clasică, a lui Propp, lucrarea lui Șăineanu este lipsită de o schematizare propriu-zisă a călătoriei eroului basmului fantastic **[4]**. La pp. 36-37 avem însă un fel de scurtă tipologie a acestui tip de călătorie, ce se poate constitui într-un sprijin pentru o cercetare extinsă. Vom reveni asupra acestei tipologii.

Înainte de aceasta, trebuie să ne întoarcem însă o clipă și la M. Eliade, spre a vedea atestările și comentariile pe care ni le oferă. În *Istoria credințelor și ideilor religioase* el prezintă, de pildă, peripețiile lui Ghilgameș, care intră în mare parte în tiparul *călătoriei inițiatice* [Eliade, 2000:59-61]. Cu toate acestea, în paginile următoare (61-63), interesul său se apleacă exclusiv asupra relațiilor dintre om și divin, în perspectiva destinului, (ne)inteligibilului și pronierii (neînțelese). La fel, când amintește de chemarea lui Avraam [Eliade, 2000:114], Eliade se preocupă doar de specificul relației acestuia cu Dumnezeu, amintind călătoria – fie ea considerată sau nu inițiatică – doar în treacăt. Aceeași observație o putem face și în ceea ce privește ieșirea evreilor din Egipt [Eliade, 2000:117-119, 120-121].

Tot așa, călătoria lui Leto, pentru a putea naște în liniște, este și ea amintită numai tangențial, ca și călătoria fiului ei, Apollon, la hiperboreeni [Eliade, 2000:172-173]. Chiar și la subcapitolul eroilor greci călătoriile acestora, deși considerate definitorii **[5]**, sunt doar menționate, dar nu analizate. Șocant ni se pare că acest lucru se întâmplă și cu Hercule, cu toate că autorul afirmă că acesta *și-a dobândit condiția divină în urma unui șir de încercări inițiatice din care a ieșit învingător*, spre deosebire de Ghilgameș și alții asemenea care au eșuat [Eliade, 2000:184-185]. Or, acest „șir de încercări inițiatice" face parte dintr-un sistem de *călătorii* inițiatice de mare anvergură, a cărui importanță în sine pare să fi scăpat celebrului nostru orientalist. De fapt, ca o paranteză, trebuie să amintim că de la moartea familiei sale și până la zeificare Hercule trăiește într-o permanentă și complexă călătorie inițiatică, pe drumul virtuții. Acest lucru ar fi meritat observat și cercetat.

Revenind la opera cercetată, să menționăm că sunt doar amintite călătoria lui Zarathustra [Eliade, 2000:194 și 196], călătoriile lui Mithra [Eliade, 2000:206], călătoria zoroastristă a sufletului după moarte [Eliade, 2000:208-210], călătoriile terestră și respectiv celestă ale profetului Ilie [Eliade, 2000:216-217], plecarea în Egipt a lui Ieremia [Eliade, 2000:221], ducerea în robie a evreilor și călătoria cu ei a lui Iezechiel [Eliade, 2000:222-223]. Tot în treacăt se menționează uimitoarea călătorie a lui Licurg în urmărirea lui Dionisos și repetatele drumuri sau dispariții ale acestuia din urmă și adepților săi [Eliade, 2000:226-233].

În toate aceste cazuri *călătoria inițiatică* nu este privită ca fenomen în sine, sau, mai bine spus, nu este cercetată ca fenomen, cu toate că este prezentă ca fenomen! Și dacă în toate aceste cazuri o neglijare a cercetării călătoriei ca fenomen este explicabilă fie și prin relația mai mult livrescă, teoretică, a autorului cu respectivele religii, în schimb cu totul uimitoare ni se pare aceeași abordare pentru budism. Într-adevăr, știind că M. Eliade a fost – cel puțin cea mai mare

(continuare în pag. 18)

[1] http://studiietnoistorice.wordpress.com/analize-si-cercetari/mihai-andrei-aldea-

[2] Din Yann Martel, viața ca o plută, articol apărut pe 13.06.2007 pe site-ul ziarului *Cotidianul*, la link-ul http://www.cotidianul.ro/index.php?id=11492&art=30412&diraut=29&cHash=7167b80367

[3] Se ajunge, de pildă, ca „turismul religios" să fie numit, nici mai mult, nici mai puțin, decât... călătorie inițiatică! Astfel procedează Elena Nicolae în „Călătorii inițiatice", din 15.05.2007, *Money Express* (*cf.* http://www.moneyexpress.ro/articol_9356/calatorii_initia-tice.html). Mai are atunci rost să mai amintim de câte mii și milioane de articole, eseuri și comentarii li-te-rare și fi-losofice vorbesc despre călătoria inițiatică, fără a exista însă nici un studiu sistematic al acesteia?

[4] Cu toate că, trebuie s-o spunem, este prima „tipologie" a călătoriei pe care am găsit-o, reprezentând încă o prioritate românească în domeniul vast al etnologiei și folcloristicii.

[5] „Nașterea și copilăria eroilor sunt ieșite din comun... Ei sunt abandonați la scurtă vreme după naștere (Oedip, Perseu, Rhesos etc.) și sunt alăptați de animale, își petrec copilăria călătorind în țări îndepărtate, se singularizează prin aventuri fără număr (mai ales isprăvi războinice și sportive) și celebrează nunți divine..." [Eliade, 2000:182].

CĂLĂTORIA INIȚIATICĂ

(urmare din pag. 17)

parte a vieții – un adept adevărat (practicant) al budismului, yogăi și hinduismului, era de așteptat ca drumurile lui Siddhartha, până la atingerea statutului de Buda și după aceea, să îi trezească un interes suplimentar. De aici ne-am fi așteptat să izvorască și un studiu asupra călătoriei inițiatice. Din păcate, autorul se mulțumește să înfățișeze călătoriile viitorului Buda tot circumstanțial [Eliade, 2000:280-284 ș.u.], axându-se pe cu totul alte aspecte decât pe ceea ce reprezintă în sine călătoria, mai ales privită ca inițiere.

Pe scurt, aceeași menționare „din obligație" – dacă îi putem spune așa – o întâlnim în toate situațiile în care M. Eliade atinge în lucrarea citată fenomenul călătoriei (inițiatice). Este păcat, desigur, dat fiind că fie și din cazurile pe care le-am amintit până aici se poate intui posibilitatea schițării unei tipologii a călătoriei cu funcție sacră, fie că este o călătorie inițiatică pentru cel care o săvârșește, ori o călătorie destinată inițierii lumii (misionară).

Oricum însă, consultarea acestei lucrări ne ajută mult în cercetarea de față. Putem astfel observa în cazurile amintite mai sus în primul rând marea distincție între tipurile de călătorii sacre: *cele care au ca rost inițierea eroului* și, respectiv, *cele care au ca rost inițierea altora de către erou* (desigur, eroul poate fi uman sau nu, după caz).

O a treia categorie este cea a *dublului rost* al călătoriei, respectiv atât inițierea eroului cât și, prin inițierea sa, exprimarea unor adevăruri superioare într-o formă accesibilă oamenilor. O asemenea călătorie este, de pildă, cea a lui Avraam și urmașilor săi, călătorie prin care se capătă acces la o cunoaștere tot mai adâncă a legilor și voinței lui Iahveh de către eroii implicați, dar totodată se mărturisește această cunoaștere celor din jur, în cele mai diferite forme (*Fc.* 12-21, pentru Avraam, și 22-50, pentru urmașii săi).

Iarăși suntem nevoiți să facem o paranteză. Este, desigur, de așteptat ca mai fiecare călătorie să aibă într-o anumită măsură un dublu rol; dar putem și chiar se impune să facem distincție între aceste trei categorii fundamentale prin *intenția* vădită a călătoriei și prin *efectele* acesteia. Vom denumi, prin urmare, în lucrarea de față, categoriile enunțate, drept a) *călătorii inițiatice personale*, b) *călătorii inițiatice misionare* și c) *călătorii inițiatice complete*.

Pentru acestea din urmă am intenționat inițial a folosi termenul de *călătorii inițiatice cu rol* (sau *funcție*) *mixt(ă)*. Am renunțat însă la el, deoarece era de o extremă ambiguitate: după cum vom observa mai jos, orice călătorie inițiatică are, în afară de rolul sau funcția primară de *inițiere*, o serie de funcții secundare. Prin urmare termenul de „mixt" ar fi fost, în acest context, primejdios de folosit. În opoziție, termenul de „completă" acoperă tipul vizat nu doar ca denumire aleatoare, ci ca sens. Căci dacă lumea se împarte în sacru și profan, iar primele două tipuri de călătorii inițiatice vizează o trecere și comunicare dintr-o parte în cealaltă, al treilea tip de călătorii inițiatice are un rost complet, vizând în fapt toate sensurile esențiale ale relației dintre cele două laturi ale existenței. Ea reprezintă cel mai desăvârșit tip al călătoriei inițiatice, din orice perspectivă a rostului inițiatic am privi-o. Desigur, o diferențiere există la nivelul *sensului* inițierii, căci există inițiere în bine și inițiere în rău. Acest lucru însă depășește dimensiunea rostului – recunoaștem, ceva mai pragmatic – de *inițiere* al călătoriei, punând în discuție rostul sau rolul *inițierii* înseși. Noi ne-am mulțumit a observa, dacă ne putem exprima astfel, că tipul *c)* este cel mai complet din perspectiva rostului călătoriei de a iniția. Într-adevăr, fiind inițiatică și pentru erou, și pentru cei din jur (pe raze diferite), această călătorie poate fi privită – repetăm, din perspectiva funcției sale inițiatice – drept completă.

O (altă) scurtă discuție poate exista și asupra numelui de *călătorii inițiatice misionare*. Într-adevăr, s-ar putea reproșa expresiei, la o primă vedere, raportul dintre *inițiere*, privită ca lucrare tainică și *misiune* sau *misionarism*, privită ca lucrare de largă revelare. Contradicția este numai aparentă. Nu tot ceea ce este revelat este și înțeles. Creștinismul avertizează că *„mulți sunt chemați, dar puțini aleși"* (*Mt* 20.16). În legenda lui Zarathustra, ca și în cele ale lui Buda sau Mahomed, propovăduirea este întâmpinată cu neîncredere sau chiar cu dușmănie [Eliade, 2000:194, 280-284, 515-519 ș.u.]. Lui Alexandru Macedon, supărat că s-au publicat cunoștințele ce îi asigurau superioritatea, i se răspunde: *au fost publicate, dar nu făcute publice*. Se arată astfel deosebirea între existența informației și înțelegerea ei reală, aceasta din urmă fiind adevărata inițiere.

Prin urmare *inițierea* prin *misiune*, cu toate că este oferită tuturor, nu este accesibilă – sau nu pe deplin, după caz – tuturor. Ea necesită anumite condiții, fără de care tinde să rămână fără efect, ori cu efect contrar [6]. De asemenea, fie că ea este primită de un ascultător, de câțiva sau de mii, ea rămâne o *inițiere*, o *trecere* către niveluri superioare de cunoaștere, înțelegere și viețuire, niveluri până atunci vag sau de loc știute, puțin sau deloc accesibile.

Rămânem deci la împărțirea primară a călătoriilor inițiatice în cele trei categorii menționate: *călătorii inițiatice personale*, *călătorii inițiatice misionare* și *călătorii inițiatice complete*.

Cu toată importanța extrem de mare a acestei prime forme de sistematizare, ea rămâne, desigur, insuficientă pentru o observare corectă a călătoriei inițiatice ca fenomen. Există, ca urmare, chemarea și ispita exhaustivității, studiului extins și intensiv al unor largi domenii ale creației literare, spre a vedea tipurile, structurile, funcțiile etc., călătoriilor inițiatice. Dat fiind însă cadrul lucrării noastre, ca și tipicul obișnuit al cercetării de acest fel, ne vom mulțumi cu o scurtă aplecare asupra călătoriei inițiatice în basmul românesc, folosind echivalentul unui sondaj sociologic. În definitiv, este ceea ce a făcut și Propp în celebra sa *Morfologia basmului*, al cărei fundament îl reprezintă basmul popular rus. După cum prea bine știm, această (de)limitare nu a scăzut valoare lucrării, atât de importantă până în prezent pentru critica literară, pentru etnologie și folcloristică. O asemenea hotărnicire a domeniului cercetat îngăduie o mai mare seriozitate a demersului, cu toate că obligă și la recunoașterea limitelor inerente ale concluziilor (ceea ce, din punctul nostru de vedere, este de fapt un plus).

Înainte de acest efort, credem însă necesar a face o ultimă paranteză. Dorim să ne oprim asupra unei sintagme bine-cunoscute, aceea a „eroului civilizator", sintagmă ușor de pus în legătură cu subiectul nostru. Cu toate că *eroul civilizator* parcurge o călătorie inițiatică, denumirea ce i se dă vine, considerăm noi, în contradicție cu esența, cu rosturile folclorului, inclusiv ale călătoriei inițiatice. Mai precis, el apare ca urmare a unei epoci revolute a folclorismului, epocă de la începutul epocii moderne – bine observată de Cocchiara – în care anumite prejudecăți au fost formulate și, să spunem așa, împământenite. Oarecum pe această linie, a „bunului sălbatic" [7], Van Gennep denumește pe cei care au culturi în care sacrul este deasupra profanului ca „semi-civilizați", situând culturile respective pe o poziție inferioară față de cele „civilizate", în care raportul este inversat [Van Gennep, 1996: 7-8, 15-17]. Dar călătoria inițiatică reprezintă în sine tocmai un acces la sacrul superior, o recunoaștere și venerare a acestuia, indiferent că acest sacru este clasic ori reformator pentru cultura în mijlocul căreia se manifestă. Însuși Prometeu, poate cel mai clasic exemplu de „erou civilizator" și aparent răsculat împotriva sacralității este observat de Mircea Eliade și alți comentatori ca având o activitate exact contrarie: el încearcă să aducă mai multă sacralitate omenirii decât poruncesc zeii sau, în altă perspectivă, să-i înalțe pe oameni mai repede decât le era permis ori pur și simplu să limiteze despărțirea dintre zei și oameni [Eliade, 2000: 165-167]. În toate aceste variante Prometeu poate apărea oricum, dar în nici un caz ca un „doborâtor" ori „disprețuitor" al sacrului. Deci, oricât de paradoxal al părea, el nu este în sine un erou civilizator. Aceste valențe le capătă doar din vremea Renașterii încoace, în urma unei reinterpretări livrești ce nu ține cont de realitățile străvechi, ci de năzuințele renascentiste și moderne de venerare a profanului și formare a independenței față de transcendent. Ca urmare, vom evita în lucrarea noastră formula „erou civilizator", ce ni se pare cel puțin improprie. Să notăm aici că este de bun-simț a privi limitarea civilizației și, deci, civilizării, la „tehnologie" (foc, roată, arat, metalurgie etc.) ca o perspectivă depășită și considerată astăzi chiar ca rasistă. Culturile și civilizațiile nu mai sunt, în zilele noastre, catalogate ca „superioare" sau „inferioare" pe baza gradului de dezvoltare tehnologică decât dintr-o perspectivă îngustă, care ține în unele cazuri de o eroare de exprimare, în altele de lipsă de obiectivitate, iar în altele de rasism manifest. Subiectul se arată, astfel, extrem de delicat, iar evitarea termenului de către noi ni se pare a fi singura soluție convenabilă.

Vom evita, fie și ca preambul sau paranteză, o discuție asupra inițierii în sine. Cl.-H. Rocquet remarca, în acord cu M. Eliade, că nu există religie fără inițiere [Eliade, 1990:132]. Acest lucru deschide un câmp atât de larg, încât și fără suprapunerea cu tema călătoriei inițiatice ajungem a ne pierde într-o vastitate extremă. Cu atât mai mult având un scop clar – obținerea unei tipologii a călătoriei inițiatice – se impune renunțarea pe cât mai mult posibil la efortul hermeneutic și concentrarea asupra celuia de sistematizare. Poate mai puțin atrăgător, dar absolut necesar pentru o exegeză coerentă și obiectivă.

Ne mulțumim a nota aici două aspecte fundamentale. Întâi, faptul că *inițierea* este, de fapt, un acces la mitic, simbolic și sacru [Eliade, 1990:132, 135]. În al doilea rând, faptul că prima definire a călătoriei inițiatice o găsim în rostul ei, acela de a oferi inițierea. *Călătoria inițiatică, se înțelege, este acea călătorie prin care se oferă (și primește) inițierea*. Această definire, această deosebire a călătoriei inițiatice de călătoriile utilitare, de pildă, este fundamentală și merită subliniată, chiar dacă poate părea un truism. *Scopul*, de altfel, va fi pentru noi un criteriu fundamental în realizarea tipologiei inițiatice.

Pr. Drd. Mihai-Andrei ALDEA

---

[6] Să ne amintim că Mântuitorul Iisus Hristos, Care spunea: *Propovăduiți de pe case* (*Mt* 10.27), spunea și: *Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie pe voi* (*Mt* 7.6). Este același fenomen, al primirii complet diferite a aceluiași mesaj, în funcție de capacitatea de a accede sau nu la inițiere.

[7] Care ține de imaginea idilică și evident incorectă a societăților și culturilor considerate primitive la sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX.

NOAPTEA DE SÂNZIENE SAU ATHANORUL COSMIC

"Şi, pierdut aşa, în pântecele balenei, mă rog lui Dumnezeu să mă ţină în viaţă, întreg, nedigerat de procesele economiei politice până în clipa când voi scăpa şi voi vedea din nou lumina zilei, afară..."

(Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, vol. 1, Ed. Minerva, Buc., 1991, p. 157)

Pentru omul modern, reperele timpului sunt date de succesiunea evenimentelor istorice la care e martor sau despre care ia act într-un fel sau în altul. În măsura în care e om – fie el şi "modern" – el sfârşeşte prin a resimţi succesiunea de evenimente ca "teroare a Istoriei". Ideologiile cu tentă soteriologică, ca şi diversele milenarisme pseudo-religioase nu fac decât să accentueze angoasa celui care se simte măcinat de Istorie.

Ştefan Viziru caută să se sustragă discret ritmurilor vieţii moderne. El SABOTEAZĂ ISTORIA. Însă Ştefan Viziru e lipsit de vocaţie mistică. Aparent, viaţa lui nu diferă cu nimic de a colegilor săi de minister. În măsura în care SABOTEAZĂ ISTORIA, el se (re)integrează treptat ritmurilor cosmice. Desigur, aceasta nu înseamnă încă Marea Evadare din Timp, dar e un pas în direcţia cea bună.

Aici trebuie să facem nişte precizări ce vor fi, prin forţa împrejurărilor, sumare. Pentru Mircea Eliade, iudeo-creştinismul este prima tradiţie care valorifică timpul istoric din punct de vedere religios, dându-i un sens *soteriologic*. Avem, deci, două matrici temporale: a) Timpul ciclic (pe care-l vom numi şi "timp cosmic"), în care există o anumită repetiţie ciclică a epifaniilor „strâns legată de ritmurile cosmice" şi b) Timpul liniar (pe care-l vom numi şi "timp istoric"), în care epifaniile ignoră ritmurile cosmice şi unde, prin urmare, repetiţia ciclică e înlocuită printr-o succesiune de momente singulare ca etape irepetabile ale unui scenariu eschatologic.

Descifrată în cheie minoră, această ultimă matrice temporală a dat naştere tuturor ideologiilor şi milenarismelor pe care le denunţam la început. Zeloţii timpurilor biblice sunt încă printre noi. Autorul prezentului eseu are motive să creadă că rândurile ce urmează vor arăta măsura în care epifaniile pot dejuca bruiajul Istoriei. Există momente, locuri şi persoane în care şi prin care Providenţa ne îndrumă tacit. Nu e deloc întâmplător că Ştefan şi Ileana se întâlnesc în ziua Solstiţiului de Vară în pădurea Băneasa. Alchimia califică momentul ca fiind propice începerii Operei la Roşu. Tradiţia populară spune că în Noaptea de Sânziene cerurile se deschid. In vremea copilăriei lui Ştefan, pe locul pădurii Băneasa erau nişte bălţi. Simbolismul copacului ce creşte filtrând energiile apei ne duce cu gândul la ezoterismul ebraic. Pădurea Băneasa e o replică a Grădinii Edenului, iar bălţile nu sunt altceva decât "Apele de Jos", preaplin al potenţialităţii, materie primă (şi ultimă) a viitoarelor transmutaţii.

Un simbol interesant tocmai prin neverosimila lui transparenţă îl constituie MAŞINA cu care – după spusele lui Ştefan – Ileana a venit la prima lor întâlnire. Ca orice vehicul, ea înlesneşte ajungerea dintr-un loc în altul. În cazul de faţă, cele două locuri sunt despărţite nu doar prin distanţă, cât mai ales prin MOD DE A FI. Ileana dezminte vehement existenţa maşinii, însă Viziru nu se lasă convins. Rolul Ilenei este congruent cu al Beatricei lui Dante. Ce-i drept o Beatrice retractilă şi "carteziană", ce nu pare a împărtăşi deloc obsesiile lui Ştefan. Aparent, ea nu diferă prea mult de femeile de aceeaşi vârstă şi statut social. Totuşi, din comportamentul Ilenei transpare o logică aparte, pe care întrebările şi nedumeririle "carteziene" nu fac decât s-o scoată în evidenţă prin contrast.

Ambianţa copacilor şi compania unei femei frumoase sunt, poate, condiţii necesare, dar nu şi suficiente pentru a sesiza puntea pe care – într-o asemenea noapte – suntem invitaţi să păşim. Ni se cere să renunţăm la toate clişeele pozitiviste inoculate prin şcoală şi *mass-media*. Astfel, pentru Ştefan, curgerea timpului nu este liniară şi omogenă. El a recâştigat capacitatea de a fi sensibil la diferenţele CALITATIVE ale timpului. De prisos a aminti că prin "diferenţe calitative" nu înţelegem banala împărţire în zile "bune" şi "rele" pe care subiectivitatea umorilor noastre mereu schimbătoare pare a fi consacrat-o. Şi aici – ca peste tot în proza lui Eliade – avem de-a face cu realităţi trans-personale. Ştefan Viziru se retrage periodic într-o cameră de hotel unde nu permite accesul nimănui. Desigur, suntem îndreptăţiţi să bănuim – împreună cu Ioana – existenţa unui veritabil LABORATOR (mâinile lui Ştefan miros a terbentină). Una dintre ferestrele camerei secrete "dă deasupra parcului", cealaltă "se deschide către mare". Din nou, replica simbolică a Grădinii Edenului şi a "Apelor de Jos" din ezoterismul ebraic.

Locul acesta ce pare a se sustrage duratei profane e perfect congruent cu un altul pe care Ştefan – copil fiind – îl vizita pe furiş. În camera Sambo bomboanele n-au nici un gust şi îţi rămân în gât. Aici, foamea şi setea sunt abolite. Micul Ştefan reintegrează starea paradisiacă, aşa cum doar copiilor le mai este îngăduit să o facă. Amintirea acestor momente de graţie vibrează încă în adult, sensibilizându-l la semnele pe care le primeşte.

Nu întâmplător, la începutul romanului, portarul îi aduce lui Viziru – aflat în camera secretă – mănuşile uitate de Ileana în taxi. Efigii ale mâinilor, mănuşile poartă o certă încărcătură simbolică. Să ne amintim că mâna este prin excelenţă organ al cunoaşterii. Însă – precum bănuiţi deja – nu este vorba despre cunoaşterea conceptuală, ci despre contactul VIU, CONCRET ce ne face apţi să recunoaştem dimensiunea eschatologică a cosmosului. De obicei, contactul acesta ni se refeză, căci el ţine de misterul nupţial al cununiei, faţă de care logica diurnă a silogismului e neputincioasă. Singurul instrument epistemologic valabil aici este dragostea. Înrudit cu YAD ("mână"), verbul ebraic YADA înseamnă atât "eu cunosc", cât şi "eu iubesc". Descriind căile iubirii – deci, ale cunoaşterii – ca labirintice, vom repeta un foarte uzat truism. Se întâmplă ca Ştefan Viziru să semene mult cu un scriitor la modă numit Ciru Partenie. Atât Ioana, cât şi Ileana vor începe prin a-l confunda pe Viziru cu Partenie. În proza lui Eliade, asemenea complicaţii nu-şi găsesc rostul în nevoia scriitorului de a adăuga o notă insolită personajelor şi întâmplărilor sale. Căci nu psihologia interesează aici. Desigur, cititorul ar putea fi derutat de prea desele crize de gelozie pe care Ştefan le încearcă la adresa scriitorului, ce devine – graţie confuziei de la început – părtaş nedorit într-o aventură cu dublă miză – erotică şi epistemologică.

Importanţa mizei creşte în măsura în care dragostea lui Ştefan pentru cele două femei scapă oricărei codificări socio-culturale. În chip original, *eros*-ul vine de dincolo de lume şi poartă dincolo de lume, drept pentru care cutumele noastre nu au nici o putere asupra-i. În ultimă instanţă, Ştefan caută şi găseşte o cale privilegiată de a transcende Timpul. Că o asemenea modalitate rămâne "ilicită" pentru cei mai mulţi, este altă problemă. Cunoşterea discursivă nu poate da seama de astfel de situaţii. Chiar şi cele mai înţelepte dintre frazele noastre nu sunt decât înşiruiri de cuvinte, iar sensul lor este revelat pe de-a-ntregul doar după ce vom fi avut TIMP să le parcurgem până la capăt. Într-un anumit sens, gândirea discursivă este prizoniera timpului. Prin însăşi natura lui, simbolul scapă acestor limite. Realitatea sa nu se deduce logic după ce ai ajuns la capătul şirului de cuvinte (marcat grafic printr-un punct). Spre deosebire de cuvinte – care se desfăşoară unul DUPĂ altul, deci dia-cronic – simbolul tinde să fie unitar şi sincron. "Părţile" lui ni se înfăţişează SIMULTAN. De câte ori vom încerca să-l "demontăm" pentru a-l prinde în logica noastră, nu vom reuşi decât să-l trădăm, coborându-l în Timp. Dacă Viziru declamă subit: *Anch'io son' pittore*, este pentru că pictura, spre deosebire de actul scrisului, transpune privitorul în faţa unui tot sincronic, iar nu în faţa unui şir de semne ce se cer descifrate diacronic. Nimeni nu va "citi" o pictură de Van Gogh ca pe o pagină de ziar. Ajunşi în camera secretă – altfel spus, în "atelierul de creaţie" – prietenii lui Viziru vor fi crunt dezamăgiţi: Nu există decât un singur tablou. Altminteri, pictorul ar cădea şi el în păcatul înşiruirii diacronice pe care vrea s-o evite. Subiectul său este tocmai MAŞINA văzută de "pictor" în pădurea Băneasa. Invitaţii cer să vadă acest unic "tablou", însă Viziru nu are ce arăta. Adevăratul "tablou" se află deja sub ochii lor.

Falsificaţi de aritmia Istoriei, invitaţilor le lipseşte acea calitate specială a privirii, fără de care "tabloul" rămâne invizibil. Atunci, ce rost are un asemenea "vernisaj"? Sau, altfel spus – cum poţi demonstra evidenţa? Pentru a lămuri straniul episod, trebuie să vorbim despre întâlnirea – "întâmplătoare" – dintre Viziru şi Anisie. Ca întotdeauna la Eliade, momentele-cheie sunt camuflate într-o perfectă "banalitate". Aflat în delegaţie prin zona Sighişoarei, Viziru dă peste un fost coleg de facultate, care îi face cunoştinţă cu Anisie. Deşi "a învăţat multe", el "n-a vrut să sfârşească nimic, nu şi-a luat nici o diplomă". În urma unui accident alpin, a avut revelaţia trecerii timpului, dar a ghicit totodată ce s-ar putea face pentru ca timpul să nu mai treacă. De atunci s-a descoperit că FIINŢA TOTALĂ, reuşind să se integreze ritmurilor cosmice. Gesturile lui, deloc speciale sau ostentative, vădesc un om care şi-a depăşit automatismele psiho-somatice; cu alte cuvinte, cineva capabil să fie *prezent* în fiecare clipă. Dacă noi ceilalţi ne lăsăm măcinaţi de obsesii, Anisie trăieşte în echilibru cu sine şi cu lumea. De îndată ce natura nu mai e privită ca loc comun al uzului şi abuzului cotidian, ea îşi dezvăluie dimensiunea simbolică: repetitivitatea anotimpurilor nu mai oboseşte; chiar şi cele mai anoste îndeletniciri – precum curăţatul pomilor – devin prilej al reconectării la realitate. Iată acea CALITATE SPECIALĂ A PRIVIRII fără de care misteriosul "tablou" nu poate fi admirat.

Un amănunt semnificativ: Partenie şi-a intitulat nuvela "E departe stâna", dar Biriş nu-şi poate aminti dacă titlul este sau nu nuanţat printr-un semn de întrebare. Din perspectivă eschatologică, "a ajunge la stână" înseamnă a ieşi din pântecele balenei, cu alte cuvinte – a scăpa de teroarea Istoriei. Însă Istoria face şi ea parte din scenariu. Deloc întâmplător, unul din volumele lui Partenie se numeşte "Plimbare pe întuneric"...

Episodul detenţiei lui Viziru reprezintă tocmai răgazul în pântecele balenei, cu alte cuvinte – Faza Neagră a Operei, moment al purgatoriului şi al "morţii", ce presupune abandonul tuturor certitudinilor noastre; "naşterea din nou" e posibilă doar dacă "materia" se află într-o stare de TOTALĂ DESCOMPUNERE. Neutralitatea politică a lui Viziru e o condiţie fără de care eroul s-ar rătăci în labirintul ideologiilor (dizolvate şi ele la Negru). Spiritul volitiv ce trebuie să anime pe alchimist pentru a trece cu bine proba "morţii arzătoare" nu are de a face cu fanatismul. Dimpotrivă. Singura performanţă a fanatismului este de a prelungi dureros şederea în infern. Viziru poate fi activ – deci TREAZ – în propria moarte iniţiatică tocmai pentru că se refuză activismului.

Partenie este împuşcat de Siguranţă la puţin timp după ce un legionar notoriu îl abordează din greşeală, confundându-l cu Viziru. O dată cu asasinarea scriitorului, Viziru este bântuit de insomnii stranii, ce s-ar putea explica – la nivel psihologic – prin sentimentul de culpă generat de contribuţia involuntară la omor. Oricât de onorabile, scrupulele morale nu dau seama cu adevărat de aceste insomnii. Veritabile "plimbări pe întuneric", ele servesc la "spargerea Aurului": cortegiul certitudinilor

(continuare în pag. 20)

Marian STAN

NOAPTEA DE SÂNZIENE SAU ATHANORUL COSMIC

(urmare din pag. 19)

noastre – ceea ce numim cu mândrie bovină "Eul" nostru – este "sfârtecat", "tocat", "măcinat", "laminat", astfel încât să fie "vlăguit până la slăbirea extremă". Fără o vigilenţă continuă, experienţa poate eşua în "stări negative de transă, de somnambulism şi mediumitate" (Julius Evola, *Tradiţia Hermetică...*, Ed. Humanitas, Buc., 1999). În măsura în care reuşeşte să spargă închisoarea Ego-ului, alchimistul trebuie, concomitent, să păstreze principiul activ, chintesenţa Aurului; altfel spus, el trebuie să rămână treaz în noapte.

Pentru a-şi explica misterioasele insomnii, Viziru vrea să citească ultima piesă de teatru a lui Partenie, semnificativ intitulată "Priveghiul". Cum manuscrisul a dispărut, nimeni nu ştie dacă autorul a apucat s-o scrie până la capăt. Actorul şi regizorul Dan Bibicescu nu poate oferi amănunte, dar îşi expune concepţia despre teatru, pretinzând că Partenie o împărtăşea: dacă rosturile lumii au fost scurt-circuitate de Istorie, teatrul vine să scurt-circuiteze Istoria. Intrând în pielea personajelor sale, actorul poate epuiza – într-un timp scurt – nenumărate modalităţi de a fi, ceea ce echivalează, oarecum, cu a trăi – concentrat – mai multe vieţi complet diferite. Prin angoasele personajelor sale, actorul este nevoit să-şi confrunte propriile angoase, pe care scena nu face decât să le scoată la iveală. Înţelegem, aşadar, că – datorită convenţiei teatrale – actorului i se oferă şansa de a ieşi din pântecele balenei cu o clipă mai devreme decât ceilalţi. Căci el va fi parcurs deja – graţie profesiei – experinţe de care poate în cotidian n-ar fi avut parte vreodată. Ghicim în Dan Bibicescu prefigurarea unui personaj ce avea să apară mult mai târziu în proza eliadiană – nimeni altul decât Ieronim Thanase.

Pentru a-şi salva soţul din ghearele insomniei, Ioana recurge la un subterfugiu în egală măsură bizar şi eficient: pretinde că, pentru o vreme, a fost îndrăgostită CONCOMITENT atât de el, de Viziru, cât şi de Ciru Partenie. Primind confirmarea că o asemenea dragoste este posibilă, Ştefan adoarme imediat. Trimis în misiune diplomatică la Londra, Viziru găseşte o nouă modalitate de a nu se lăsa confiscat de Istorie: în timpul bombardamentelor germane, el citeşte sonetele lui Shakespeare. Gest eliberator tocmai prin maxima lui gratuitate. Doar astfel mai poate omul modern să se salveze de la anonimatul morţii colective. Recunoaştem cu uşurinţă aici atmosfera pe care Eliade însuşi a resimţit-o în propriul său periplu diplomatic.

Expulzat împreună cu ceilalţi diplomaţi români după septembrie 1940, Viziru este silit să facă o escală în Portugalia. Graţie unei coincidenţe de nume ce se va lămuri abia spre sfârşitul romanului, îl vedem având o relaţie pe cât de tumultoasă, pe atât de superficială cu domnişoara Zissu. Astfel, întoarcerea în ţară este îndelung amânată. Nu întâmplător, textele alchimice avertizează împotriva reflexelor "roşiatice sau galbene ce pot apărea după negru, dar înaintea albului" (J. Evola, *op. cit.*), semn că purificarea a fost incompletă. Asemenea răbufniri blochează calea spre următorul nivel de conştiinţă; Viziru sfârşeşte prin a se simţi prizonier al domnişoarei Zissu...

Ajuns în ţară, îl regăşeşte pe Anisie: senin, dar lucid, acesta din urmă nu este deloc înfricoşat de perspectiva unui război. Asemenea cataclisme istorice sunt imposibil de evitat, atâta vreme cât, "înnebunită de aşa-zisa libertate de a-şi croi propriul destin", umanitatea se comportă ca "o specie zoologică". Singura şansă este ca puţinii supravieţuitori ai sfârşitului de ciclu să redescopere paradisul an-istoric generator de mituri. Deşi e speriat de cacofonia Istoriei, Viziru refuză în aceeaşi măsură şi liniştea spectrală a "paradisului" post-atomic, ce nu-i pare deloc mai suportabilă. Condiţionat de lumea în care trăieşte, el pare a uita că "Istoria a fost posibilă şi datorită unui exces de cuvinte". Chiar şi când Îl caută pe Dumnezeu, el rămâne prizonier al gândirii discursive, neînţelegând că limbajul născut şi modelat de omul istoric este irelevant în faţa realităţilor trans-istorice.

Spre stupoarea tuturor, Viziru se înrolează voluntar pe frontul de Est. Acest episod ne duce inevitabil cu gândul la anumite tehnici din tantra yoga hindusă, al căror pregătitor ni se va desluşi mai târziu. Căci, după purgatoriul riscului asumat, Ministerul îl trimite cu o delegaţie economică în Portugalia, unde o va reîntâlni pe Ileana. Cei doi fac dragoste într-o cameră de hotel, dar sunt violent întrerupţi de misterioase lovituri ce par a veni de pe coridor. Dacă unirea sexuală duce la "extragerea caldului Mercur solar din minereul lui Venus" (J. Evola, *op. cit.*), loviturile amintesc de forţa purificatoare a fierului asupra Materiei. Numai prin brusca suspendare a funcţiei procreative putem surprinde în stare nudă şi non-individuală forţa de care avem nevoie pentru a pătrunde pe Calea Regală; numai astfel, amorul se transformă – potrivit ezoterismului trubadurilor – în *a-mors* (ne-moarte, ambrozie). După o altă perioadă pe front, eroul află printr-o telegramă că soţia şi copilul au murit în urma bombardamentului american din aprilie 1944. Semn al consumării unei etape, episodul face posibilă începerea alteia. Este cât se poate de firesc ca valorile, cutumele şi instituţiile să cadă în desuetudine de îndată ce nivelul de conştiinţă ce le-a dat naştere a fost depăşit; nu mai puţin firesc este ca "purtătorii de cuvânt" ale acestor valori, cutume şi instituţii să se retragă după ce şi-au îndeplinit rolul: sinuciderea Iocastei, ca şi moartea violentă a fiilor lui Oedip fac parte din acelaşi tip de scenariu. Purificat în pântecele de foc al iubirii, Viziru e pregătit să meargă mai departe. Precum Oedip, el a împlinit deja polul feminin al fiinţei sale. În limbaj alchimic, "Fecioara este Mama celui renăscut, ieşit din ea prin imaculata concepţiune (autogenerare, endogeneza spirituală), şi, totodată, Soţia acestui fiu al său, care devine bărbatul ce o posedă şi o fecundează" (J. Evola, *op. cit.*). Dincolo de orice interpretare freudiană, avem de-a face aici cu descrierea cununiilor interioare fără de care "naşterea din nou" este de neconceput. Eroul e chemat "să facă opera bărbătească", luând în căsătorie propriul potenţial de energii feminine şi lăsându-l să-şi reveleze astfel calitatea MATERNĂ. Transformate în INFORMAŢIE, ele fac posibil un nou câmp de conştiinţă; altfel spus – o nouă naştere. După epuizarea acestui potenţial, Oedip pleacă în exil, călăuzit de fiica (sora) sa Antigona.

Nu întâmplător, colonelul Băleanu – rămas fără vedere în timpul luptelor de la Odessa – pare a-şi aminti diverse amănunte legate de Ioana cu o acurateţe care-l surprinde pe Viziru însuşi. Orbirea colonelului este – în fapt – o experienţă iniţiatică de aceiaşi factură ca şi auto-mutilarea lui Oedip. Căci, uneori, privirea lăuntrică nu se deschide decât cu preţul unor asemenea "accidente".

Îndemnat de Irina – fiinţa hieratică şi oraculară, superb creionată de autor – Viziru începe să caute pe Ileana. După un periplu prin Moldova devastată de secetă, eroul află despre ea că a rămas în străinătate. În acest timp, Dan Bibicescu scrie o piesă de teatru intitulată "Întoarcera de la Stalingrad". Dramaturgul doreşte să pună astfel în lumină "un mit românesc al morţii": convoiul nesfârşit al morţilor care vin înapoi acasă de pe frontul de Est, colonelul orb ce pare a-i călăuzi (fără ca spectatorii să-şi poată da seama dacă traieşte sau e mort), precum şi sătenii care îngenunchează întâmpinându-i cu lumânările în mâini, toate acestea nu sunt altceva decât metafore scenice pentru liturghia cosmică la care participă deopotrivă viii şi morţii, celebrând împreună misterul Marii Treceri.

Să ne amintim că termenul ebraic pentru "trecere" este tocmai PESAH. Potrivit lecturii cabbalistice, el poate fi interpretat şi ca "ieşire din capcană". Puşi în faţa neşansei istorice, românii "ies din capcană" descoperind rostul pascal/nupţial al jertfei de sine. Soluţia aceasta depăşeşte categoriile subiectivismului nostru umoral. Ar fi o greşeală s-o considerăm "optimistă", sau să ne grăbim etichetând-o drept "pesimistă". Realitatea de dincolo de Timp nu poate fi înţeleasă dacă-i aplicăm o grilă de lectură ivită în cadrul impus de Istorie şi perpetuată de o mentalitate pentru care participarea activă la Istorie este una dintre cele mai înalte "demnităţi" accesibile omului.

În concepţia lui Bibicescu, teatrul are funcţia esenţială de a exorciza destinul, silindu-l să se manifeste în limitele spaţio-temporale oferite de convenţia teatrală. Plasat în afara acestor limite, spectatorul scapă de tirania destinului, pe care o lasă să acţioneze într-un plan de realitate paralel, după reguli ce nu-şi găsesc aplicabilitatea dincoace de scenă. Fără ca Eliade s-o spună explicit, simpla existenţă a convenţiei teatrale poate sugera relativitatea funciară a concepţiilor noastre despre spaţiu şi timp. În fond, jocul actorilor pe scena nu-i decât replică la scară redusă a Jocului Cosmic. Dacă spectatorul dintr-o sală de teatru se eliberează de destin acceptând gratuitatea unei convenţii, ce-i împiedică pe spectatorii Lumii să facă acelaşi lucru? Poate doar faptul că – în afara teatrului – convenţia realităţii reuşeşte să disimuleze aproape complet realitatea convenţiei. Când Viziru ia calea exilului, n-o face din motive politice, ci pentru a o regăsi pe Ileana. Iată-l aflat în faţa celor din urmă cununii interioare! Căci, "dacă a devenit fecund, cu acea fecunditate esenţială sortită oricărei fiinţe umane, dacă a biruit sterilitatea persoanei sale, el n-a realizat-o încă pe aceasta din urmă la nivelul colectiv, de care orice om este de asemenea răspunzător" (Annick de Souzenelle, *Oedip interior...*, Ed. Amarcord, Timişoara, 1999, p. 57). Vom înţelege, aşadar, de ce – o dată ajuns la Paris – Viziru se simte co-responsabil pentru seceta din Moldova. Avertizăm că orice interpretare facil-sentimentală e înşelătoare.

Printre manuscrisele lui Dan Bibicescu scoase clandestin peste graniţă Viziru găseşte şi "Jurnalul" lui Ciru Partenie. Astfel, nu ne va fi greu să ghicim identitatea croitoresei de care – adolescent fiind – însuşi scriitorul se îndrăgostise. Oricât de fragmentare, dezvăluirile din "Jurnal" oferă coerenţă întregului, legând între ele destinele din jurul lui Viziru. În acelaşi timp tainica şi fanica doamnă Zissu este "motorul imobil" care dă "fiinţă celorlalţi prin simpla acţiune de prezenţă, fără necesitatea unei intervenţii directe" (Vasile Lovinescu, *Al patrulea hagialâc*, Ed. Rosmarin 1996, p. 111).

Departe de a fi un simptom de snobism, pianul pe care doamna Zissu se încăpăţânează să-l păstreze este simbolul nobleţei ascunse în spatele aparentei decreptitudini. Tocmai acest interval uriaş între ceea ce *se vede* şi ceea ce *este* permite cuprinderea unei game aproape inepuizabile de posibilităţi ale fiinţei.

Toţi se dovedesc a fi personajele unui imens scenariu teleologic, pe care Ştefan nu întârzie să-l recunoască drept ceea ce este, pentru ca apoi să se abandoneze fără rezerve Providenţei. Ca din întâmplare, în ziua Solstiţiului de Vară, eroul ajunge într-o pădure unde regăseşte nu doar pe Ileana, dar şi MAŞINA pe care o "pictase" cu mulţi ani în urmă. După cum vom vedea, simbolul acesta dobândeşte acum valenţele unui instrument psihopomp. Iată de ce Ştefan sugerează Ilenei să plece "în altă zi, sau cu trenul..." Însă avertismentele sunt total ignorate: cuplul se grăbeşte inexorabil către "acea ultimă, nesfârşită clipă " când cerurile se deschid...

Dacă cititorul se va fi aşteptat la un *happy-end* convenţional, dezamăgirea e cât se poate de amară. Cei doi nu se regăsesc pentru "a trăi fericiţi până la adânci bătrâneţi". Iubirea lor nu s-a transformat din instrument de cunoaştere metafizică în epuizanta rutină casnică tocmai pentru că n-au avut timp să se lase măcinaţi de timp. Ştefan şi Ileana se întâlnesc la intervale lungi şi în semi-clandestinitate, ceea ce conferă relaţiei lor tensiunea fără de care revelaţiile majore ni se refuză.

Grăbită să mistifice totul, lumea modernă îşi închipuie eternitatea ca o înşiruire infinită de clipe. Iată de ce însuşi Paradisul a căpătat faima unui loc tare plicticos. Dragostea vine să scurt-circuiteze iluzia succesiunii momentelor (1+1+1+1...), aducând cu sine REALITATEA CLIPEI UNICE. Restul e... literatură.

Bibliografie esenţială: Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, 2 vols., Ed. Minerva, Bucureşti, 1991; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995; Annick de Souzenelle, *Simbolismul corpului uman*, Ed. Amarcord, Timişoara, 1996; Annick de Souzenelle, *Oedip interior. Prezenţa Logos-ului în mitul grec*, Ed. Amarcord, Timişoara, 1999; Julius Evola, *Tradiţia Hermetică. Simbolismul ei, doctrina şi Arta Regală*, Ed. Humanitas, Bucureşti,1999; Allan Watts, *DAO – Calea ca o curgere de apă*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996; Vasile Lovinescu, *Al patrulea hagialâc*, Ed. Rosmarin, Bucureşti, 1996

PORTRETUL BESTIEI LA TINEREȚE

Într-un interviu luat de cotidianul *Evenimentul zilei* colonelului (r) Gheorghe Enoiu, fost șef al Direcției IV (Anchete și Cercetări Penale) din cadrul Securității, acesta, la întrebarea reporterului: "Ați lovit vreodată un anchetat?", răspunde senin: "La anchetă nu am bătut, dom'le, că de bătut eu, personal, nu băteam. Dacă era, era unu' acolo care bătea, un oarecare Brânzaru... Eu nu am dat o palmă". Are oarecum dreptate, căci el nu prea bătea cu palma, bătea cu ciomagul. Și numai în ședințele de anchetă de noapte. Ziua era manierat, făcea pe domnul. Deși, dacă mă străduiesc să-mi aduc bine aminte, când se înfuria, bătea adesea și ziua. Dar nici atunci nu bătea cu palma, bătea cu pumnul (avea un pumn greu ca o măciucă) sau arunca în cel anchetat cu ce-i venea la îndemână. În ceea ce-l privește pe Brânzaru, este adevărat, acesta era bătăușul colectivului de anchetatori. Însă el nu bătea de capul lui, bătea la comandă, că de!, anchetatorul era și el om și nu putea face față atâtor "pacienți"... De altfel, pe vremea aceea, Direcția de Anchete și Cercetări Penale din cadrul Securității dispunea de o echipă specială de bătăuși, recrutați cel mai adesea dintre boxerii ("ieșiți la pensie") din lotul clubului "Dinamo". Aceștia erau puși la dispoziția anchetatorilor, cărora le dădeau „o mână de ajutor" atunci când era nevoie. Și în perioada respectivă (noiembrie 1956) nevoie era, și încă mare. Și pentru a lămuri cum se proceda, voi prezenta un episod din propria-mi experiență.

Am fost arestat la 10 noiembrie 1956, în legătură cu "proiectata" manifestație de solidaritate a studenților bucureșteni (care nu a avut loc niciodată) cu ceea ce s-a numit „revoluția din Ungaria". După ce am fost încarcerat în arestul Ministerului de Interne, am fost luat la anchetă. Am fost introdus într-un birou situat la etajul 5 al clădirii, unde m-a întâmpinat un ofițer destul de spilcuit, despre care mai tîrziu aveam să aflu că era vestitul Gheorghe Enoiu, pe vremea aceea căpitan. Acesta m-a întrebat dacă știu pentru ce sunt arestat. La răspunsul meu negativ, mi-a replicat oarecum iritat: "Cum, mă, nu știi?! Dar cu manifestația cum e?". "Ce manifestație, domnule căpitan?" – am întrebat eu la rându-mi, oarecum surprins. "Uite-l cum face pe prostul!", zise el, țintuindu-mă cu o uitătură care nu prevestea nimic bun. "Lasă că o să vezi tu!". Și puse capăt scurtului interogatoriu, trimițându-mă înapoi în arest. Și, într-adevăr, am văzut. În aceeași zi, seara, pe la orele 22, am fost din nou dus sus, la anchetă. Enoiu era la biroul său, cu nasul într-un dosar pe care îl studia cu atenție. Se documenta omul... După câteva momente de la intrarea mea, ridică ochii și, privindu-mă fix, mă întrebă: "Hei, nici acum nu-ți aduci aminte de manifestație?". "Nu, domnule căpitan" – am răspuns. "Bineee" – a zis el și, punând mâna pe telefon, a ordonat scurt: "Să vină sus echipa!". Apoi m-a trecut într-o cameră alăturată, spunându-mi să aștept acolo. Așteptând, am examinat cu privirea camera în care, în afară de două mese și un scaun, nu mai era nici un fel de mobilă. Pe una din mese erau câteva ustensile (două vine de bou, vreo trei-patru nuiele de diferite dimensiuni, un capăt de furtun, un gârbaci și alte cele). Într-un colț, rezemate de perete, câteva bâte din lemn și vreo trei țevi de fier de diferite dimensiuni. După vreo jumătate de oră de așteptare, a apărut, în sfârșit, Enoiu, însoțit de trei haidamaci. Toți erau cu busturile goale, având pe ei doar maieurile. Fără a-mi mai adresa vreun cuvânt, "șeful" porunci celor trei: "Pregătiți-l!". Unul dintre ei mi-a pus cătușele la mâini, apoi mi-a ordonat să mă așez jos pe dușumea. M-au silit să-mi duc genunchii până sub bărbie și mi-au trecut mâinele încătușate peste ei. Printre mâini și încheieturile genunchilor, au trecut o rangă pe care au sprijinit-o cu un capăt pe una dintre mese și cu altul pe cealaltă. Suspendat astfel între cele două mese, eram ușor de balansat, pentru a oferi bătăușilor, alternativ, când tălpile picioarelor, când dosul. După ce totul a fost gata, au purces la treabă. Începutul l-a făcut Enoiu. Primele lovituri au fost groaznice. Eu, bineînțeles, am început să urlu ca din gură de șarpe, dar urletele mele nu i-au impresionat. Totuși, agasat probabil de ele, Enoiu a ordonat: "Liniștiți-l, mă, că trezim tot cartierul!". Atunci, unul din cei trei s-a executat imediat, astupându-mi gura cu un prosop. În felul acesta urletele mi-au fost atenuate și "tovarășu' căpitan" și-a putut continua nestingherit "treaba". La un moment dat, părându-i-se, probabil, că ceva nu este în regulă, i se adresă celui ce îmi apăsa prosopul peste gură: "Fii atent, mă, să nu se sufoce, că pe urmă îl plătim de bun!". La care cel vizat răspunse: "Se poate, tovarășu' căpitan? Noi doar lucrăm științific". Când Enoiu a obosit, considerând că își făcuse partea lui de treabă, întinse gârbaciul celorlalți, zicând: "Na mă, scoateți-i pantofii și continuați voi!". Mi-au scos imediat pantofii și au început să mă bată alternativ, când la fund, cînd la tălpi. Nu știu de ce, dar atunci mi s-a părut că bătaia la tălpi este mai cumplită decât cea la fund. Probabil că fesele îmi fuseseră anesteziate de Enoiu. Nu îmi dau seama cât a durat această operație, dar mie mi s-a părut că a durat o veșnicie. La un moment dat, am căzut într-un fel de semileșin, din care m-au trezit băgându-mă cu capul într-o găleată cu apă. L-am auzit atunci pe Enoiu zicând: "Nu-l mai bateți la tălpile goale, că n-o să-i mai puteți băga pantofii în picioare!". S-au oprit și, cu mare greutate, au reușit să mă încalțe. După ce mi-au legat bine șireturile, unul dintre ei a luat o țeavă dintre cele rezemate de perete și a început să mă lovească cu toată puterea peste tălpile pantofilor. Nu mi-aș fi închipuit că după o asemenea bătaie îți mai pot rămâne oasele picioarelor întregi. Și totuși rămâneau, deoarece loviturile erau amortizate de tălpile încălțărilor și, mai ales, de reculul pe care îl căpătai datorită faptului că erai în balans. Ce mai, oamenii băteau, într-adevăr, științific!

La un moment dat mi-am pierdut cunoștința și nu mi-am revenit decât târziu, după miezul nopții. Eram în arest, la subsol, și colegii mei de celulă mă doftoriceau, punându-mi cârpe ude pe părțile traumatizate. A doua zi nu am fost luat la anchetă decât seara târziu. Deoarece nu mi se permitea să stau întins în pat (de altfel, n-aș fi putut sta decât pe burtă), am stat toată ziua jos pe ciment, pe genunchi și pe coate. Când seara am fost luat la anchetă, eram complet epuizat. Profitând de starea mea deplorabilă, Enoiu îmi punea, căutând să mă surprindă, întrebări încuietoare. Insista să spun care a fost rolul meu în organizarea manifestației, și cum eu nu puteam recunoaște un lucru pe care nu îl făcusem (într-adevăr, nu participasem la presupusa organizare, nici nu știam de manifestație decât foarte vag), s-a înfuriat și a început să mă lovească cu gârbaciul peste spate și peste mâini. A doua zi, am fost dus la cabinetul medical., nu pentru a-mi alina suferințele (cum, naiv, am crezut eu inițial), ci pentru ca doctorul să-și dea avizul că sunt încă apt să mai suport și alte asemenea experiențe. Bineînțeles că doctorul (Moise Cohen se numea), după o examinare extrem de sumară, și-a dat avizul și au urmat alte trei nopți cumplite, până când Enoiu (care, concomitent, mai "trudea" și asupra altora) a obținut ceea ce voia de la noi, adică ne-a convins (pe mine și pe ceilalți) să colaborăm cu el și să înjghebăm împreună acolo, în birourile de anchetă, o organizație, un fel de comandament care, vezi Doamne!, ar fi inițiat și coordonat pretinsele mișcări studențești din epocă.

După prăbușirea regimului pe care l-a slujit cu exces de zel, Enoiu și-a rescris, pentru orice eventualitate, autobiografia, compunând o ediție revăzută, corectată și înfrumusețată a propriului său trecut, ca mai toți marii ticăloși ai timpului respectiv. Amintesc în acest sens doar cazul colonelului Crăciun, artizanul reeducării de la Aiud, care, în interviul acordat fostului general de Securitate Neagu Cosma și apărut în *România Mare* (6 ianuarie 1998), își compune o autobiografie fără nici un fel de pată. De asemenea, imaginea acestuia este temenic spălată și cosmetizată într-o carte înduioșător de naivă, intitulată *Satanizarea României*, a ziaristului clujean Viorel Cacoveanu, căruia colonelul Crăciun i s-a "spovedit", relatându-i cu lux amănunte despre activitatea sa ca director al penitenciarului Aiud și scoțând în evidență cât de "omenește" s-ar fi purtat el cu deținuții. Ghinionul tuturor acestor "mărturisitori mincinoși" este că încă mai trăiesc destui dintre cei care s-au bucurat de tratamentul lor "uman" și care pot să depună la rându-le mărturie.

În afară de episodul de mai sus, în legătură cu tovarășul căpitan Enoiu mai am și alte câteva amintiri. Într-o dimineață, după ultima "ședință de noapte", pare-mi-se, am fost scos la anchetă foarte devreme. Enoiu era la biroul său, luându-și micul dejun. Avea în față o tavă pe care erau o ceașcă de cacao cu lapte și câteva sandvișuri, din care înfuleca cu voluptate. Mi s-a părut scena atât de vulgară și individul atât de nesimțit încât, aproape, mi s-a făcut silă. Un om cu oricât de puțin bun-simț nu ar fi făcut așa ceva. Nu pentru că mi-ar fi făcut mie poftă, căci numai de mâncare nu-mi ardea în condițiile în care mă găseam, ci doar așa, dintr-un dram de decență. La un moment dat, între două înghițituri, privindu-mă fix, mă întrebă: "Bă, tu îi cunoști pe frații Găbudeanu?". M-a surprins oarecum întrebarea, dar cum îi cunoșteam, am răspuns afirmativ, neînchipuindu-mi că a cunoaște pe cineva poate constitui un delict. La auzul răspunsului meu, Enoiu a făcut ochii mari, s-a congestionat la față și, înșfăcând tamponul cu sugativă de pe birou, aruncă cât putu de tare cu el în mine. Cum tamponul era destul de greu, din marmură, de m-ar fi lovit, cred că chiar "mă plătea de bun", cum spusese el. Ferindu-mă instinctiv însă, "obiectul" mi-a trecut vâjâind pe la ureche, izbindu-se violent de peretele din spate. Văzând că și-a ratat ținta, Enoiu se repezi asupra-mi și începu să-mi care pumni, înjurând: "Paștele mă-tii de bandit! De ce n-ai vorbit, mă, de ei până acuma?". Nu m-a lăsat din pumni decât atunci când a simțit că s-a rănit la mână în cei doi dinți pe care mi-i spărsese. Văzându-și propriul sânge, se îngălbeni și se duse precipitat la ușă, o deschise și ordonă unui gardian să i se aducă spirt, vată și un plasture. După ce i-au fost aduse, se doftorici cu grijă, uitându-se chiorâș la mine și bombănind înjurături. Apoi, nemaiavând probabil chef de „muncă", m-a expediat la celulă. Cu acea ocazie, mi s-a confirmat încă o dată cât de fricoase și cât de lașe pot fi marile bestii cu chip de om.

A doua amintire care merită relatată datează tot din perioada ședințelor de noapte, adică a anchetelor dure. Într-o dimineață, după o asemenea noapte de coșmar, am fost luat (contrar uzanțelor) iarăși la anchetă. Enoiu privea gânditor în gol, părând nițel descumpănit. Nu mai avea parcă siguranța de sine pe care o afișa de obicei. Nu a apucat să-mi spună nimic, căci ușa s-a deschis și în cadrul ei a apărut un personaj la vederea căruia Enoiu țâșni în sus ca împins de un resort: „Să trăiți!". Și rămase încremenit în poziție de drepți lângă scaunul de pe care se ridicase. După comportamentul său slugarnic, mi-am dat seama că celălalt trebuia să fi fost un personaj extrem de important. La început am presupus că s-ar putea să fie Drăghici, ministrul de Interne, însă, pentru că părea prea tânăr pentru o asemenea funcție (avea cel mult 28-30 de ani), am exclus această presupunere. M-am gândit apoi că s-ar putea să fie consilierul sovietic, dar, când l-am auzind vorbind o românească fără accent, am exclus și această ipoteză. După ce personajul respectiv i-a pus, în șoaptă, câteva întrebări, uitându-se din când în când spre mine, Enoiu și-a strâns precipitat hârtiile de pe birou, le-a pus într-o mapă pe care a luat-o cu el și a părăsit încăperea. Din ușă, a mai adresat enigmaticului personaj un „Să trăiți!" însoțit de data aceasta și de o plecăciune. Nu mai este relevant să relatez aici discuția dintre mine și interlocutorul meu de ocazie, care nu părea deloc surprins sau mișcat de situația jalnică în care mă aflam. Se vedea clar că era obișnuit cu așa ceva. Mai târziu, după eliberare, prin 1965, am aflat, prin intermediul televizorului, și cine era cel care mă vizitase cu aproape 10 ani în urmă, în biroul de anchetă al lui Enoiu: era prim-secretarul de atunci al Uniunii Tineretului Muncitoresc (UTM), tovarășul Virgil Trofin. Acesta, împreună cu tovarășul Ion Iliescu, președinte al Uniunii Asociațiilor Studenților din România (UASR), în calitatea lor de lideri ai tineretului, aveau misiunea să urmărească și să supervizeze mersul anchetelor studenților arestați.

În sfârșit, ultima mea întâlnire cu Enoiu a avut loc în ultima zi de detenție, la Aiud. Era în 31 iulie 1964 și se făceau pregătiri pentru eliberarea ultimelor eșaloane de deținuți. De vreo 10 zile, zilnic se eliberase câte un lot mai mare sau mai mic, iar acum ne venise rândul și nouă. Eram toți scoși în curtea mare a închisorii și așteptam cu nerăbdare plecarea. La un moment dat, m-am auzit strigat de un gardian, care m-a luat și m-a dus în fața, la administrație. Am fost introdus în biroul lui Crăciun, unde acesta ședea la taifas cu un alt ofițer.

(continuare în pag. 22)

Demostene ANDRONESCU

POMENINDU-L PE „SFÂNTUL ÎNCHISORILOR"

Mulţi nu ştiu că în Valeriu Gafencu, „Sfântul închisorilor", se ascundea şi un poet de adâncă vibraţie mistică, chiar dacă vitregiile vieţii şi moartea timpurie l-au împiedicat să-şi împlinească vocaţia.

Iată ce ne revelează, în mărturia lui apărută postum, prietenul cel mai apropiat al lui Valeriu Gafencu, camaradul de crez şi de suferinţă Ioan Ianolide: „În ultima parte a vieţii, Valeriu a compus câteva poezii cu caracter au-to-biografic şi testamentar. Nu a avut nici hârtie, nici creion, ci le a alcătuit în minte, memorându le. Apoi au fost învăţate de prieteni şi transmise mai departe. Exigenţele estetice pot fi justificate, dar valoarea adevărată a acestor versuri stă în duhul care le a dat viaţă. Ne a spus o în-suşi Valeriu, înainte de a muri: *«Aici, în Târgu Ocna, am scris 16 poezii ca un testament, ca o reală mărturisire pentru cei ce vor veni, şi rog să nu fie interpretată ca o figură poetică, căci ea este duh arzător şi viu»*" (*Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, Buc., 2006, p. 241 şi urm.). Reproducem alăturat două dintre acestea, marcând astfel şi comemorarea morţii sale (18 februarie 1952).

Începând din luna martie, vom publica în trei numere consecutive un remarcabil eseu primit recent la Redacţie: Maria-Daniela Pănăzan, *Poezia carcerală – Valeriu Gafencu, Radu Gyr, Nichifor Crainic*. *(V. A. M.)*

DOR

Trăiesc flămând, trăiesc o bucurie
frumoasă ca un crin din Paradis.
Potirul florii e mereu deschis
şi-i plin cu lacrimi şi cu apă vie.
Potirul florii e o-mpărăţie.

Când răii mă defaimă şi mă-njură
şi-n clocot de mânie ura-şi varsă,
potirul lacrimilor se revarsă
şi-mi primeneşte sufletul de zgură.
Atunci Iisus de mine mult se-ndură.

Sub crucea grea ce mă apasă sânger,
cu trupu-ncovoiat de neputinţă.
Din când în când, din cer coboar-un înger
şi sufletul mi-l umple cu credinţă.
M-apropii tot mai mult de biruinţă.

Mă plouă-n taină razele de soare,
m-adapă Iisus cu apă vie,
grăunţele zvârlit în groapă-nvie,
cu viaţa îmbrăcată-n sărbătoare:
Trăiesc flămând, trăiesc o bucurie.

POEZIE

Mi-s ochii trişti şi fruntea obosită
de-atâta priveghere şi-aşteptare,
mi-e inima bolnavă, istovită
de grea şi îndelungă alergare
şi plânge ca o pasăre rănită.

Când ochii mi-i închid şi cat în mine
puteri să urc Golgota până sus,
o voce, un ecou din adâncime
îmi spune blând: „Viaţa e Iisus!
Mărgăritarul preţios e-n tine".

Privesc la dimineaţa minunată
a Învierii Tale din Mormânt,
cu Magdalena, ca şi altădată,
îngenunchez 'naintea Ta, plângând;
şi-s fericit şi plâng cu Tine-n gând.

NOTA BENE: Cei doritori să-şi procure volumul *Sfântul închisorilor. Mărturii despre Valeriu Gafencu adunate şi adnotate de monahul Moise* (Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2007), îl pot contacta direct pe alcătuitorul acestuia, la telefon **0749/181539**. Preţul volumului este de numai 10 RON, iar încasările vor fi donate aşezământului monahal ortodox în construcţie la Aiud (lângă Mausoleul ridicat întru pomenirea victimelor din închisorile comuniste).

COPACII-S PLINI DE POEZIE

Rondel închinat lui Valeriu Gafencu, la 56 de ani de la adormirea sa întru Domnul

Copacii-s plini de poezie
Când Domnul slavei îi îmbracă
În strai firav de promoroacă,
Beteală nouă, argintie.

Ai vrea ca vremea să nu treacă
Şi pe pământ ca-n rai să fie.
Copacii-s plini de poezie
Când Domnul slavei îi îmbracă.

Se duce clipa... Şi ce dacă?
Cu ea şi noi ne ducem... Fie!
E-atâta pace şi-armonie
Pe chipul celui care pleacă.
Copacii-s plini de poezie.

Ierom. Ignatie de la Cernica

PORTRETUL BESTIEI LA TINEREŢE

(urmare din pag. 21)

După ce am salutat reglementar, Crăciun mi s-a adresat, privindu-mă fix: „Andronescule, uite, ai un vizitator". Surprins, mi-am întors privirea spre celălalt ofiţer şi, la început, nu mi-am dat seama cine este. Abia după câteva momente am realizat că „vizitatorul" meu era... Enoiu! Avea acum gradul de lt. colonel şi se îngrăşase enorm. După ce m-a măsurat câteva momente, mi-a spus pe un ton mustrător: „Andronescule, am auzit că nu ţi-ai băgat minţile-n cap. Faci greutăţi oamenilor de aici". Şi cum eu îl priveam fără să răspund, a continuat: „Uite, eu te-am arestat, eu am venit să-ţi dau drumul!". Şi luând de pe birou o hîrtie, mi-o întinse, privindu-mă atent, să vadă cum reacţionez. Era, într-adevăr, un „Bilet de eliberare" pe numele meu. După ce mi-am aruncat privirea peste el, Enoiu mi l-a luat din mână, zicând: „Va trebui însă să semnezi, mai întâi, asta". Şi mi-a întins un formular pe care trebuia să-l competez cu toate datele mele personale şi să-l semnez. Formularul era intitulat „Declaraţie-angajament". Văzând acest titlu, i l-am înapoiat fără să-i citesc conţinutul şi, recăpătându-mi dintr-o dată graiul, i-am răspuns, arătând „impertinent" cu degetul, pe fereastră, forfota deţinuţilor din curtea închisorii: „Domnule căpitan, şi eu doresc să ies de aici, tot atât de mult ca orişicare dintre cei de acolo, însă nu cu orice preţ". Enoiu s-a congestionat la faţă ca şi atunci, demult, când întrebase de fraţii Găbudeanu şi, ca şi atunci, a proferat o înjurătură: „Paştele mă-tii, tot bandit ai rămas!". Şi, luând furios „biletul de eliberare", îl rupse şi-l aruncă la coş. Apoi Crăciun, care asistase impasibil la scenă, a ordonat gardianului să mă ducă înapoi. A doua zi, cu unul dintre ultimele eşaloane, am fost pus şi eu în libertate.

Privind acum, retrospectiv şi oarecum detaşat, vina cea mare a lui Enoiu, crima lui de neiertat nu o constituie atât faptul că a bătut şi torturat oameni în anchetă. Întotdeuna în anchete s-a bătut şi s-a torturat, şi întotdeauna se va bate şi se va tortura (vezi recentul caz Guantanamo). Vina cea mare, crima lui de neiertat este că el a bătut şi torturat oameni nevinovaţi (şi despre care ştia bine că erau nevinovaţi), silindu-i să-şi recunoască vini imaginare pe baza cărora el şi alţii ca el să poată „încropi" acolo, în birourile Ministerului de Interne, „organizaţii" şi „comandamente" utile celor de la putere pentru draconice diversiuni. Pentru aceasta va trebui condamnat.

FLORA CRĂCEA

S-a stins înainte de prima zăpadă a acestei ierni, după cîteva luni de suferinţă, şi doamna Flora Crăcea (n. Jianu), înzestrată poetă şi prozatoare, văduva preotului şi comandantului legionar Nicu Crăcea (1914-2000).

Născută la 14 mai 1914 la Plevna (Bulgaria), într-o familie de aromâni, a trăit din pruncie cu complexul înstrăinării, iar căsătoria cu teologul teleormănean (2 iulie 1944) a avut pentru ea, cum mărturisea adesea, şi semnificaţia aproape sacră a aşezării în vatra firească: "Prin soţul meu, alături de el, s-a ostoit marea mea sete de a avea o Patrie. Binecuvîntat pămînt valah!". Primii ani de căsnicie aveau însă să şi-i petreacă mai mult în surghiun (Germania şi îndeosebi Italia), iar la un an de la venirea acasă, mai exact pe 14 mai 1948, Nicu Crăcea este arestat şi vîrît în închisoare pentru 5 ani. Acolo ia hotărîrea ca la eliberare să urmeze calea preoţiei, ceea ce i-a şi fost dat, ca paroh în satul de munte Pietriceaua, unde nimeni nu se prea înghesuia. În 1958 părintele este însă din nou arestat şi nu va ieşi decît o dată cu graţierea generală din 1964, trecând cu fruntea sus prin reeducarea de la Aiud (unde la un moment dat a făcut 14 zile de greva foamei). "Eu, afară, deşi nu primeam de la cei închişi nici o veste, ieşeam dintr-o biserică şi intram în alta. Şi pot spune că Patria, pentru mine, a fost, zece ani, la porţile închisorilor şi la uşile bisericilor", scria cea care, cum cu duioşie îi spusese părintele, avea "stofă de Ana meşterului Manole". Flora Crăcea a îmbrăţişat întru totul idealurile legionare ale soţului ei, a purtat toate crucile veacului împreună cu el, iar în amurg l-a sprijinit să ducă la capăt cele 5 volume de *Dezvăluiri legionare*, scoase în regie proprie (1994-2001), ca şi propriul ei volumaş de *Nuvele* (1995). Amîndoi au scris şi în *Puncte cardinale*, mereu cu acelaşi zel mărturisitor.

După o viaţă împreună, în cea mai mare parte trăită aproape muceniceşte, odihnesc în acelaşi mormînt de la Bellu, iar pe crucea de marmură stau încrustate cuvintele pe care Nicu Crăcea le rostise cîndva, ţintuit în patul bătrîneţilor: "Doamne, Tu ştii cît am iubit acest neam şi această ţară!".

Ultimul dar pe care doamna Flora Crăcea ni l-a lăsat este romanul parabolă *Longhin sutaşul*, tipărit în toamna anului trecut la Editura Agapis. Asupra lui vom avea prilejul să mai revenim, căci e o carte care binemerită nu doar prin memoria dragă a autoarei, dar şi prin calităţile intrinseci ale textului (ce poate va avea parte şi de o ediţie îmbunătăţită). Bazată pe legenda unei ilustre familii italiene de străveche origine evreiască (Barbarossa), auzită în 1947 chiar la Florenţa, de la o venerabilă descendentă a acesteia, cartea are însă în substrat şi o dimensiune autobiografică: "Ideea învierii şi puterea credinţei mi-au revenit cînd, în 1964, a venit a doua oară acasă soţul meu. Cine nu crede în învierea Domnului, nu este creştin, auzeam din cărţile sfinte. Aşa s-a născut romanul *Longhin sutaşul*. Longhin era cel mai periculos martor şi trebuia să moară..." (a se vedea cu atenţie prologul şi epilogul cărţii, esenţiale adevăratei ei înţelegeri).

Dumnezeu să odihnească în pace sufletele lor alese, iar memoria fie să le rămînă vie şi lucrătoare în minţile şi în inimile celor care au avut bucuria să-i cunoască şi să-i preţuiască peste ani, ca mărturisitori exemplari ai unei generaţii faţă de care niciodată nu vom reuşi să ne plătim toate datoriile!

Răzvan Codrescu

GÂNDURI LA MOARTEA UNUI PRIETEN

LAURIAN COMIS

6 august 1940 – 7 decembrie 2007

Ce poţi spune despre viaţa şi moartea unui prieten, atunci cînd o mare parte din viaţa lui ţi-a fost ţie însuşi vis şi speranţă şi cînd îi priveşti moartea ca pe un preludiu al propriei tale morţi?

Fotografia alăturată ni-l arată aşa cum era la absolvirea Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică "I. L. Caragiale" din Bucureşti, promoţia 1970. Iar povestea de mai jos, rezumatul scurt al unui drum lung început în România şi sfîrşit în America. O poveste de necrezut. Dar totuşi de crezut, din moment ce s-a întîmplat...

Toate au pornit năvalnic de la Biserica "Sf. Elefterie" din Bucureşti şi s-au oprit, dezastruos, la Templul Budist din Los Angeles. Un conglomerat de contradicţii, năzuinţe şi deznădejdi, amestecîndu-se de-a valma. În "epoca de aur" a lui Ceauşescu, pentru un proaspăt regizor de film, plin de avînt şi bătînd la porţile consacrării, orice cale de afirmare, dacă voia să iasă din pluton, era închisă. Nu exista alternativă. Unde păreau să fie toate drumurile deschise? În ţara tuturor posibilităţilor. În imperiul Unchiului Sam. În Hollywood, cetatea filmului. Spre visul american şi-a îndreptat Laurian visele. Cu toate pînzele sus. Renunţînd la imposibila realitate românească. Şi agăţîndu-şi de catarg speranţa neştirbită că nu se poate să nu ajungă la împlinirea a ceea ce îşi dorea cu atîta ardoare. Între aici şi acolo s-a întîlnit însă cu socoteala de acasă care nu s-a potrivit cu cea din tîrg. Visul a devenit un coşmar, iar pomul lăudat unul fără fructe, unde nu avea ce să caute cu sacul...

Ce zi albă ziua de 25 februarie 1971! Ce scenă dostoievskiană! Ne-am dus amîndoi dimineaţa la Biserica "Sf. Elefterie", am îngenuncheat în faţa altarului, ne-am rugat, am aprins o lumînare. După-amiaza urma plecarea de la aeroportul Băneasa. În Cotroceniul de altădată, în această sfîntă biserică veneam cu el, an de an, de Sfintele Paşti, să ne spovedim şi să ne cuminecăm. I-am dat în dar, ca o ultimă luare de rămas-bun, cartea lui George Călinescu *Cronicile optimistului*. El mi-a dat o dedicaţie pe cartea lui Hans Fallada *Incotro, omule?*: "Voi ţine aprinse pentru tine lumînări de amintiri, care nu se vor stinge, dacă amintirile ne vor putea aminti de ziua în care sigur ne vom revedea învingători".

Ce zi neagră a urmat! După numai un an de la sosire. Am primit o scrisoare. Cu totul altfel decît cele de pînă atunci. Cu totul specială. Detaliată, argumentată, convingătoare. Prima în care nu l-am mai recunoscut. Optimistul optimiştilor se transformase în decepţionatul decepţionaţilor! Startul căpătase numele de finiş, iar maratonistul dornic să alerge 42 de km şi trei sute de metri a abandonat brusc cursa, nemaiţinîndu-l baierele răbdării... "M-am hotărît să-ţi recunosc ceea ce nimeni nu este dispus să recunoască. Cu atît mai puţin eu, care am sperat ca disperatul că nu voi ajunge niciodată să-ţi scriu aşa ceva. De un an, zi de zi, am încercat tot ce se putea încerca. Drumuri, căutări, aşteptări, întîlniri, probe, interviuri, oferte, amînări, reluări, refuzuri, eşuări. Nu există nimic din tot ce credeam că există. În Lumea Filmului nu se poate pătrunde. Trebuie sau să faci parte din mafia evreiască, sau să fii înalt, frumos şi cuceritor, sau să ai bani, mulţi bani. Nu întrunesc nici una dintre aceste condiţii. Este mult mai departe casa mea de la poalele Hollywoodului de casele producătorilor din vîrf, decît este casa ta din Drumul Taberei. Ce e în suflet nu e de scris. Uită şi rupe paginile de faţă. Eu le-am uitat. Eu nu mai sînt".

Da. Aşa este. Aşa era Laurian. Mic de statură, gras, cu ochelari, oarecum caraghios cînd voia să fie serios, de multe ori antipatic cînd voia să fie neapărat simpatic, deranjant prin isteţime pentru zidul de comercianţi cărora le lipsea talentul vorbelor, dar aveau în mînă pîinea şi cuţitul; şi sărac, mereu sărac. Anul a devenit ani, iar anii au devenit decenii. Între timp, ca o iarnă, i-a trecut viaţa. Ca să trăiască a fost contabil de taxe. Doar atît. Zeci de ani. "Nu cred în afişul naştere, salahor, frigider, pensie, moarte". Ce strigăt donquijotesc! N-a avut ce face. A trebuit să creadă.

Dar cum o nenorocire nu vine niciodată singură, în ultimele luni dinainte de săvîrşire s-a îmbolnăvit de cancer. Un cancer galopant, necruţător, netratabil. Asemeni cancerului suferit de fratele său de cruce Mircea Veroiu. În plus, ca o bomboană otrăvită pusă pe colivă, în perioada de spitalizare a lăsat, cu titlu de testament, ca trupul să-i fie ars după ritualul budist, iar cenuşa să-i fie împrăştiată în cele patru vînturi... N-am nici o pornire împotriva budismului, confucianismului, brahmanismului, islamismului, mahomedanismului, mozaismului şi a tuturor altor *isme* aflate în opoziţie cu poziţia creştinismului. Fiecare face după cum îl duce mintea. Dar de aici şi pînă la a putea pricepe cum e posibil ca mintea clară a unui creştin ortodox provenit din străbuni greci, emigranţi din Chefalonia şi împămînteniţi la Brăila, botezat în ortodoxism românesc şi crezînd o viaţă în credinţa ortodoxă românească, să ajungă la moarte în confuzia unei minţi pierdute printre necunoscutele căi ale Domnului de peste mări şi ţări, este un drum pe care nicicum nu-l pot parcurge. Orice aş face.

Un singur lucru îmi rămîne. Să spun, în faţa cenuşii lui, ce am spus şi în faţa cenuşii lui Mircea Veroiu: "Iartă-l, Doamne, pe robul Tău Laurian Comis şi primeşte-l în împărăţia Ta. Cu toate păcatele lui, făcute cu voie, din orbire, sau fără voie, din rătăcire".

Ce destin! Ce destine dramatice! Amîndoi au murit fără cruce, fără preot, fără căldura credinţei strămoşeşti. Învăluiţi într-o cenuşă păgînă.

Mă voi ruga neîncetat. Cu toate rugăciunile mele. Sau atîta cît se poate ruga Puterii Divine un suflet omenesc pentru alt suflet omenesc.

Ce crezi, cititorule? Se pot, oare, ierta şi păcate de neiertat?

Gelu NETEA

COMUNISM ŞI CONSUMISM

"Vreme trece, vreme vine,/ toate-s vechi şi nouă toate", scria Eminescu. Nu ne putem sustrage timpului nemilos. Sunt totuşi multe evenimente, fapte din trecut, care se reactualizează. "Nimic nu-i nou sub soare". Timpul lasă urme în noi, cei trăitori, în primul rând.

Deşi părea definitiv depăşit, comunismul se reîntoarce azi sub o altă formă – chiar şi apropierea de nume o mărturiseşte: sunt aproape aceleaşi litere. La prima vedere n-ar fi nimic în comun, chiar ar părea că cele două ideologii sunt opuse; şi totuşi de ce *consumismul* zilelor noastre are multe în comun cu atât de denigratul *comunism*?

Consumismul e un comunism mascat. Egalitarismul, deşi negat de capitalism, există astăzi sub o altă formă. Autoritatea supremă nu mai este partidul unic, ci banul, puterea lui uriaşă. După ce s-a străduit atât să distrugă comunismul, Europa unită încearcă să aducă pe scena istoriei o nouă formă de egalitarism. Termenul de "capitalism" vine de la "capital", totul este deci subsumat banului. Lumea întreagă se învârte în jurul lui. El deţine puterea unică, rolul partidului unic. Globalizarea tinde către acest egalitarism forţat, în care unicitatea dispare şi naţiunile se dizolvă încet-încet într-o masă informă, dominată de interese materiale.

Consumismul este o "civilizaţie" a lipsei de gust, a dispariţiei valorilor adevărate: artă, spiritualitate, morală etc. Ca şi comunismul, "dărâmător" de lăcaşuri de cult, de tot ce era vechi şi valoros...

Arta începe să fie ignorată. Artă înseamnă unic, irepetabil. Or, "civilizaţia" de supermarket tinde să impună lucrul de serie, prost făcut, pe care să-l cumperi cât mai des, pentru că se strică foarte uşor. *A vinde* şi a *cumpăra* devin cuvintele-cheie ale unei societăţi lipsite de alte valori, mai profunde.

Avem o libertate totală (cuvântul libertate individuală este rostit cu atâta emfază azi), dar o libertate nesubsumată unor valori, unor repere, este anarhie. Nemaiavând puterea de a discerne între bine şi rău, omul zilelor noastre nu ştie să o folosească în favoarea lui. Alege plăcerea simţurilor în defavoarea calităţii şi a valorii, alege obiectualul în loc să aleagă spiritualul.

Consumismul ne îndepărtează de natură şi ne apropie de artificial. Oamenii şi-au pierdut dorinţa de a fi înconjuraţi de obiecte autentice, din materiale naturale. Trăim între betoane, iar interioarele sunt invadate de tot felul de obiecte artificiale – tele-vizoare, tele-foane, calculatoare, aparate de tot felul. Mulţi oameni de ştiinţă afirmă însă că aceste aparate emit radiaţii nocive pentru sănătatea omului. Totul devine artificial, inclusiv hrana. Ca şi pe vremurile "apuse", au apărut "înlocuitorii". De data aceasta ei sunt produse chimice – celebrele E-uri – la fel de nocive, destinate să ofere hranei un plus de gust şi de durată. Ele nu fac altceva decât să pervertească gustul natural, iar omul nu mai ştie să aprecieze hrana naturală, pentru că gustul acesteia nu mai este atât de incitant precum cel "artificial".

Lumea secularizată şi secularizantă în care trăim nu mai este de natură să ne apropie de Dumnezeu. Deşi există cultul libertăţii personale, ea nu mai este decât aparentă. Se vorbeşte despre libertatea manifestărilor în plan religios, dar câţi oameni mai simt nevoia să se apropie de credinţă într-o lume în care totul le este oferit? Câţi mai simt nevoia de a trăi transgresând lumea aceasta a materialului? Consumismul este o "civilizaţie" a multului , a lipsei de măsură. Or, credinţa înseamnă măsură, echilibru, lipsa dorinţei de acumulare în plan fizic. Accentul se mută din zona sufletului în cea a trupului. Dumnezeu nu poate fi "limitat", prezenţa Lui nu poate fi subsumată unei lumi a non-valorii, a lipsei de măsură, sau a fizicului, a obiectualului.

Comunism şi consumism – iată deci cum două ideologii aparent atât de diferite se pot dovedi până la urmă atât de apropiate!

În Occident bisericile sunt goale. La noi încă nu, pentru că noi avem încă "în sânge", în tradiţii, în specificitatea noastră ca popor, credinţa. Cât va mai rămâne însă din ea, în contact cu realităţile lumii de azi? Nu vom ajunge în curând să neglijăm aceste realităţi spirituale sau, chiar mai grav, să le demolăm, ca pe vremurile nu demult apuse?

Mihaela BACALI

MIC ESEU DESPRE DUEL

Aflu din recenta carte a d-lui Sorin Lavric, *Noica şi Mişcarea Legionară* (Ed. Humanitas, Buc., 2007, p. 80), că în interbelicul românesc simţul onoarei, cel puţin la nivelul tinerei aristocraţii intelectuale, era încă în măsură să fie împins pînă la soluţia extremă a *duelului*, deşi nici una dintre provocările evocate (fără indicarea surselor, care probabil sînt mai ales orale) nu s-a soldat cu vreo confruntare propriu-zisă. Astfel, „Dan Botta l-a provocat la duel pe Lucian Blaga fără să i se dea satisfacţie[1], Mircea Vulcănescu a făcut acelaşi lucru cu Sandu Tudor[2], Petre Pandrea i-a aruncat mănuşa lui Zelea-Codreanu fără ca şeful Gărzii de Fier s-o ridice[3]". Să observăm că, dacă duelurile ar fi avut loc pînă la capăt, lumea românească, indiferent de deznodămînt, ar fi rămas serios păgubită. Nici unul dintre cei implicaţi, provocaţi şi provocatori, nu era din categoria cenuşie a ticălosului mărunt.

E ştiut că pe legionarii primei generaţii îi obseda ideea onoarei şi indignarea vindicativă în faţa trădării, considerate cel mai grav păcat al istoriei noastre (şi cine ar putea spune că nu-i aşa?). Exista o etică a cavalerismului, cu sublimităţile şi cu excesele ei, suficient de asumată pentru a fi plătită cu orice preţ. Pentru a pedepsi trădarea, Moţa trage în Vernichescu, camaradul vîndut. În numele onoarei lezate, Codreanu trage în Manciu, prefectul torţionar. Iar în cărţile „Căpitanului" citim: „Mergi numai pe căile indicate de onoare. Luptă şi nu fii niciodată mişel. Lasă pentru alţii căile infamiei. *Decît să învingi printr-o infamie, mai bine să cazi luptînd pe drumul onoarei*" (subl. mea). Legea Onoarei figurează de altfel, în *Cărticica şefului de cuib*, printre cele 6 legi de bază ale marii "familii legionare". Noica însuşi, cu ostentativa sa angajare legionară de după asasinarea lui Codreanu, poartă crucea onoarei (cu urmări pe care le va resimţi de-a lungul întregii vieţi).

Şi iată că citesc, deunăzi, pe blogul prietenului Claudiu Târziu (sub titlul: *Cum să speli dezonoarea?*):

„Să mă ierte cititorii care mă cred mai înduhovnicit decît sînt, dar o voi spune: uneori regret că nu mai există instituţia duelului. Lipsa onoarei la români e ca o boală de sînge, care, mă tem, reclamă un tratament sever.

Cum s-ar cuveni să reacţionezi la un atac în care combinaţia de rea-credinţă, mistificare, impoliteţe şi incoerenţă este deconcertantă? Primul gînd este că ai de-a face cu un beţiv violent. Însă, dacă priveşti îndărăt la faptele mangafalei, îţi dai seama că n-are nici măcar scuza beţiei. Omul e ticălos. Iar ticăloşia nu ştie de teama iubitoare a Domnului, ci numai de frica pedepsei corporale.

Îmi asum riscul de a fi etichetat drept extremist pentru aceste consideraţii, care, vă asigur, pornesc dintr-o indignare legitimă".

Supralicitez cu bună intenţie, desigur, scriind toate cîte urmează. Nu sînt totuşi atît de naiv încît, vorba lui Eminescu, să iau metafora (în cazul acesta a duelului) *ad litteram*[4]. Dar, cum zice românul, "vorba vine"...

Aceeaşi indignare "extremistă" – altminteri legitimă şi de înţeles – o vor fi trăit, *mutatis mutandis*, şi cei din interbelic, cînd s-a transformat chiar în indignarea unei întregi generaţii, care a ales calea duelului eroic cu puternicii vremii, gata să plătească chiar preţ de sînge pentru onoarea sa şi a neamului românesc. Martirajul legionar, chiar redus la cele câteva sute de victime de sub Carol II, s-a articulat în punctul de întîlnire dintre jertfelnicia mărturisitoare a muceniciei creştine (dimensiune prevalentă a *sfinţeniei* răsăritene) şi patosul cavalerilor cruciaţi (dimensiune prevalentă a *eroismului* apusean).

Bună sau rea, "instituţia duelului", ca exerciţiu radical al onoarei, este expresia derivată a cavalerismului, deci a virilităţii. Oricîte rezerve s-ar putea formula la adresa ei, nu poţi să nu-i admiri temeiul de verticalitate. Şi nu întîmplător, deşi există şi excepţii (care pînă la urmă nu fac decît să confirme regula)[5], nostalgia duelului franc şi bărbătesc, odinioară marcă a condiţiei aristocratice (*Noblesse oblige*), este caracteristică în măsură semnificativă oamenilor cu mentalitate de dreapta, pentru care rectitudinea este – sau măcar se vrea – axă a existenţei. Trecerea de la ordinea aristocratică la ordinea burgheză şi apoi proletară a lumii a îngustat treptat şi exigenţele onoarei, şi practica duelului. Pentru mentalitatea stîngistă, fie ea liberală, socialistă sau comunistă, onoarea însăşi reprezintă un concept desuet şi "reacţionar", iar refuzul şi prohibiţia duelului – o formă de "civilitate" umanitarist-democratică, reflectînd în mic invazia ideologică ("lupta pentru pace") sau sentimentală (*Make love not war*) a pacifismului modern (care numai în mod demagogic invocă uneori şi scrupulul moral-religios, de care în alte privinţe nu prea se sinchiseşte, filosofia subsecventă fiind una laică, dacă nu chiar atee). Cu riscul ca afirmaţia să fie calificată drept "sexistă" de noii politruci ai "corectitudinii politice", este desigur în joc şi trecerea de la o paradigmă "tare"/virilă a istoriei la una (mai) "moale"/efeminată (ce merge de la explozia "feminismului" pînă la... "teologia feministă").

Ce-i drept, instituţia duelului nu mai există demult, dar duelul a continuat să fie practicat şi mult după ce fusese interzis. Duelatorii (duelgii?) îşi asumau de-acum încă şi mai mult de dragul onoarei: nu numai riscul de a pierde duelul, dar şi pe acela de a suferi sancţiunea aspră a legii (care putea merge pînă la proscrierea pe viaţă sau chiar pînă la pedeapsa capitală). Şi atunci una din două: ori erai ucis şi scăpai de la sine de sancţiunea legală, ori ucideai şi rămîneai în afara legii.

De aceea, creştineşte vorbind (şi mai ales dintr-o perspectivă ortodoxă, mai sensibilă la sfinţenie decît la cavalerism), cred că lui Dumnezeu nu-i va fi plăcut niciodată duelul, de două ori zădărnicitor de perspective: nici ticălosul nu se mai putea îndrepta, nici virtuosul nu-şi mai putea valorifica liber virtutea. Moartea anula *de facto*, supravieţuirea anula *de jure*. Supravieţuitorul era nevoit ori să fugă, ori să se predea, iar onoarea "reperată" risca să rămînă fără purtător. De aceea aş îndrăzni să spun că Dumnezeu îi va fi iubit pe cei ce se duelau, dar va fi urît duelul, care în principiu părea o soluţie, dar în fapt era o fundătură (dacă, bunăoară, Cain l-ar fi ucis pe Abel în duel, n-ar fi fost mai puţin ucigaş de frate).

În chestiunea duelului partea cea mai delicată e aceea că dreptatea intră sub hazard: ce se întîmplă dacă nu tu, dreptul, îl omori sau răneşti pe ticălos, ci el, ticălosul, te "mătrăşeşte" pe tine?! Te alegi şi cu "capul spart", şi cu onoarea "nereperată", iar ticălosul se poate prevala de deznodămînt ca să-şi disimuleze şi să-şi perpetueze ticăloşia, ba încă şi cu aere de erou! Şi atunci cine ce-a avut de cîştigat? Ce *rost* are?

Oricît s-ar invoca retoric poziţia clasică în materie (moartea este preferabilă dezonoarei), lucrurile rămîn într-o relativitate frustrantă, iar creştinismul pare pus între paranteze păgîne.

De aceea mai eficient pe termen lung şi mai plăcut lui Dumnezeu rămîne, fără doar şi poate, *"duelul" verbal*. Ticăloşia trebuie prompt şi ferm deconspirată, certată public, dată de ruşine. Dacă am face lucrul ăsta *cum trebuie* şi *de cîte ori trebuie*, mulţi ticăloşi ar ajunge să-şi dorească mai degrabă să fi murit decît să îndure oprobriul pînă la moarte... Sau poate sînt şi eu tributar paradigmei "efeminate" a modernităţii...

Răzvan CODRESCU

---

[1] La mijloc era desigur încredinţarea lui Dan Botta că Blaga, în teoria filosofico-poetică a „spaţiului mioritic", îi plagiase lui ideea de „unduire", dintr-un eseu cu tentă thracizantă (polemică îndeobşte cunoscută de istoria literară). E singurul „duel" – dintre cele enumerate aici – pentru care, din câte ştiu, există documente scrise, deşi cuvîntul nu este avansat ca atare (dar poate fi presupus din următoarea frază a lui Botta: "Acest domn va avea să răspundă neapărat, *pe altă cale*, de insultele pe cari le-a rostit" – subl. mea). Pentru amănunte, a se vedea Dan Botta, *Cazul Blaga*, Ed. Bucovina – I. E.Torouţiu, Bucureşti, 1941 (reprodus, din publicaţii anterioare, şi în antologia *Plagiatul la români*, Ed. ARC, Chişinău, 2004, pp. 107-118). *Cf.* şi Ion Simuţ, "Lucian Blaga provocat la duel de Dan Botta", în *România literară*, nr. 11/2005, sau Andrei Oişteanu, "Duelul la români", în *România literară*, nr. 22/2005. Oricum, dintre cei evocaţi în continuare, Blaga, cel ce mărturiseşte franc într-un poem emblematic: „Fiu al faptei nu sînt...", e singurul ce ar putea fi suspectat de o anume laşitate. *(Nota mea – R. C.)*

[2] Amîndoi – stranie grimasă a sorţii! – aveau să moară mai tîrziu în temniţa comunistă de la Aiud: Mircea Vulcănescu în 1952 (cu mesajul testamentar: „Să nu mă răzbunaţi!"), iar Sandu Tudor – devenit ieroschimonahul Daniil de la Rarău – în 1962. *(Nota mea – R. C.)*

[3] Cei doi fuseseră colegi de liceu militar la Mânăstirea Dealu. Nu numai din acest episod insolit, dar şi din tot scrisul său ulcerat rezultă că Pandrea l-a gelozit pe Codreanu pentru harisma lui, altminteri socotindu-l inferior intelectual şi compromiţător misticoid al spiritului cazon. Cu tot stîngismul lui, Pandrea va ajunge şi el în temniţele comuniste (experimentînd din plin, pe propria piele, diferenţa dintre teoria şi practica marxismului, precum şi dreptatea fostului său coleg cum că „de vor intra trupele ruseşti pe la noi şi vor ieşi învingătoare, în numele Diavolului, cine poate să creadă, unde este mintea care să susţină că ele vor pleca de la noi înainte de a ne *sataniza*, adică bolşeviza?"). *(Nota mea – R. C.)*

[4] Însemnare pe marginea unei pagini de manuscris eminescian: „Prostul e cel care ia metafora *ad litteram*".

[5] Cazul Petre Pandrea, bunăoară, atipic din mai toate punctele de vedere. Într-un fel, în tinereţe, Petre Pandrea a urmat un drum invers decît Petre Ţuţea: nu de la stînga spre dreapta, ci de la dreapta spre stînga. După ce scrie la *Gândirea* (exaltîndu-l, de pildă, pe Pârvan) şi-şi pune semnătura (în varianta Petre Marcu Balş) pe vestitul *Manifest al Crinului Alb* (1927), avocatul oltean devine galopant, cum el însuşi va fi recunoscut în închisoare, prostul „tovarăş de drum" al comuniştilor (de menţionat, în paranteză, că a fost şi cumnatul lui Lucreţiu Pătrăşcanu, de a cărui dizgraţie nu se putea să nu fie el însuşi afectat).

www.punctecardinale.ro
e-mail: ligia@punctecardinale.ro
PUNCTE CARDINALE S. R. L.
cont: B. R. D. Sibiu RO48BRDE330SV02146903300
ISSN: 1223-3145

Gabriel CONSTANTINESCU (director), Răzvan CODRESCU (redactor şef), Demostene ANDRONESCU (redactor şef-adjunct), Ligia BANEA (secretar de redacţie), Marcel PETRIŞOR (redactor)
Adresa Redacţiei: 550399 SIBIU – Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536

Tehnoredactare computerizată PUNCTE CARDINALE
Tipar: Masib S.R.L